

Anul XXI (serie nouă), nr. 1 (81) 2024

Mesager bucovinean

Revistă de cultură pentru bucovinenii de pretutindeni

Comunitatea românească din Ucraina – opt decenii de rezistență sub dublă identitate

CERNĂUȚI – BUCUREȘTI – RĂDĂUȚI – CHIȘINĂU

Anișoara Hostiuc, profesoară de canto popular la Școala Populară de Artă și Civilizație Românească „Ciprian Porumbescu” a Centrului Bucovinean de Artă pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Românești din Cernăuți, în holul Palatului Parlamentului României, după un spectacol prezentat de Ansamblul „Perla” al Școlii Populare de Artă.

Foto: Ștefan HOSTIUC

* * *

Imagini pe copertă:

Pag. 1 Români bucovineni la Crucefixul ridicat în lunca Prutului, pe locul unde, în noaptea dinspre 7 spre 8 ianuarie 1940, au fost mitraliați și înmormântați în gropi comune sute de conaționali care, nemaisuportând teroarea „eliberatorilor” și riscându-și viața, au hotărât să treacă, pe gheața Prutului, frontiera în România.

Foto: Nicolae HAUCĂ

Pag. 4 Badea Ionică Semeniuc, nonagenar din comuna Voloca, nordul Bucovinei. Născut în timpul României cu mult înainte de ultimatumul stalinist, a întrecut în ani perioada de existență a comunității românești din Ucraina. Cernăuți, 15 iunie 2024, după depunerea de flori la bustul lui Mihai Eminescu din curtea Casei Memoriale „Aron Pumnul”.

Foto: Ștefan HOSTIUC

Revistă pentru bucovinenii de pretutindeni

Editor:	Societatea pentru Cultura și Literatură Română în Bucovina, în parteneriat cu Centrul Cultural Român "Eudoxiu Hurmuzachi" din Cernăuți și Asociația Social-culturală "Bucovina" din Chișinău
Director onorific:	Arcadie SUCEVEANU
Director:	Prof. univ. dr. Liviu-George MAHA
Redactor sef:	Ștefan HOSTIUC
Colegiul de redacție:	Prof. univ. dr. Mircea A. DIACONU (Suceava) Prof. univ. dr. Ștefan PURICI (Suceava) Dr. habil. Constantin UNGUREANU (Suceava) Conf. dr. Cristina PALADEAN (Cernăuți) Av. dr. Eugen PATRAȘ, senior editor (Cernăuți) Jurnalist Maria TOACĂ (Cernăuți) Arhivist Dragoș OLARU (Cernăuți) Prof. Nicolai COSTAȘ (Cernăuți) Dr. Irina VASILE AIRINEI (București) Ing. Mihai ONCIUL (București) Ing. Mircea IRIMESCU (Rădăuți) Prof. Carmen ANDRONACHI (Rădăuți) Dr. Marian OLARU (Rădăuți) Publicist Malina ANIȚOAEI (Rădăuți) Dr. Ion BOTOȘ (reg. Transcarpatică) Prof. Zinaida PINTEAC (reg. Odesa)
Design/ Tehnoredactare:	Angela BASARABA, Maria COSTAȘ
Adresa redacției:	or. Rădăuți, Piața Unirii nr. 67, c. 35-38, cod poștal 725400
Adresa electronică:	mesager.bucovinean@gmail.com
Bun de tipar:	2024
Apărut:	2024
Tipărit la:	DRUK-ART
Tiraj:	500 exemplare
ISSN 1841-0499	

Răspunderea pentru conținutul textelor publicate în revistă
aparține în exclusivitate autorilor.

DEPARTAMENTUL PENTRU
ROMÂNII DE PRETUTINDENI

Proiect finanțat de Departamentul
pentru Românii de Pretutindeni

Această revistă a fost tipărită cu sprijinul De-
partamentului pentru Românii de Pretutindeni,
<https://dprp.gov.ro/web/>

Conținutul acestei reviste nu reprezintă poziția
oficială a Departamentului pentru Românii de
Pretutindeni

SE DIFUZEAZĂ GRATUIT

CUPRINS

Ediitorial

Ștefan HOSTIUC , Comunitatea istorică românească din Ucraina: opt decenii de rezistență sub dublă identitate	3
--	---

File de istorie recentă

Mircea BEJENAR , Martie sovietic, 1944. Evacuarea (Pagini uitate și dramatice din istoria răstignită a Bucovinei)	6
---	---

Golgota Bucovinei

Elena PURICI , Crâmpie de amintiri despre o mare tragedie	9
Mykola RUBANETS , Grupul special al morții sau cine i-a împușcat pe bucovineni	12

Comunitatea românească din Ucraina – 80 de ani

Mihai NICOLAE , Opt decenii de comunitate românească în regiunea Cernăuți	15
--	----

Unde bați, și unde crapă

Gheorghe PITEI , Comunitatea românească și reformele teritorial-administrative	23
---	----

Per aspera ad astra

Ștefan HOSTIUC , Comunitatea istorică românească din Ucraina: un sinuos parcurs de opt decenii sub două stăpâniri	25
---	----

Decomunizări selective

Eugen PATRAȘ , Odiseea referendumului din Bahrinești	30
---	----

Etnopolitică & demografie

Constantin UNGUREANU , Localitățile cu populație românească din Ucraina, în 2001	36
Anexe la studul „Localitățile cu populație românească din Ucraina, în 2001”	47

Cronica evenimentelor

Maria ANDRIEȘ , Dulci mângâieri peste cumplite timpuri (Crâmpie din viața culturală post-covid a comunității istorice românești din regiunea Cernăuți)	61
--	----

Poeți din nordul Bucovinei

Vasile BĂCU , Flori de toamnă rece, printre rugăciuni	74
--	----

Correspondență din sudul Basarabiei

Zinaida PINTIAC , Sate românești din inima Bugeacului transformate samavolnic în poligon militar	76
--	----

Monumente, relicve, vestigii

Dragoș OLARU , Pe urmele primei statui a lui Mihai Eminescu la Cernăuți	82
--	----

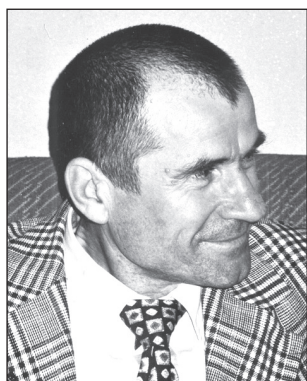
Restituiri

Mircea A. DIACONU , Mircea Streinul, poetul care merită a fi reevaluat	86
Mircea STREINUL , Bucolice	87

Monumente, relicve, vestigii

Vladimir ACATRINI , Bustul lui Dimitrie Onciul, dat dispărut la Cernăuți, există	95
---	----

Ștefan HOSTIUC

Comunitatea istorică românească din Ucraina: opt decenii de rezistență sub dublă identitate

Comunitatea românească a apărut în Ucraina sovietică în anii tulburi ai celui de al Doilea război mondial. Dacă e să tragem cu ochiul în oglinda retrovizoare a mașinii timpului, vom vedea că nu e pentru prima dată în istorie când, în postura de locuitori de margine ai spațiului de limba română, bucovinenii, basarabenii și maramureșenii, care împreună alcătuiesc acum această comunitate, sunt ruși, fiecare în felul său, de la sânul națiunii-mame și obligați să-și ducă viața sub alte stăpâniri. Numai că sub stăpânirea bolșevică viața lor va fi mult mai dură și mult mai înțesată de sacrificii. Odată (cu)prinși în noul imperiu, năpastele năpădesc buluc peste ei: începe vânătoarea de oameni nevinovați, nopțile se lasă cu arestări aberante, la frontieră se întetesc măcelurile de fugari ce încearcă disperăți să scape de „raiul eliberatorilor”, deportările se țin lanț, „stribocii” dau năvală în curțile gospodarilor spre a le lua de la gură și ultima fărâma de pâine, mătură podurile, golesc hambarele; foametea organizată bagă în pământ mii de oameni, lumea nu mai știe ce să facă, „postavka” și birurile uriașe îi obligă pe gospodarii satelor să se înscrie în colhoz, să devină sclavii satanicei invenții neoioabăgiste a nemuritorului Stalin, care va împinge comunitățile rurale într-o sărăcie lucie din care nu vor putea ieși decât odată cu dărâmarea imperiului.

Deștrați, românii trăiesc din plin experiența jafului prin care cuceritorii au înțeles să le „câștige” inimile. Dar pe lângă toate celelalte bunuri, de care sunt jăcmăniți și frații ucraineni, românii li se mai confiscă și un bun de

care frații ucraineni nu au fost privați: cultura ca instituție. Noua stăpânire le-ar fi confiscat românii și datinile, și tradițiile, și limba, dar acest lucru nu le-a fost cu putință, căci datinile, tradițiile și limba stau la temelia existenței unui popor și nu pot fi dărâmate într-o clipită. Ca să dărâme dintr-o lovitură identitatea comunității românești cotropitorii au ales o altă cale, mult mai comodă: suprimarea denumirii adevărate a identității și înlocuirea ei cu o denumire falsă. Astfel, în toate teritoriile basarabene, indiferent din ce republică sovietică acestea făceau parte (moldovenească sau ucraineană), niciun cetățean sovietic nu avea dreptul să se identifice „român”, niciun oficiu de stare civilă nu putea să treacă în certificatele de naștere (fie chiar transcrise după certificatele românești) naționalitatea „român”, nicio secție de miliție nu îndrăznește să elibereze vreun buletin de identitate (pașaport intern, în terminologia sovietică) în care românul să fie identificat „român” ca naționalitate. Astfel, în toată regiunea Odesa, din care face parte sudul Basarabiei, cât și în raioanele basarabene (Hotin și Noua Suliță) ale regiunii Cernăuți, nici chiar la ora aceasta *oficial* nu există români decât cu unele mici excepții care, în fond, doar confirmă regula. Iar regula stalinistă e că moldovenii nu au fost niciodată români. Mai nou, s-au găsit chiar și în România apologeți neomarxiști ai falsei doctrine.

Mutând granițele și înlocuind un endonim cu un infranim, ca să folosim termenii științifici care dau în vileag viclenia rusească imperialistă (ante-sovietică, sovietică și

post-sovietică), cotropitorii au considerat că i-au dez-naționalizat dintr-un foc pe români în perimetrul geografic marcat de Molotov cu creionușul său, nu chiar bine ascuțit, pe harta remisă ambasadorului României la Moscova. Dar, cu toate aceste mișmașuri moscovicești, moldovenii tot români au rămas! Și au creat cultură chiar și în afara instituției culturii, confiscată imediat după nefasta „eliberare”. Miluiți au fost, și subliniez lucrul acesta încă o dată, doar cu ceea ce funciarmente nu li s-a putut confisca: folclorul. Dar și în folclor regimul a văzut o unealtă utilă propriei activități propagandistice. Or, garnisită cu produse ale creației populare, propaganda capătă un spor de atractivitate. Unde se cântă și se joacă, oficialii sunt nelipsiți. Iar unde se discută probleme existențiale ale comunității, oficialii „delegă” serviciile secrete, să-i mai ostoiască pe nemulțumiți. Stilizat în spiritul vremii, folclorul nu rareori devine un excelent mijloc potiomkinianist de etalare a fericirii acelor care cântă și joacă de sărbători pe scene improvizate. Iar ca să-i facă fericiți pe deplin pe toți aceștia, regimul le-a ridicat și cămine culturale, numite în popor cluburi. Dar în loc să reprezinte cultura ca instituție, aceste cluburi funcționau mai curând ca cinematografe, unde culturnicii regimului rulau filme comuniste, toate precedate de (kino)jurnale cu conținut pur propagandistic. Într-un cuvânt, sovieticii transformă instituția culturii într-o instituție a culturnicilor. În loc să acționeze în beneficiul comunității ca factor culturalizator, ea acționează tocmai invers, în sensul deculturalizării comunității pentru a-i deschide cât mai curând calea către aculturație.

În aceste condiții, comunitatea românească abia dacă se mai poate menține ca un organism viu. Fără puțință de a se apăra de nelegiuirile ce i se fac, ea intră în adormire, fără vreo speranță că se va putea mobiliza vreodată spre a-și spune răspicat păsul. Doar rezultatele recensămintelor o mai consemnează, pe hârtie, ca grup etnic, scindat în „români” și „moldoveni”. Astfel o va moșteni Ucraina independentă, în 1991, și tot astfel va rămâne scindată până în momentul de față.

Spre sfârșitul perioadei comuniste, când perestroika lui Gorbaciov ajunge în punctul critic, când țara socialismului de mucava este cuprinsă de valul trezirii la viață națională a „popoarelor sovietice”, românii se coalizează în asociații culturale. Dintr-o masă informă, ținută timp de cinci decenii sub ascultare de sovietici, comunitatea istorică românească devine o colectivitate organizată, cu reprezentanți legitimi, aleși democratic. Înființând primele societăți culturale, comunitatea își creează acele organe reprezentative care îi permit, pe de o parte, să intre direct în dialog cu autoritățile, iar pe de altă parte să întrețină legături cu comunitățile apropiate.

În lupta pentru dărâmarea sistemului comunist, societatea românească se află alături de societatea ucraineană. În timpul perestroicii, cele două societăți semnează demersuri comune, fac schimb de drapele naționale, dar după destrămarea imperiului, tricolorul românesc este privit de foștii comilitoni cu tot mai multă rezervă, până când este îndepărtat cu desăvârșire, ca drapel național al comunității, de pe primării, școli și alte instituții publice din localitățile populate de români.

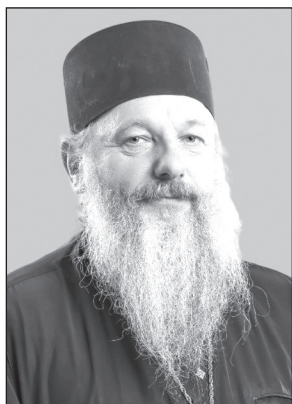
În primii ani de suveranitate ucraineană, naționalitatea „moldovenească” rămasă în scripte ca o rămășiță a vechiului imperiu, este tacit asimilată naționalității române, iar „limba moldovenească” este înlocuită pretutindeni cu „limba română”. Dar aceasta nu durează decât vreo cinci-șase ani. Nu se usucă bine cerneala semnăturilor pe Tratatul cu privire la relațiile de bună vecinătate și cooperare dintre Ucraina și România, încheiat în 1997, că la Odesa ia ființă, cu sprijinul autorităților, dacă nu chiar la îndemnul lor, Asociația cultural-națională a moldovenilor din Ucraina, în frunte cu camelionicul Anatolii Fetescu, agronom erijat în istoric, etnolog și lingvist. Imediat după destrămarea U.R.S.S., acest ins, după cum reiese din presa vremii și din amintirile celor care i-au fost alături, a fost de acord cu înlocuirea denumirii așa zisei limbi moldovenești cu denumirea firească a acestei limbi: limba română. Dar camelionismul a ieșit imediat la suprafață, la comandă politică. Suflecându-și mânecile,

vajnicul specialist în (agri)cultură se apucă repede de treabă, organizând în mare grabă la Odesa „conferințe științifice” cu lingviști de tristă faimă din Chișinău, aflați până nu demult în solda conducerii de partid a R.S.S. Moldovenești și cunoscuți ca aprigi promotori ai mult obiditei „limbi moldovenești” născocite de bolșevici în zorii puterii sovietice, din motive imperialiste, în ideea că poate vor reuși să (re)unească Moldova lui Ștefan cel Mare cu Transnistria lui Kotovski, transformată fulger în Republică Moldovenească în cadrul Ucrainei Sovietice. Și nicio academie, nicio instanță de judecată (căci s-a ajuns până acolo!) nu a fost în stare să întoarcă lucrurile pe făgașul normal până când cei doi președinți, Johannes și Zelenski, la o întâlnire prietenească de șefi de state, n-au pus punctul pe „i”. Ceea ce nu au reușit să rezolve științific lingviștii pe parcursul a mai multor decenii, au rezolvat într-o clipită doi oameni politici. Asta ce ne spune oare? Dacă nu era război și Ucraina n-ar fi avut nevoie de sprijinul masiv al României, s-ar fi rezolvat oare vreodată atât de „complicata” și mult prea spinoasa problemă „lingvistică”?

Dar glorioasa victorie repurtată pe frontul lingvistic prea puțin îi bucură pe românii din Ucraina, fie ei moldoveni, bucovineni, basarabeni, herțeni, sau maramureșeni, câtă vreme tocmai lor li se desființează, fără scrupule, prin legi neconstituționale, instituția școlii naționale. Degeaba înlocuiești o denumire de limbă cu altă denumire, dacă nu te îngrijești ca limba însăși să-și păstreze locul ei cel mai de preț în sistemul de valori al comunității. Iar acest loc este școala. Răul cel mare nu-l reprezintă (de)numirea inadecvată a limbii, oricât de deranjantă ar fi aceasta, ci scoaterea intempestivă a limbii ca atare în afara instituțiilor care stau la baza existenței comunității înseși, ca entitate etnoculturală. Or, tocmai la acest spectacol funest asistăm noi în momentul de față. De aici se poate lesne deduce cât de binevoitor este statul de adopție față de minoritatea cetățenilor săi de origine română. Până nu se văd strânși cu ușa de Uniunea Europeană, până nu sunt trași de mânecă de oficialii de la Bruxelles s-o lase mai moale cu infatuarea

și să țină seama și de drepturile minorităților (unii chiar cu state înrudite făcând parte din Uniune), legiuitorii ucraineni nu mișcă un deget spre a face ordine în propriul corp de legi pe care, din prea mare dragoste pentru minoritari, l-au zdruncinat atât de tare încât l-au făcut zob. Au trebuit să adopte, în domeniul educației, dar și în alte domenii, legi strâmbe, ca să fie nevoiți să le îndrepte ulterior, cu chiu, cu vai, pufăind și scrâșnind din dinți, dar fără să recunoască, nici măcar în al doisprezecelea ceas, înfrânându-și cinismul, că au clacat, că au făcut-o de oaie, că, din exces de permissivitate, au sărit peste șa, sfidând recomandările Comisiei de la Veneția, nesocotind propria Constituție, disprețuind convențiile internaționale, dar mai cu seamă sfruntând bunul simț și renunțând la orice fel de empatie față de cei neajutorați, aflați în minoritate, cu sabia lui Damocles deasupra capului, fără nicio șansă reală de a se apăra prin forțele proprii, dar cu mari șanse de a fi zdrobiți de majoritatea ce deține puterea.

Opt decenii, dintre care cinci sub sovietici și trei sub sceptrul Ucrainei suverane, sunt cât o viață de om, dar pentru o comunitate etnică n-ar trebui să fie un capăt de viață. Dacă a reușit să supraviețuiască regimului comunist și să reziste încercărilor din perioada post-comunistă, comunitatea românească va reuși să înfrunte și greutățile viitorului. Iar șansele ei de reușită vor fi cu atât mai mari cu cât mai viguroasă va fi societatea civilă, obligată să o apere de toate relele ce-i ies în cale. Capacitatea de erodare a identității ei, prin legi sau prin alte mijloace aflate în arsenalul celor care o vor cât mai curând asimilată, va fi cu atât mai scăzută cu cât mai scurtă va fi perioada de aderare a statului ucrainean la Uniunea Europeană. Dacă va reuși să-și păstreze, până la actul aderării, instituția școlii cu limba maternă de predare, comunitatea românească din Ucraina are șanse să-și păstreze și identitatea. În caz contrar, la data intrării Ucrainei în Uniunea Europeană, ea riscă să se prezinte ca o minoritate exotică. Or, nu puțini dintre „binevoitorii” ei de astăzi tocmai astfel și-ar dori să o vadă.

Mircea BEJENAR

Martie sovietic, 1944. Evacuarea (Pagini uitate și dramatice din istoria răstignită a Bucovinei)

Cu toate că notele informative ale autorităților prezentau foarte mici diferențe în ceea ce privește numărul avocaților prezenți și semnatori ai variantelor de memoriu (60 în loc de 40), relatările erau exacte. Nota nr.4642/9 februarie 1944 raporta că în ziua de 8 februarie, orele 18.00, a avut loc o ședință a 40 de avocați la sediul Baroului Cernăuți, unde au luat cuvântul avocații Vântu, Jeleriu, Traian Popovici, Aurel Moraru și Dragoș Vitencu, care subliniază că unele informații au fost răpândite chiar de unele organe competente din Guvernământului Provinciei Bucovina. Informațiile făceau referire la măsurile administrative luate de către Președinția Consiliului de Miniștri în scopul interzicerii evacuării populației bucovinene și basarabene. Cei cinci avocați vor compune delegația care se va deplasa la București pentru a cere audiență la primul ministru. Însuși generalul Dragalina, Guvernatorul Bucovinei a confirmat validitatea acestor informații, adăugând că el personal s-a opus Mareșalului Antonescu, însă fără succes. Împreună cu delegația avocaților, generalul a stabilit convocarea unei ședințe a Baroului pentru alcătuirea *unui nou memoriu către Șeful Statului*. S-a discutat și s-a convenit de comun acord ca memoriul să fie motivat pe trei principii:

1. O mare parte a populației sortită să rămână pe loc era mobilizată și lupta pe front, nefiind posibilă revenirea la vatră, iar familiile lor fără nici un sprijin erau condamnate la moarte din partea cotropitorilor sovietici. Este de necrezut că Guvernul va stăruia în măsurile

crude inițiale, având cunoștină de ororile primului an de ocupație ruso-bolșevică.

2. Dacă în România s-au găsit adăposturi pentru refugiații polonezi și pentru un mare număr de evrei cărora li s-a legalizat situația, bucurându-se de protecție și libertate și neparticipând la efortul de război, care ar fi motivul ca populația românească mult încercată să fie obligată să suporte din nou jugul sovietic? În acest caz, nu se va putea realiza niciodată un plebiscit (preconizat- n.n) favorabil motivat de necesitatea măsurilor anunțate.

3. Motivarea guvernului că teritoriile Olteniei, Munteniei și Ardealului sunt insuficiente pentru adăpostirea populației evacuată din Bucovina și Basarabia nu constituie un argument solid, deoarece în războiul reintregirii Moldo-va singură a putut adăposti întreaga populație din Oltenia, Muntenia și Dobrogea, fapt care n-a afectat populația băștinașă.

Redactarea memoriului a produs mulțumiri în rândurile populației Bucovinei, din care motiv s-au manifestat intenții similare de memorii și din partea profesiunilor libere, pentru a le înainta prin delegați Mareșalului Antonescu, concomitent cu delegația Baroului. Numai în cazul unui refuz din partea guvernului român se va apela la ajutorul armatei germane, să-i evacueze pe români, precum a făcut și cu rușii și ucrainenii dintre Bug și Nistru.

Între timp autoritățile, alarmate de răpândirea în mase a panicii provocată de vestea blocării evacuării, făceau eforturi sporite pentru identificarea surselor zvonurilor rău voitoare care s-au grăbit să nu respecte toate recoman-

dările și instrucțiunile Guvernului, care ar fi fost scoase din context și din consemn de către unii funcționari fricoși (care au dat tonul, expediindu-și familiile și bagajele, grăbit și nejustificat) și de dușmanii neamului nostru, cu atât mai mult cu cât situațiunea frontului este destul de bună și putem avea speranța că primejdia este departe de noi (Ordinul circular nr. 113/4.02.1944 al Guvernământului Provinciei Bucovina către Directoratul Afacerilor Administrative). În urma memoriilor prezentate Președinției Consiliului de Miniștri și a eforturilor autorităților locale, Mareșalul Ion Antonescu a acceptat unele modificări și a cerut finalizarea planului evacuării populației românești. Acest plan prevedea evacuarea provinciilor Basarabia (județele Bălți, Lăpușna, Orhei, Lăpușna), Bucovina (județele Câmpulung, Cernăuți, Hotin, Rădăuți, Storojineț, Suceava), Moldova (Baia, Botoșani, Iași, Dorohoi) și Transnistria (județele Ananiew, Balta, Berezowca, Dubășari, Golta, Jugastru, Ociacov, Odesa, Ovidiopol, Moghilev, Râbnița, Tiraspol).

Astfel, Corpul IV Armată trimite adresa nr. 359/E/14.02. 1944 către Guvernământul Bucovinei, care anunța începerea **Operațiunii de evacuare cod 1111 M. și B (Moldova și Bucovina)**, prefectii urmând să controleze amănunțit modul de execuție al ordinului. Guvernământul Provinciei Bucovina emite la rândul lui ordinul strict secret nr.192/18. 02. 1944 și Instrucțiunea specială nr. 4/15 .02. 1944, către Prefecturi, pentru declanșarea Operațiunii de evacuare 1111 B (din Bucovina), data de 26 .02.1944 fiind termenul limită de înaintare a instrucțiunilor tehnice către Secretariatul General al Guvernului. Termenul limită a fost prelungit până la 05. 03. 1944. Potrivit instrucțiunilor speciale ale Marelui Stat Major și ale Guvernământului Bucovinei, întreaga operațiune era condusă și coordonată de „organizația” colonel Mosiu Gheorghe. Urmau să fie evacuate instituțiile statului cu funcționarii și familiile lor, industriile, materialele de mare valoare și cele finite din fabrici necesare industriei, școlilor, instituțiilor, depozitele mari, animalele, cerealele, zahărul, ule-

iul, fasolea, semințele oleaginoase, soia, dar nu cartofii. Se asigura asistența sanitară. Evacuarea populației civile era redusă la maxim posibil, cunoscând că: este în interesul nostru să nu golim populația românească, teritoriul ce am fi nevoiți să-l părăsim vremelnic; dacă se îngrămădește prea multă populație pe un teritoriu restrâns, nu vom avea cu ce s-o hrănim și va pieri de foame; este în interesul fiecăruia ca, cine nu este necesar continuării războiului, să rămână ca să-și păzească avutul; autoritățile de toate categoriile vor face propagandă pentru a convinge populația să rămână pe loc; preoții, învățătorii, precum și funcționarii cu interese locale care nu fac parte din elementele Armatei, să rămână pe loc pentru îndrumarea consătenilor și pentru continuarea pe mai departe a vieții pe teritoriul ocupat; dar nu aveau interdicție intelectualii, pensionarii, comercianții etc. și țărani înstăriți care doreau să se evacueze; fiecare departament va stabili precis persoanele care pleacă și cele care rămân pe teritoriu; nu se evacuează minoritarii și evreii.

Evacuarea a fost organizată începând cu ziua de 13 martie 1944, în „coloane” civile, animale, căruțe, auto și feroviare, sub indicativele Brâncoveanu și Cantemir. Zonele de plasament a populației refugiate au fost: plășile Strehaia și Broșteni din județul Mehedinți, pentru județul Cernăuți; plasa Baia de Aramă din județul Mehedinți, pentru județul Storojineț; plășile Malovăț, Deveselu și Vânju Mare din județul Mehedinți, pentru județul Rădăuți; plășile Balacita, Becleșul și Cujmir din județul Mehedinți, pentru județul Suceava; plășile Peșteana și Brădiceni din județul Gorj, pentru județul Câmpulung; plasa Horezu din județul Vâlcea, pentru județul Hotin. Mitropolia Bucovinei, cu destinația Episcopia de Argeș, a pregătit pentru evacuare (în 13 vagoane) arhiva veche de interes istoric, arhiva curentă, cazierile personale, registrele mitricale de la parohii, zestrea casei mitropolitane, odăjdiiile arhierăti și obiectele de cult de la bisericile orașului Cernăuți, inventarul sesiei mitropolitane, inventarele internatului teologic, al școlii de cântăreți și al tipografiei,

cărțile valoroase ale muzeului și bibliotecii. De asemenea, tabelul funcționarilor mitropolitani număra pe mitropolitul Tit Simedrea și 40 de familii pentru strămutare, în timp ce Administrația Fondului Bisericesc însuma 137 de persoane cu familiile lor (2 vagoane), în frunte cu administratorul Ilie Dan. Acestora li se adăuga 28 de persoane ale Internatului Teologic și 4 ale Școlii de cântăreți, bugetari. Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cernăuți, cu destinația Râmnicu Vâlcea, avea la dispoziție cinci vagoane pentru evacuare: două vagoane pentru personalul facultății, profesori, funcționari, etc. cu familiile lor (în total 101 persoane) și trei vagoane-marfă acoperite, pentru arhivă, administrație și cărțile rare din Biblioteca Facultății.

Operațiunea de evacuare 1111 B+M s-a desfășurat cu rapiditate, deoarece la sfârșitul anului 1943 și începutul anului 1944 Armata Roșie înainta cu repeziciune spre granițele României. În primăvara anului 1944, frontul din Moldova a reprezentat o prioritate pentru U.R.S.S., care făcea eforturi mari să pătrundă pe teritoriul românesc. Contraofensiva sovietică s-a desfășurat pe întreaga lungime a frontului, care a fost străpuns. După o scurtă acalmie, ofensiva comandată de Stalin a fost reluată în martie 1944 pe întreaga întindere a celor trei fronturi ucrainiene: Frontul 1 Ucrainean, comandat de mareșalul Gheorghe Jukov, desfășura operațiunea Proskurov- Cernăuți; Frontul 2 Ucrainean comandat de mareșalul Ivan Konev, răspundea de operațiunea Uman-Botoșani; Frontul 3 Ucrainean, comandat

de generalul Rodion Malinovski, avea ca obiectiv operațiunea Odessa. La sfârșitul lunii martie 1944, unități militare ale Frontului 1 Ucrainean au constituit câteva capete de pod la vest de Nistru, pe teritoriul românesc. **Iar la 29 martie 1944, orașul Cernăuți a fost ocupat** de Corpul 11 tancuri și Divizia 11 infanterie, Armata Roșie înaintând ulterior pe aliniamentul de 100 de km între Kolomeea (Ucraina, din fosta Pocuție poloneză) și localitatea Marginea (județul Suceava). Armatele Frontului 2 Ucrainean au străpuns apărarea germană la Nistru pe 18 martie 1944, apoi au depășit Prutul și Siretul și au cucerit succesiv orașele Soroca, Bălți, Botoșani și Rădăuți. La Berlin se înțelegea foarte bine importanța teritoriului românesc pentru că, la 5 aprilie 1944, Hitler a hotărât reorganizarea apărării pe Frontul Estic, Grupul de Armate "A" fiind împărțit în „Ucraina de Nord,” și „Ucraina de Sud”. Grupul „Ucraina de Nord”, pentru apărarea României, a fost pus sub comanda mareșalului Model. Luptele de pe teritoriul României au fost purtate de unități mixte germano-române, cu contribuția decisivă a unităților de blindate din cadrul diviziilor de elită Grossdeutschland și 3 SS Totenkopf, la care a fost alăturat Corpul 5 Armată Român (condus de generalul Constantin Niculescu). Atacurile teribile ale Armatei sovietice din Moldova ținteau și ocuparea orașului Iași. Atacurile sovietice din lunile martie, aprilie și mai 1944 au fost oprite de apărarea germano-română, fapt care a condus la stabilizarea frontului în perioada 23 iunie-18 august 1944. În aceste lupte s-au remarcat *cele două bătălii de tancuri de la Târgu- Frumos*, care au oprit și diminuat forța sovieticilor, *bătălia studiată la Academia militară americană West Point, identice ca importanță cu cele de la Mărășești, Mărăști și Oituz.*

Temerile fundamentate ale populației românești din primăvara anului 1944, cu privire la comportamentul unei noi ocupații ruso-bolșevice s-au adevărit. Prin actul de la 23 august 1944, al Regelui Mihai și al partidelor istorice, România și românii bucovineni au fost livrați democratic sălbaticului experiment al Comunismului antihristic.

Elena PURICI

Crâmpenie de amintiri despre o mare tragedie

„N-are rost ...” Aș putea spune că nu mai are rost să scriu și eu aceste rânduri, câtă vreme, în ultimii treizeci de ani s-au realizat atâtea cercetări și s-au publicat atâtea articole despre tragediile și necazurile provocate de sistemul sovietic unei populații cu o tradiție multiculturală și multilingvă seculară în nordul Bucovinei. Se creează impresia că acea mașinărie bolșevică teribilă a fost inventată special pentru a stârpi falnicii locuitori ai acestui ținut.

Ceva de genul acesta mi-au spus și cei care se consideră experți în temă. De parcă termenul de valabilitate al acelor nedreptăți ar fi expirat! Dar cea mai eficientă modalitate de a distruge oamenii este de a nega trecutul pentru a șterge din memoria colectivă propria înțelegere a istoriei lor.

Cazul familiei Guluțan

Eram pe punctul de a renunța la gândul de a mai scrie ceva pe această temă, când dintr-odată un caz m-a trezit la realitate. Discutând cu Elena a lui Grigore Guluțan (căsătorită Bodnaraș) și cu membrii familiilor Morărean și Gnatiuc, m-am convins a câta oară că suferințele unei familii rămân mereu prezente. Chiar dacă suntem departe de evenimentele evocate, am început să cercetez cu o deosebită atenție documentele publicate de istorici și arhiviști, să adun mărturii ce au rezistat în timp, convingându-mă că orice eveniment din istorie poate deveni o filă din biografia unei personalități sau se poate transforma în pagini de legendă.

Intrarea armatei roșii în Bucovina, la 28 iunie 1940, a provocat panică în rândul localnicilor. Mulți s-au văzut nevoiți să caute o ieșire din impas, refugiindu-se în România, faptă ce reprezenta un pas riscant nu numai pentru cei ce-și încercau norocul, dar și pentru familiile lor rămase la vatră, lucru demonstrat în istorie. Elena a lui Grigore Guluțan, țărancă din comuna Ostrița, cu lacrimi în ochi și cu durere profundă în suflet, a depănat amintirile sale despre soarta tragică a mătușii după tată, Eugenia Florea (Guluțan). Aceasta, împreună cu soțul ei, Nistor, și fratele acestuia, Toader Florea, și alte câteva persoane din Horecea și Ostrița au decis să evadeze în România, programându-și plecarea pentru noaptea de 27 spre 28 ianuarie 1941, pe un traseu de-a lungul râului Prut, cu trecerea frontierei în zona Herței.

Noaptea plecării

În seara de 27 ianuarie, mătușa Eugenia, îmbrăcată în costum național, cu ștergar înfășurat în jurul capului, cu un cojoc alb lung, iar soțul ei în uniformă de copil de trupă, primită de la fratele său care urma o școală militară în România, la fel cu un cojoc lung, împreună cu alți tovarăși de drum îmbrăcați în haine de sărbătoare, așa cum le-a fost convenția, au purces la drum. Eugenia a intrat la fratele ei, Grigore Guluțan, care intenționase să plece împreună cu grupul spre graniță. Însă Grigore le-a spus celor adunați că renunță să se refugieze, fiindcă îi pare rău să-și părăsească soția și pe cele două fiice mici, Florica și Ghinuța,

pe care le iubea nespuse. Au stat la masă, au mai sfătuit...

Înainte de miezul nopții, la poartă au oprit două sănii, în care erau câțiva oameni, printre care și organizatorii acestei evadări, Vasile a lui Gheorghe Morărean, din Ostrița (Ocop), profesor la școala din sat, fratele vestitului medic-infecționist Isaia Morărean, coleg de studii cu Grigore Nandriș la Universitatea din Viena, și Ștefan al lui Gavrilă Gureliuc, un mahalean căsătorit în Ostrița. Și-au luat rămas bun și săniile au pornit la drum...

Soții Domnica și Grigore Guluțan s-au rugat pentru norocul refugiaților și au adormit. Spre dimineață, Domnica l-a trezit alarmată pe Grigore și i-a povestit un vis straniu care nu prevestea nimic bun. Visase că o caută pe cumnata Ghinuța și nu o putea găsi nicăieri. În cale i-a apărut Doanca Florea, soacra Ghinuței (mama lui Nistor), decedată de câțiva ani, care i-a spus să n-o caute pe Ghinuța, fiindcă aceasta, împreună cu soțul ei, sunt la ea... Un vis macabru...

Visul

În acea noapte de 27 spre 28 ianuarie 1941, soții Florea au fost uciși la Lunca. Era o noapte geroasă, săniile zburau prin zăpadă... În apropiere de Molnița au coborât din sănii și au mers pe gheața Prutului... Omătul era mare și bărbații ajutau femeile la mers. Când ele nu mai puteau, le duceau în cârcă... Doamna Elena a lui Grigore Guluțan reproducea acum acele amintiri pe care le păstrează cu sfințenie de la mama ei, Domnica Guluțan. De la cei care au scăpat cu zile în cumplita noapte, s-a aflat că acel grup a fost trădat de un anume Ion Doroftei, care era turnător al grănicerilor din Herța.

În zona graniței era o liniște totală, luna fiind ascunsă după nori. Refugiații s-au apropiat, furișându-se printre case și glugi de porumb. Până la trecere, mai rămăseră câțiva zeci de metri, câteva glugi și, deodată, s-au auzit rafale de mitraliere, răcnete, țipete... O parte din oameni au trecut granița, alții răpuși de gloanțe se zvârcoleau în omătul însângerat, unii s-au ascuns în

glugi. Unul din membrii grupului, Voronca, a intrat într-o casa, unde stăpânul, tremurând de frică, privea din întuneric la măcelul din apropierea casei sale... Părea că totul s-a liniștit, dar doi grăniceri au început să înfigă baionetele în glugile de porumb, în care, târându-se, a reușit să se ascundă Ghinuța Florea, deja rănită în picior. Cei care erau la fereastră, au auzit un răcnet neomenesc: grănicerul a înfipt baioneta în corpul femeii și a omorât-o.

Măcelul

Într-un document cu nr. 149-41, întocmit de Direcția ministerului afacerilor interne în regiunea Cernăuți, este consemnat acest tragic eveniment. Potrivit raportului întocmit pe 29 ianuarie 1941 de către o comisie din care făceau parte locotenentul Lubinenko, șeful Pichetului de grăniceri Nr. 25, felcer militar superior Subbotin și sublocotenentul Stronenko, în dimineața zilei de 28 ianuarie 1941, la orele 6 și 15 minute, în zona de competență a pichetului, au fost lichidați următorii bucovineni care au încercat să treacă ilegal frontiera, furișându-se să nu fie depistați de către grăniceri: Mosoriuc Andrei a lui Ion (41 ani), Burlă Ion (35 ani), Teurean (probabil, Tode-rean) Osa.. a lui Ion (32 ani), Voronca Gheorghe a lui Simeon (21 ani), din Horecea, Florea Eugenia (28 ani), Mosoriuc Andrei (25 ani), Ieremie Vasile (17 ani), Antonovici Veronica (17 ani), din Horecea, Florea Nistor (32 ani), Rodici Ion (45 ani), Un bărbat neidentificat (40 ani), Florea Todor (49 ani).

Cadavrele celor răpuși de gloanțele militarilor sovietici au fost îngropate pe 28 ianuarie 1941, la orele 19.00, pe teritoriul pichetului.

În *Cartea durerii*, întocmită de Pertu Grior, printre victimele acestei evadări eșuate sunt nominalizați și Hostiuc Florea a lui Ilie (1922), Cute Toader (1895), Doroș Toader (1915).

O parte a grupului, cei care au avut norocul să nu fie secerați de focul mitralierelor, au fost arestați, inclusiv organizatorii tentativei de trecere a frontierei. Astfel, au fost reținuți Vasile al lui Gheorghe Morărean (1913), profesor, și Ștefan al lui Gavril Guraliuc (1915), care au

foșt apoi condamnați la moarte și executați la 22 iunie 1941 în închisoarea din Cernăuți. Pe lângă aceștia, au mai fost arestați următorii locuitori ai satului Ostrița: Hnatiuc Ștefan al lui Nistor (1922) Horenciuc Domnica a lui Alexandru (1909), Horenciuc Ilie al lui Gheorghe (1910), Horenciuc Nistor a lui Gheorghe (1919), Ioneț Zaharie al lui Simeon (1913), Ioneț Elena a lui Gheorghe (1922), Ioneț Domnica a lui Simeon (1922), Iuțiș Ștefan al lui Dumitru (1922), Medvighi Gheorghe al lui Ion (1910), Morărean Ilie al lui Gheorghe (1921), Popovici Vasile al lui Ion (1913), Rață Iacob al lui Simeon (1898), Straticiuc Gheorghe al lui Simeon (1922), Todorean Ion al lui Constantin (1922).

Deshumarea

Doamna Elena Bodnaraș deapănă amintirile lăsate de mama ei, Domnica Guluțan, specificând că, după revenirea administrației române, rudelor li s-a permis să deshumeze groapa comună și să aducă acasă cadavrele martirilor, pentru o înmormântare creștinească. Au putut fi identificate doar șapte persoane, după haine, încălțăminte, culoarea părului. În curtea casei părintești a Eugeniei Florea (Guluțan), din Ostrița, au fost aduse șapte sicrie care, la 11 noiembrie 1942, au fost îngropate într-o singură criptă în cimitirul din Horecea, de un sobor din patru preoți.

Recidiva

În ciuda faptului că vestea despre carnagiul din 27/28 ianuarie 1941 a cutremurat satele din jur, ostrițenii, mahalenii, horecenii n-au renunțat să încerce în continuare să evadeze din teritoriul cotopt de bolșevici. Pe 7 februarie 1941, grupuri mari de oameni au pornit spre Lunca, însă și de această dată românii bucovineni au fost trădați și, apoi, masacrați de militarii sovietici. Drept urmare, în calitate de pedeapsă, sute de familii au fost arestate și deportate în Siberia, Kazahstan, la munții Ural sau în regiunea Arhangelsk. Majoritatea deportaților nu s-a mai întors din exil, nevinovații bucovineni găsindu-și sfârșitul în ghețarii Siberiei sau în stepele kazahe.

Bucovineni cinstind memoria victimelor masacrului de la Lunca. Parastas la Crucifixul ridicat pe locul gropilor comune în care au fost aruncate victimele

Gânduri pentru o societate mai bună

Din păcate, astăzi, chiar și cele mai apropiate rude ale celor care au avut de suferit de pe urma totalitarismului bolșevic arareori aduc în discuție acele momente tragice. Însă, dialogând despre deportări, mulți au început să-și amintească spusele părinților, bunicilor. Pentru a reda starea în care ne aflăm astăzi, poate cele mai potrivite cuvinte se regăsesc în strofa publicată de Petru Grior: „Istoria spune că multe decenii / Martirii așteaptă, retrași în morminte, / Ca mândra lor Țară să-i știe pe nume, / Să-i pomenească în zilele sfinte!”

Adeseori mă întreb de unde acea cruzime greu de imaginat pe care au manifestat-o reprezentanții regimului comunist? Ce inimi au avut de au provocat suferință și moarte pentru zeci și sute de mii de oameni – bărbați, femei, copii – total nevinovați? De ce acest sistem ticălos proclama ca valori umanismul și dreptatea, în condițiile în care viața omului nu avea nici o valoare? Anii comunismului, mai ales perioada dictaturii staliniste, sunt o dovadă că, un sistem întemeiat pe fărâdelege și ură față de cei care doresc să fie liberi și împliniți poate nimici floarea unui neam, poate aduce cetățenii la starea de robi, poate transforma viața societății într-un război al unora împotriva altora. Așa că haideti să ne dorim să avem o societate în care valorile sunt prețuite, munca este la un loc de cinste, iar demnitatea și libertatea ființei umane sunt respectate.

Mykola RUBANETS

Grupul special al morții sau cine i-a împușcat pe bucovineni

Circumstanțele în care au fost torturați și executați bucovinenii în temnițele NKVD-ului, în perioada anilor „40 și la începutul anilor „50 ai secolului trecut, sunt încă învăluite de o ceață deasă, greu de pătruns. Dintre cei care, prin voința destinului, au reușit să supraviețuiască și ar fi putut să depună mărturii în această privință, puțini au mai rămas printre noi. Puse sub șapte lăcăți și ascunse de ochii lumii cu maximă strictețe, asemenea informații nu au părăsit niciodată zidurile NKVD-ului. Până în prezent, sute sau chiar mii de locuitori ai Bucovinei încearcă să afle măcar câteva informații despre oamenii apropiați, omorâți în acea perioadă.

Cu ceva timp în urmă, la sugestia unuia dintre foștii ofițeri KGB, am reușit să descopăr în Arhiva Serviciului de Securitate al Ucrainei din regiunea Cernăuți Dosarul de arhivă nr. 9053 din anul 1945 și anii următori al Departamentului 1 Special al Direcției Regionale Cernăuți a Ministerului Afacerilor Interne al Ucrainei privind condamnării din categoria I (pedeapsă capitală). Aduc la cunoștință conaționalilor că acest dosar a fost declasificat la începutul anului 2011 și este disponibil pentru cercetare. Dosarul cuprinde șase volume. Pe mine m-a interesat în special volumul IV intitulat: „Acte și corespondență din perioada anilor 1945-1952 privind cheltuielile speciale legate de executarea sentinței de condamnare la moarte (pedeapsa capitală) pronunțată de organele de judecată”.

Din însuși titlul dosarului rezultă că în cadrul Secției „A” a NKVD-ului din regiunea

Cernăuți a existat un grup conspirativ special (în rusă: „*speşgrupa*”) care acționa în calitate de pluton de execuție. Acest grup special se afla sub conducerea personală a șefului Secției „A” a NKVD-ului din regiunea Cernăuți, căpitanul Mațev Parfeni Markovici, care se afla în subordinea directă a șefului NKVD și conducerii superioare de la Kiev. Grupul era format din 6 persoane, după cum urmează:

Trapițin Grigori Alexeevici, născut în 1900, originar din satul Barici, raionul Kumensk, regiunea Kirov, membru al Partidului Comunist (bolșevic) al Uniunii Sovietice din 1926, în NKVD din 1926, șeful Secției administrative, implicat în activități speciale (execuții) din 1937;

Beliaev Fiodor Alexandrovici, născut în 1912, originar din satul Leonovo, raionul Cebzar, regiunea Vologda, candidat în membri ai Partidului Comunist (bolșevic) al Uniunii Sovietice din 1942; în NKVD din 1942, adjunctul șefului Secției Administrative, implicat în activități speciale (execuții) din 1942;

Vasiliev Mihail Vasilievici, născut în 1913, în satul Ruci, raionul Așevsk, regiunea Kalinin, membru al Uniunii Comuniste Leniniste a Uniunii Sovietice (Comsomol) din 1939; în NKVD din 1937, portar de serviciu la Biroul de Permise, implicat în lucrări speciale (execuții) din 1944;

Smetanin Mihail Ivanovici, născut în 1914, originar din satul Mari Malmij, raionul Malmij, regiunea Kirov, membru al Uniunii Comuniste Leniniste a Uniunii Sovietice din

1938, în NKVD din 1938, șef al corpului de gadrieni, implicat în lucrări speciale (execuții) din 1942;

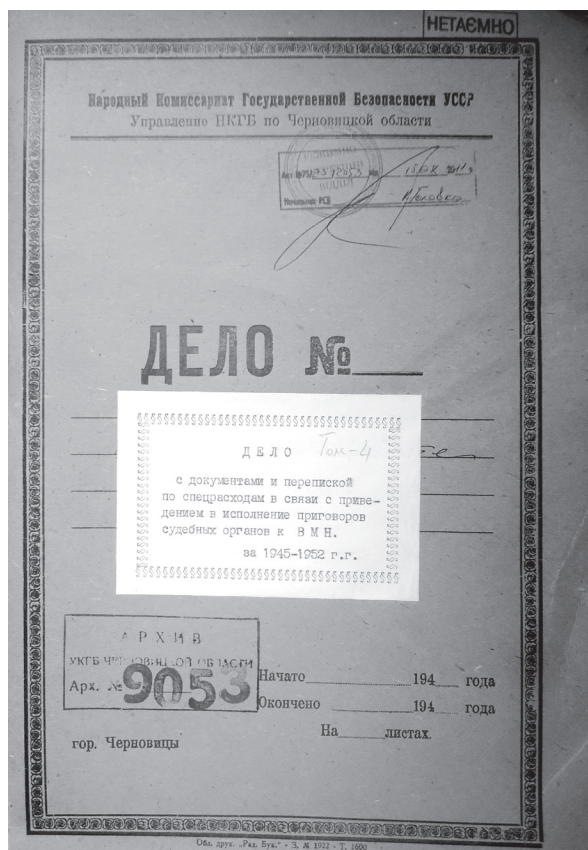
Stepanov Pavel Ivanovici, născut în 1900, originar din satul Dolgaia, raionul Ietkul, regiunea Celiabinsk, membru al Partidului Comunist (bolșevic) al Uniunii Sovietice din 1930, în NKVD din 1939, șeful la echipei de portari, implicat în lucrări speciale (execuții) din 1939;

Mihailov Nikolai Kuzmici, născut în 1910, originar din or. Kuibîșevsk, Districtul Amur DSK, candidat în membri ai Partidului Comunist (bolșevic) al Uniunii Sovietice din 1943, în NKVD din 1930, șofer, implicat în lucrări speciale (execuții) din 1930 până în 1934.

După cum se vede, din grupul special nu făcea parte niciun localnic, toți erau originari din Federația Rusă. Pentru a-și îndeplini „lucrarea”, membrii grupului special erau asigurați cu o nutriție suplimentară de 50 de ruble pe membru de grup pentru fiecare operațiune în parte. De două ori pe an, cu prilejul sărbătorilor de 1 Mai și 7 Octombrie, ei toți erau premiați cu câte un salariu în plus. Iată cine sărbătorea Victoria Marii Revoluții din Octombrie și Ziua Intonațională a Oamenilor Muncii!

Locul unde erau înhumate cadavrele era păzit cu strictețe de un cioclu special desemnat pentru acest lucru, care avea și domiciliul în acel loc. În sarcina acestuia se afla săparea gropilor și paza teritoriului. Pentru munca depusă, el era remunerat lunar cu 300 de ruble, bani mulți pentru acele vremuri. E adevărat că, la începutul anilor '50 salariul său s-a deminuat până la 100 de ruble. Din păcate, nu s-au păstrat și datele personale ale acestui misterios cioclu. Or, acestea ne-ar fi fost de mare folos în identificarea locurilor de înhumare a bucovinenilor împușcați de NKVD.

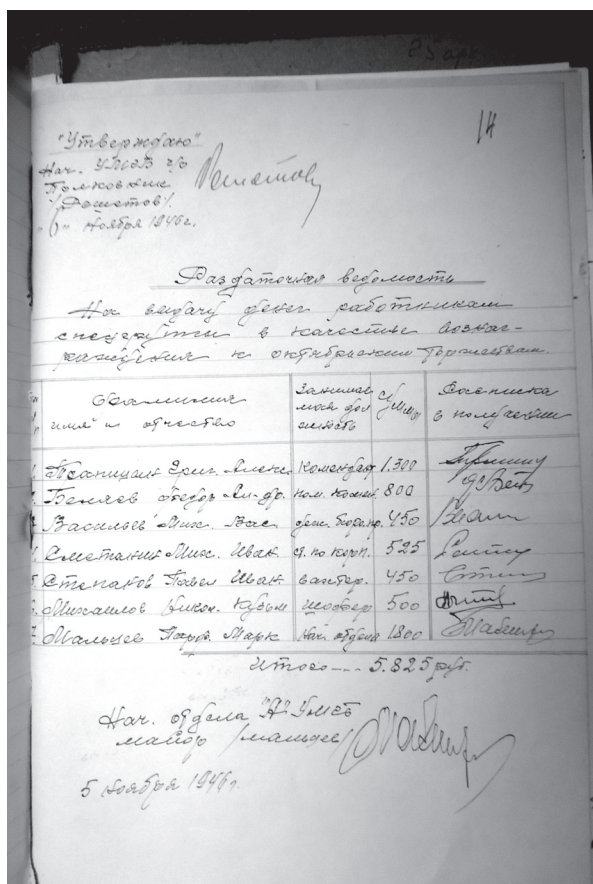
Execuțiile aveau loc chiar înlăuntrul închisorii interne a NKVD-ului din regiunea Cernăuți. În acest scop, la subsolul închisorii fuseseră echipate corespunzător două camere. Aici erau aduși pentru execuție și deținuții Închisorilor Nr.1 și Nr.2 din Cernăuți,

Dosar din Arhiva Serviciului de Securitate al Ucrainei privind activitatea grupului special al NKVD-ului folosit de sovietici pentru executarea bucovinenilor condamnați la moarte în anii postbelici

condamnați la pedeapsa capitală. Conform directivelor venite din Centru, precum Directiva Nr. A/C/22587 din 17.10.1945 semnată de locotenent-colonelul Podobedov, șeful Secției „A” a NKGB-ului din RSS Ucraineană, începând cu anul 1946, „din cauza numărului redus de sentințe”, operațiuni de execuție a condamnaților la moarte urmau a fi efectuate de două ori pe lună.

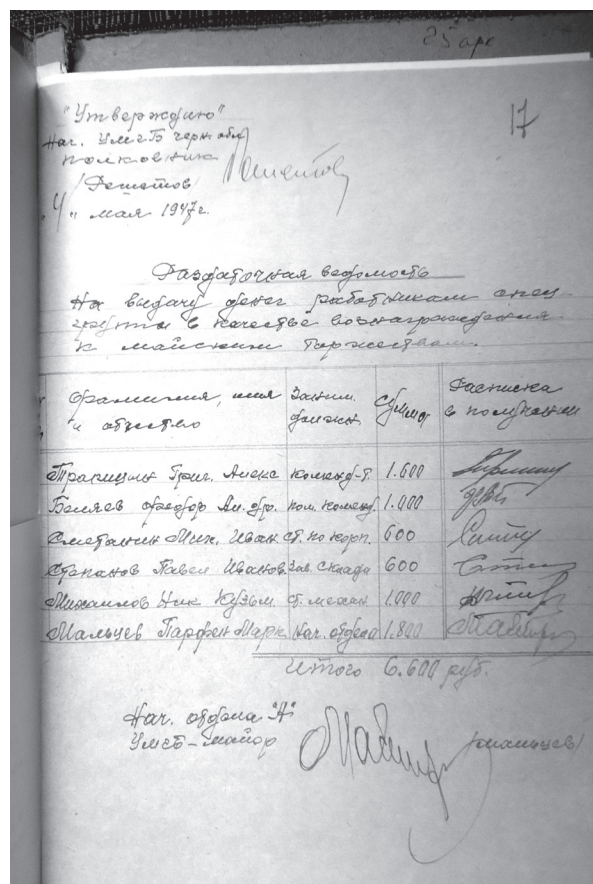
Cu toate acestea, din documente se vede clar că finanțarea activităților respective sporește încontinuu. Astfel, în 1945, pentru lucrări speciale (execuții) sunt alocate 16.500 ruble, dintre care 10.000 ruble sunt prevăzute pentru alimente, iar 6.500 ruble pentru recompensarea periodică a grupului special. Pentru anul următor, 1946, NKVD-ul din regiunea Cernăuți prezintă autorităților superioare un deviz de 20.350 ruble, iar pentru 1947, un deviz de 18.750 ruble, sume pe care Centrul le

Statul de plată pentru grupul special premiat
la 1 Noiembrie 1946 cu prilejul sărbătoririi Marii Revoluții
din Octombrie

majorează, stabilind pentru 1946, suma finală de 23.950 ruble, iar pentru anul 1947, suma finală de 23730 ruble. Abia începând cu anul 1951 sumele alocate pentru activitatea grupului special scad în valoare, ajungând la 17.280 ruble pe an. Pentru 1952, în vederea efectuării aceluiași „lucrări” sunt alocate 6.470 ruble, iar pentru 1953 – 8.890. Raportul financiar din ultimul dintre acești ani arată că fondurile alocate pentru anul 1952 nu au fost cheltuite integral.

Analizând materialele dosarului în cauză și luând în considerare faptul că în 1951 a avut loc ultima deportare în masă a familiilor de „chiaburi”, iar în 1952 și-a încetat existența ultima formațiune de autoapărare („boiovka”) a Centrului districtual bucovinean de comandă („Provod”) al Organizației Naționalistilor Ucraineni (OUN), ajungem la concluzia că

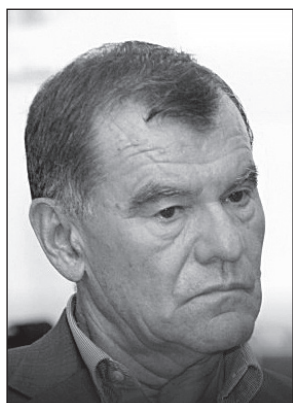
Statul de plată pentru grupul special premiat
la 1 Mai 1947 cu prilejul sărbătoririi Zilei Internaționale
a Oamenilor Muncii

grupul special de execuție al NKVD-ului local a încetat practic să mai funcționeze odată cu suprimarea acțiunilor de rezistență organizată și, în special, de rezistență armată, ale bucovinenilor împotriva puterii sovietelor.

În încheiere, aș mai dori să menționez că materialele aflate în dosarul din care am extras datele expuse în acest articol necesită cercetări suplimentare, deoarece conțin informații valoroase privind naționalitatea, statutul social, convingerile politice etc. ale persoanelor împușcate de odiosul grup special al NKVD-ului în perioada respectivă, precum și date privind acuzațiile care au stat la baza nenumăratelor execuții.

Notă despre autor: Mykola Rubanets este colonel în rezervă, istoric, director al Arhivei Regionale de Stat Cernăuți.

Mihai NICOLAE

Opt decenii de comunitate românească în regiunea Cernăuți

Bucovina de nord „construiește socialismul”

Între 25 și 30 martie 1944, s-au purtat lupte grele, cu pierderi de circa o mie cinci sute de vieți omenești, în încercarea de a stopa la Nistru înaintarea Armatei Roșii. Dar la 30 martie, sovieticii au ocupat orașul și au reanexat nordul Bucovinei. Până pe 12 septembrie 1944, trupele lui Stalin controlau *de facto* Bucovina și Basarabia.

Frontiera româno-sovietică a fost confirmată prin Tratatul de pace de la Paris din 1947, în conformitate cu înțelegerea din 1940. Mai mult, aceleași granițe au fost menționate și în tratatul bilateral semnat la Moscova la 5 aprilie 1991, neratificat de Parlamentul român, făcându-se referire la hotarele „recunoscute” în 1947.

După martie 1944, românii din teritoriile vechii Basarabii au fost înrolați în Armata Roșie și vor lupta până la sfârșitul războiului în 1945. După război, capitala Cernăuți și întreaga regiune au fost redată Republicii Sovietice Socialiste Ucrainene. Vremurile bune pe care le cunoscuseră bucovinenii rămăseseră o amintire. Perioada interbelică a reprezentat un moment de înflorire economică și culturală, societatea multietnică și multiculturală a ținutului izbutind nu numai să coexiste dar și să conviețuiască întreținând un *modus vivendi* care oferea o rezolvare mulțumitoare a tensiunilor interetnice. Virtutea acestui mecanism a fost caracterizată magistral de academicianul Radu Grigorovici, el însuși bucovinean: „Bucovina a fost o țară a toleranței reciproce.”

Între 1944-1991, URSS-ul a procedat la sovietizarea Bucovinei. Ce a însemnat această politică? Într-o definiție concisă, a însemnat: anihilarea proprietății private, etatizare, ateism, represiune politică, intoxicare ideologică. Bucovinenii, oameni gospodari, se bucurau de o situație materială bună, aveau sate bogate și păstrau spiritul libertății, ceea ce în vederile ocupanților sovietici însemna o populație de contrarevoluționari. De aceea, țăranii înstăriți (etichetați drept „culaci”) trebuiau deposedați de bunuri și condamnați ca dușmani de clasă ce erau... Arestările, deportările și execuțiile au fost mijloace sângeroase pentru instaurarea brutală a regimului comunist.

Ocupanții nu aveau încredere în români. A fost evident, din primele zile ale ocupației, că nu va fi posibilă colhozificarea locuitorilor, iar reprezentanții puterii sovietice vedeau în identitatea națională a bucovinenilor un obstacol în calea instaurării regimului comunist. Mari-le încercări prin care a trecut populația au dus la depopularea regiunii. Pentru a compensa pierderile demografice s-a trecut la colonizări, în principal cu etnici ruși și ucraineni, primii stabilindu-se exclusiv în orașe, iar în satele cu populație mixtă s-a observat o tendință de ucrainizare. În perioada sovietică, ponderea populației ucrainene a crescut, conform calculelor cercetătorului bucovinean Constantin Ungureanu, de la circa 66,90% în 1959, la circa 70,8% în 1989.

Pentru explicarea procesul complex desfășurat în Bucovina și Basarabia, sunt folosite concepte noi, neanunțate fătîș:

– „*Rusificare*” însemnând diseminarea culturii ruse în teritoriile neruse. Ca și în perioada țaristă, rusificarea a însemnat, în primul rând, deznaționalizare și asimilare forțată;

– „*Rusianizare*” însemnând răspândirea limbii și culturii ruse cu influențe puternice asupra limbilor naționale în scopul strategiei de transformare a locuitorilor neruși în ruși sadea. (Se urmărea crearea unui nou popor – poporul sovietic / „*sovieski narod*”. În U.R.S.S., se tot vorbea de un popor sovietic în curs de formare. În limba rusă există cuvintele „*ruskii*” cu înțelesul de etnie rusă, dar și cuvântul „*rossyanin*” cu sensul de cetățean al Rusiei țariste, sovietice și chiar post-sovietice. Potrivit acestui detaliu lingvistic, s-a făcut mereu o distincție între cetățenii U.R.S.S. ca *rossyani* sau ca *ruskii*. Niciunul din acești termeni nu este echivalent cu fenomenul de *aculturație*, nici cu cel de *asimilare culturală*);

– *Korenizare* (indigenizare sau autohtonizare) referindu-se la măsurile politice care urmăreau promovarea localnicilor autohtoni în partid și în administrația locală. (S-a urmărit formarea unui „om sovietic”, a „poporului sovietic”, a „națiunilor socialiste”. Încercarea a fost făcută până la mijlocul deceniului al IV-lea al secolului XX. În Bucovina, *korenizarea* nu prea a dat roade din cauza profunde incompatibilități dintre ocupanți și ocupați).

Din cauza distrugerilor din timpul războiului, a secetei dar și a politicilor agricole ale guvernului sovietic, între 1946-1947 foametea a afectat și bucovinenii dar nu a atins proporțiile abominabile ale *holodomorului* ucrainean. Sovieticii aveau un minister al achizițiilor, ai cărui responsabili cu achizițiile luau prin violență pâinea de la gura țăranilor. Pentru a umple hambarele rusești, sacii de grâu plecau din gospodăria cu miile, lăsând oamenii înfomețați. O locuitoare din Stănești, raionul Hliboca, a povestit cum, pentru a-și hrăni copiii, fierbea terci din cocenii de porumb, tulpini de floarea soarelui și stuf.

Monumentul Unirii din Cernăuți, dezvelit în ziua de 11 noiembrie 1924, a fost demolat. În locul lui a fost înălțat ulterior statuia lui Le-

nin. Limba rusă a devenit obligatorie. Făcând haz de necaz, bucovinenii spuneau: „Măi, Toderaș, tu ești mai urât ca limba rusă...” Principala metodă de asimilare lingvistică era învățământul în limba „moldovenească”, mai precis în limba română scrisă cu alfabet chirilic. Spre deosebire de Basarabia unde toți au fost declarați moldoveni, în regiunea Cernăuți, autoritățile sovietice au permis, selectiv, unor locuitori din raioanele din dreapta Prutului să se declare români în actele de stare civilă. Chiar cu o limbă oficială declarată moldovenească în perioada sovietică, Chișinăul a devenit capitală românească: veneau aici să studieze conaționalii noștri din Bucovina, din Maramureșul de peste Tisa, din sudul Basarabiei (Bugeac), din Transnistria și, mai puțin, din Transbugia.

După moartea lui Stalin, în 1953 li s-a permis locuitorilor români să-și viziteze o dată pe an, în anumite condiții, neamurile din România.

În perioada ocupației sovietice, „agricultura socialistă” a început cu „întovărașirile agricole”: primul pas spre „colhozificare”. Niște gărzi rurale înarmate numite „striboci” se aflau în fruntea represiunilor îndreptate împotriva țăranilor care refuzau să intre în colhoz. Membrii acestor formațiuni erau scutiți de toate dările și obligațiile în muncă. „Dușmanii orânduirii socialiste” au fost deportați. Gulagul avea ramificații multiple în Siberia (regiunile Altai, Krasnoiarsk, Novosibirsk, Omsk), în Kazahstan și, la vest de Urali, în Republica Sovietică Autonomă Komi. Bucovinenii au fost deportați mai ales în Karelia, Siberia, Donbas, Arhanghelsk, Peciora sau Kazahstan. (Unii autori au susținut că Hitler a înființat lagărele germane de concentrare inspirat de lagărele construite în Rusia sovietică de Stalin). Au existat și deportări din motive de relații de rudenie cu dușmanii poporului, așa cum au existat și strămutări forțate.

Prigoana a început să scadă treptat în intensitate și cruzime după decesul lui Stalin. Marile deșteleniri din perioada lui Hrușciov și marile proiecte inițiate în perioada lui Brejnev au folosit munca românilor, dar altfel, pe bază

de „voluntariat”, dar, în realitate, pentru venituri care-i motivau să părăsească regiunile natale. În locul lor, în Bucovina veneau alogeni.

Cărțile, revistele și ziarele în limba română nu se găseau nici în Bucovina nici în Basarabia. Se puteau, totuși, cumpăra la Moscova, în rețeaua de librării „Drujba”. Dacă erau mai aproape de granițele cu România, românii de dincolo de Prut mai prindeau și emisiuni radiofonice în limba română.

Bucovina

în componența Ucrainei independente

În contextul destrămării U.R.S.S.-ului, Sovietul Suprem al Republicii Sovietice Socialiste Ucrainene a adoptat, pe data de 16 iulie 1990, o Declarație cu privire la suveranitatea de stat a Ucrainei. Republica unională râvnea să devină stat de sine stătător. Visul i s-a împlinit în ziua de 24 august 1991, când 346 de deputați au votat pentru separarea de U.R.S.S. Ziua este sărbătorită de atunci ca Ziua Independenței Ucrainei.

Patru zile mai târziu (28 august 1991), Rada adresează un Apel către toate naționalitățile. După ce precizează că pe teritoriul statului locuiesc peste 110 naționalități, Apelul afirmă „De acum înainte se deschide o eră nouă în dezvoltarea relațiilor interetnice”. Formularea generală a fost urmată, pe 1 noiembrie 1991, de Declarația drepturilor naționalităților din Ucraina, exact cu o lună înainte de consultarea întregii populații. Art.1 garanta tuturor popoarelor, grupurilor naționale, cetățenilor, drepturi politice, economice, sociale și culturale egale: păstrarea așezămintelor tradiționale (art. 2); dreptul la libera folosire a limbilor materne (art. 3), dreptul de libertate religioasă, folosirea propriilor simboluri naționale, respectarea zilelor naționale și a sărbătorilor proprii (art. 4); ocrotirea monumentelor de istorie și cultură ale popoarelor și ale grupurilor naționale (art. 5); dreptul de a-și crea centre culturale, organizații, asociații cărora li se recunosc dreptul să fondeze ziare, reviste, edituri, muzee, ansambluri artistice și teatrale (art. 6) și, în sfârșit, recunoștea dreptului la contacte libere cu patria istorică (articolul 7).

În decembrie 1991 a fost organizat Referendumul popular care a înregistrat 92,3% din voturi favorabile pentru alegerea unei căi proprii separate de U.R.S.S. și de Republica Sovietică Federativă Socialistă Rusă. Regiunile Donbas, Odesa și Crimeea, cu populație rusă și etnic distincte, au votat și ele pentru independență, fără să invoce persecuții de natură identitară.

Boris Elțin devenit primul președinte al Rusiei va fi nevoit să admită noul statut al Ucrainei. În decembrie 1991, noul stat, alături de Federația Rusă și Belarus, au pus bazele comunității statelor independente CSI. Nimic nu prevestea adversitatea care va urma în relațiile bilaterale.

Primul președinte al statului a fost Leonid Kravciuk, un fost secretar al Comitetului Central al Partidului Comunist Ucrainean. Statul ucrainean independent a preluat Autoritatea asupra Bucovinei. Opțiunea Europeană și respectarea drepturilor minorităților au fost recunoscute ca principii de bază ale politicii de stat.

În iunie 1996 a fost adoptată prima constituție post-sovietică a Ucrainei. După obținerea independenței de stat s-au făcut progrese. Mai multe articole din Constituție se ocupă cu recunoașterea și definirea minorităților naționale, a drepturilor acestora, a rolului și participării lor la viața politică a țării. Conform Recensământului din 2001, ucrainenii formau 77,8% din populație, urmați de ruși 17,3%, apoi de români 0,85%, de belaruși 0,6%, de tătari 0,5% și de alte grupuri etnice mai puțin numeroase. Principiile democratice conținute în Declarația Radei Supreme din 28 august 1991 au fost consacrate în Constituție, alături de dreptul la educație în limba maternă, de dreptul minorităților de a fi reprezentate în organele legislative, executive, juridice, în administrația locală și regională. Articolul 11 precizează: „Statul contribuie la consolidarea și dezvoltarea națiunii ucrainene, conștiinței istorice, tradițiilor și culturii ei, precum și la dezvoltarea specificului etnic, cultural, al limbii și religiei tuturor popoarelor și minorităților naționale autohtone din Ucraina.” Au fost votate cu însoțire „Convenția-cadru privind

protecția minorităților” și „Carta Europeană a Limbilor regionale și minoritare”, legislația ucraineană aliniindu-se reglementărilor europene. Pe hârtie totul e foarte bine.

A venit și vremea încheierii unui tratat dintre România și Ucraina. Acesta a fost semnat la Constanța pe 2 iunie 1997. El oferea (și încă mai oferă, pentru că nu a fost niciodată abrogat) mai multe garanții, atât pentru românii din Ucraina, cât și pentru ucrainenii din România, vizând următoarele drepturi:

- alegerea liberă a naționalității;
- nediscriminare și egalitate în fața legii;
- protecția contra oricărei încercări de asimilare;
- dreptul de a păstra și dezvolta cultura proprie;
- crearea condițiilor pentru instruirea școlară în limba maternă.

Aplicarea de către partea ucraineană a acordului bilateral a avut rezultate îndoielnice, cu orientare spre consolidarea unui etnostat, viziunea asimilistă ocupând poziții centrale, președinții Kravciuk și Kucima, deși mai apropiați de centru, au înclinat pentru mai mult naționalism în domeniul educațional. Principiile diversității și toleranței declarate la început de Rada ucraineană au fost treptat ajustate prin legi care le îndepărtau de litera și spiritului lor inițial. Trebuie observat că acestea (Legea limbii ucrainene ca limbă de stat, Legea privind limbile minoritare adoptată încă în 1989, în perioada R.S.S. Ucraineană) au fost modificate în permanență de așa manieră încât ultimele reglementări constituie practic restrângeri, nu dezvoltări (cum ne-am fi așteptat) ale drepturilor recunoscute anterior.

Ucraina a început etnicizarea unilaterală a procesului de învățământ. Potrivit tinerei cercetătoare Natalia Talmacec, originară din Transnistria, absolventă a Facultății de Drept a Universității București, între 1989-1996, în regiunea Cernăuți au fost trecute administrativ de la limba rusă de predare la limba ucraineană 26 de școli. În 19 sate din regiunea Cernăuți cu populație românească majoritară, existau doar școli cu limba ucraineană de predare și niciuna în care materia să se predea în limba

maternă a elevilor. Mai mult decât atât, limba română nici nu e inclusă în programă ca disciplină școlară. Normele statului de drept, recunoscute declarativ, au fost reinterpretate printr-o prismă naționalistă gândită „să forjeze” o identitate ucraineană.

Întregul proces legislativ reflectă, sub toate aspectele, preocuparea pentru asigurarea unei refondări în secolul al XXI-lea, a statului independent, dar cu mijloace care deseori sunt în răspăr cu Declarația de independență și Legea Fundamentală. O căutare a drumului...

Îndelungata și complicata istorie a națiunii și a statului a fost defavorabilă afirmării specificului propriu. Relația strânsă cu Rusia, continuată timp de secole, a condus la nevoia unei „ucranizări” a Ucrainei, victime colaterale ale acestui demers dramatic fiind minoritarii Ucrainei, inclusiv populația autohtonă românească din Bucovina.

Esențială a fost derusificarea, cu toate că tocmai Rusia a fost, veacuri la rând, modelul de urmat, în lipsa altui model mai apropiat de etnosul ucrainean. Rusia însăși s-a confruntat cu o dilemă asemănătoare: stat european sau țară a „russianității”?

Cu alte cuvinte, modelul „ruskii mir” („lumea rusă”) a fost preluat și transformat în proiectul „ukrainskii mir” („lumea ucraineană”). În acest caz vorbim de o identitate difuză care se caută și care este nesigură de sine, dar, în același timp, își intuiește autenticitatea. Putem spune că avem în față o identitate dubitativă. Prințul Nicolae S. Trubetskoy (1890-1938), lingvist îmbrățișând doctrina eurasiatică, constata: „Rusia nu are vocație europeană. Nu este nici asiatică. Este o entitate aparte, cu un destin special. Excepționalismul rus nu este însă același lucru cu tipologia ucraineană. Generalismul Alexandru Suvorov (1730-1800) credea că nu există Ucraina, există doar «ucrainitate». Nesiguranța identitară se vedește în varietatea concepțiilor elaborate: ucrainenii se văd un popor, rușii îi văd același popor ca și ei, rutenii cred că sunt un popor, ucrainenii susțin că sunt același popor ca și ei...”

Etimologic, cuvântul Ucraina desemna nu statul ci teritoriul, „ținutul de la margine”. Ce

conotații pot aduce caracterizări sau flash-uri de genul: grâнарul Rusiei, U.R.S.S., Cernobil, revoluția portocalie...? Două personalități ale poporului ucrainean au trasat calea către afirmarea acestei identități: poetul Taras Șevcenko (1814-1861) care a consacrat limba ucraineană ca și ideea unei națiuni distincte, alături de Mihailo Serhiovici Hrusovski (1866-1934), fondatorul istoriografiei naționale. Istoriografia sovietică a confiscat istoria vechii Rusii kievene, susținând că ucrainenii au apărut după dispariția acesteia și au dorit, de atunci, regăsirea în Rusia. Abia în 1654, în timpul Răscoalei cazacilor conduși de Bogdan Hmelnițki (1596-1657), țarul Alexei I al Rusiei a fost declarat protectorul statului cazăesc, prin Tratatul de la Pereiceslav. La rândul lor, cam toți ucrainenii susțin că Rusia kieveană a fost leagănul lor, iar poporul rus își are rădăcinile într-o regiune ucraineană.

Exemplul menționat vorbește de la sine despre natura ireductibilă a relațiilor ruso-ucrainene, explicând de ce conducerea actuală a Ucrainei consideră că derusificarea este atât de necesară țării și de ce pacea nu se poate întrezări foarte simplu. Viitorul pare încă împiedicat de racilele trecutului în aspirația țării către democrația Europeană. Ucraina și-a depus candidatura la Consiliul Europei la 14 iulie 1992. În baza avizului nr. 190/1995 adoptat de Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei A P C E, Parlamentului ucrainean i s-a acordat statutul de invitat special, cu 12 locuri. Prin rezoluția numărul 1179/199 privind respectarea obligațiilor și angajamentelor Ucrainei, Adunarea și-a exprimat îngrijorarea pentru „încetineala cu care țara își onorează promisiunile neîndeplinite.”

Autoritățile nu recunosc autohtonitatea românilor, continuatori ai populației indigene, care, de la carpi, pelasgi, traci în genere, au locuit neîntrerupt în acele ținuturi. Într-un efort futil de a reduce statistic numărul românilor din Bucovina, Kievul recunoaște o minoritate fictivă, aceea a moldovenilor, fiind vorba, evident, de românii vorbitori de limbă română. Intervențiile Bucureștiului au rămas fără rezultat. Mai mult, după ce Curtea Constituțională

de la Chișinău a recunoscut la 5 decembrie 2013, graiul moldovenesc drept ramură estică a limbii române, autoritățile ucrainene au ignorat această decizie. În martie 2023, președintele Republicii Moldova a promulgat legea privind înlocuirea sintagmei „limba moldovenească” cu „limba română” în toate actele normative, dar și această decizie cu putere de lege a fost ignorată, Kievul continuând politica moldovenistă. Abia la finalul anului trecut, conducătorii celor două state au căzut de acord că „limba moldovenească” nu există și că există doar limba română atât pentru moldoveni, cât și pentru toți ceilalți regionali al spațiului lingvistic românesc: munteni, ardeleni, olteni, bănațeni, dobrogeni etc.

Regiunea Cernăuți (în ucraineană Cernivetska Oblast) aflată în componența Ucrainei are o populație de 919 000 de locuitori reprezentând în jur de 70 de naționalități. Românii, inclusiv locuitorii care se declară moldoveni, reprezintă circa 20%. Ei sunt majoritari în fostele raioanele Herța, 94% din 32.200 de locuitori, Noua Suliță, 64% din 87.000 de locuitori și Adâncata (Hliboca) 51% din 72.700 locuitori. În fostul raionul Storojineț populația românească reprezintă 37% din 95.300 locuitori, regiunea având până nu demult 11 raioane: Adâncata, Chelmenți, Cozmeni, Herța, Hotin, Noua Suliță, Putila, Secureni, Storojineț, Vijnița și Zastavna. Regiunea are 11 orașe, 8 orașele și 398 de sate. După 2012, în raioanele Adâncata, Herța și Noua Suliță limba română a primit statut de limbă regională. În 2012, președintele prorus Viktor Ianukovici promulgase o lege care recunoștea limbile minoritare, inclusiv limba română, ca limbi regionale în ariile unde locuiesc peste 10% din nativii limbii respective.

Capitala regiunii, orașul Cernăuți, este împărțit în trei raioane: 1 Mai, Sadagura și Șevcenko. Populația (cf. datelor oficiale) este de 259.419 locuitori, dintre care 10.553 români, plus 3.829 locuitori autodeclarați „moldoveni”. Populația ucraineană este majoritară: 189.021 locuitori. În orașe își au sediul: Consutul General al României, Consutul Onorific al Austriei și Consutul Onorific al

Germaniei. (În perioada 1918-1944 existau șapte consulate).

În regiunea Cernăuți, în 1998, funcționau 94 de școli cu predarea în limba română sau mixte (româno-ucrainene), dintre care, în 2013, mai rămăseseră 86, iar în iunie 2016 mai erau doar 60 (cf. Centrului European de studii în probleme etnice al Academiei Române, director prof. univ. dr. Radu Baltasiu). Răpăditatea cu care dispar școlile cu predare în limba română constituie unul din cele mai grave aspecte care afectează conservarea identității românești în Bucovina.

Școala în limba maternă

Încă din 1991, Consiliul Regional de deputați ai Poporului a aprobat un „Program de dezvoltare și a altor limbi naționale” cu termen de realizare anul 2000. A fost realizat până în 1996, dar numai pentru limba ucraineană, autoritățile reluând discuția despre drepturile lingvistice pe data de 1 iulie 1997, când cabinetul de miniștri al Ucrainei a adoptat proiectul Legii privind dezvoltarea și folosirea limbilor. Proiectul a fost aprobat de Consiliul pentru probleme de politică lingvistică de pe lângă președintele republicii. Limbile minoritare au fost acceptate numai pentru lucrări de secretariat, nu însă și în activitatea instituțională. În învățământ, limbile materne pot fi folosite în paralel cu limba de stat doar „atunci când există un număr suficient de persoane”. Ce înseamnă „suficient”? O primă condiționare, urmând alte prevederi cu privire la bilingvism:

- În școlile, clasele cu limba maternă de predare, începând cu clasa a IV-a, se instituie „învățământul bilingv sau trecerea treptată la predarea tuturor disciplinelor în limba ucraineană”;

- Școli naționale, altele decât școlile ucrainene, pot fi deschise cu statut de școli serale sau fără frecvență (sic!);

Modificările permanente, sistematice ale legislației au urmărit cu obstinație statutul minoritarilor, limbile naționale și regimul școlilor în limba maternă.

Pe data de 5 septembrie 2017, Rada Supremă a produs o lege nouă: Legea Educației, care

a fost imediat promulgată de președintele Petro Poroșenko. Suntem după ocuparea Crimeii de către Federația Rusă. Art. 7 restricționează educația în limba maternă. Tot Petro Poroșenko a promulgat în mai 2019 legea cu privire la funcționarea limbii ucrainene ca limbă de stat. Actul normativ prevedea și limba presei tipărite, stabilind în acest domeniu obligativitatea traducerii textelor în ucraineană, alături de limba minoritară. Prevederea constituia o povară în plus pentru editarea presei în limbile minorităților, care oricum întâmpină dificultăți de finanțare chiar și cu subvenții din partea statului înrudit.

În privința românilor, legea urmărea, chipurile, integrarea lor în societatea ucraineană deoarece, cum a remarcat politologul Marin Gherman în *Mesager bucovinean* nr. 4 /2017, în opinia legislatorilor, românii reprezintă o enclavă lingvistică, alături de maghiari nu rămân în țară, preferând să migreze în țările mamă, nu ar fi loiali (?), iar absolvenții școlilor românești nu ar avea nicio perspectivă (de continuare a studiilor?) în Ucraina. Argumentele acestea sunt false, deoarece elevii români sunt printre premianții olimpiadelor de limbă ucraineană. Integrarea lor în societate este evidentă. Sau poate se dorește integrarea lor în națiunea etnică titulară a statului? Dar aceasta deja se numește asimilare generalizată și are un nume foarte deranjant pentru guvernanți. Cu asemenea tactici doresc ei oare să ajungă în Uniunea Europeană? Ori poate cred că pe timp de război li se iartă orice ar face?

În 2018, Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei considera Legea Educației din 2017 un obstacol pentru educația minorităților în limba maternă. Cu toate acestea, Legea Educației din 2017 (legea cadru în domeniu) servește ca referință pentru alte schimbări legislative. Dar nu a fost îndeajuns o lege pentru a demola instituția școlii naționale, care a funcționat nestingherit pe timpul sovieticilor. Legislativul a mai adoptat o lege controversată, de data aceasta privind învățământul secundar, care a fost promulgată deja de noul președinte al Ucrainei, Volodimir Zelenski, care în campania electorală, se bătea cu

pumnul în piept că va apăra cu toată puterea drepturile minorităților etnice. Atunci minoritarii nu aveau cum să știe ce înțelege viitorul președinte prin apărarea drepturilor lor. Or, legea promulgată de el în 2020 e și mai alambicată, introduce cote lingvistice ambigui pentru predarea disciplinelor școlare.

La sfârșitul anului 2022, a fost adoptată noua Lege a Minorităților (Legea nr. 8224/13 decembrie 2022). Articolul 11 este dedicat sumar procesului educativ, iar articolul 12, declară, cu referire la dreptul de conservare a identităților culturale, că statul promovează studiul istoriei și culturii acestora. În afara acestei prevederi benefice, legea menține *cotele lingvistice* în educație, pe materii școlare, cote care nu sunt la alegerea elevului și care vor crește din clasa a V-a (de la 20% până la 80% la liceu). Ucraina fiind angajată în războiul declanșat de Federația Rusă, noile schimbări în legislație au fost considerate prioritare. La data de 10 august 2023, „Agenția de stat în probleme de etno-politică” și „Comitetul pentru Drepturile omului și minorități” au organizat o ședință online cu reprezentanții asociațiilor etnice. Cu acest prilej, Uniunea Interregională Comunitatea românească din Ucraina și-a prezentat doleanțele și a solicitat:

- păstrarea, în continuare, a limbii materne în școală și în spațiul public,
- păstrarea statutului de minoritate tradițională,

revendicări considerate garanții pentru a fi evitată o asimilare forțată. Comisia de la Veneția a formulat, în repetate rânduri, critici la adresa schimbărilor preconizate. Totuși, un grup de deputați ai Radei Supreme au înaintat un document cu „îmbunătățiri”. Proiectul viza criteriile de elaborare a unei metodologii de utilizare a limbilor minoritare în comunicarea cu autoritățile și de folosire a toponimiei în localitățile populate tradițional de grupurile etnice. Se propunea, pentru aceste aspecte, responsabilitatea guvernului central și limitarea prin lege a drepturilor și libertăților minorităților „dacă sunt necesare în societatea democratică.” Considerăm că formularea aceasta este o contradicție în termeni, care eludează normele europene și internaționale.

Contenciosul care dă naștere la discuții între oameni și politicieni cuprinde o listă întregă de situații care trebuie să-și găsească rezolvarea prin dialog bilateral.

Președintele Ucrainei, Volodimir Zelenski a susținut în fața Parlamentului român la 4 aprilie în 2022 că subiectele comunității românești vor fi discutate după război. Soluție programatică sau amânare *sine die*? Cu altă ocazie, a vorbit despre drepturi în oglindă sugerând aplicarea unei reguli de reciprocitate, cu referire directă la grupul ucrainean care trăiește în România. Să nu pierdem din vedere că cei care alcătuiesc acest grup se bucură deja de recunoașterea plenară a drepturilor prevăzute pe plan internațional. Membrii comunității ucrainene reprezintă al treilea grup etnic minoritar, în număr de 50.900 locuitori (cf. recensământului din 2011), repartizați în județele Maramureș, Suceava, Timiș și Caraș Severin. În 12 comune dețin majoritatea. (Românii din regiunea Cernăuți sunt de circa 9 ori mai numeroși și, ca atare, se impune o discuție despre *paritate* și *proporționalitate*) Minoritatea ucraineană beneficiază de 45 de școli primare și gimnaziale, 10 licee (Liceul „Taras Șevcenko” din Sighetu Marmăției fiind unitate școlară reprezentativă) și Secții de limba ucraineană la Facultățile de Litere din București, Iași, Suceava și Cluj Napoca. Sub egida Uniunii Ucrainenilor din România apar 6 periodice. Se editează cărți ale scriitorilor de limba ucraineană. Mai multe muzee prezintă tradițiile proprii în județele Maramureș, Suceava, Botoșani, Satu Mare.

Exercitarea religiei în limba maternă e liberă. Există un vicariat ortodox ucrainean în Sighetu Marmăției și un vicariat general ucrainean al bisericii greco-catolice în Suceava. Minoritatea ucraineană are 25 de parohii recunoscute și beneficiază de un reprezentant în Camera Deputaților. În Ucraina, comunitatea românească nu are niciun reprezentant în Rada ucraineană.

Reforma administrativ teritorială

În anul 2014 a început un proces de descentralizare prin comasarea mai multor

localități în „comunități teritoriale”. În mai 2020, Consiliul de Miniștri al Ucrainei a adoptat „Planul de perspectivă a regiunii Cernăuți”, iar unele localități au fost unite cu centrul Regional Cernăuți, deși consilierii locali ai comunității nu au fost de acord cu această măsură. În iunie 2020 a fost trimis către Rada de la Kiev proiectul legislativ nr. 3650 prin care se propunea înființarea a 129 de raioane, proiect aprobat de Subcomitetul privind reforma descentralizării. S-a decis împărțirea regiunii Cernăuți în trei districte: Vijnîța, Nistru și Cernăuți. Majoritatea localităților românești sunt grupate cu așezări majoritar ucrainene și fac parte din raionul Cernăuți. Actuala comunitate teritorială Mămăliga (cu majoritate românească) face parte din actualul raion Nistru, cu centrul administrativ la Chelmenți (localitate populată cu etnici ucraineni).

Anterior, românii dețineau majoritatea în 4 din cele 11 raioane. În noua organizare teritorială, comunitatea românească este divizată din punct de vedere etnic și nu mai este majoritară în niciunul dintre noile raioane. Rezultatul e reprezentativitatea redusă la nivelul consiliilor raionale, iar în multe cazuri (acolo unde au fost întorlocate laolaltă în aceeași comunitate teritorială sate românești și ucrainene) și la nivelul consiliilor locale, din care cauză comunitatea românilor nu mai poate să-și promoveze pe deplin drepturile lingvistice, educaționale și culturale prevăzute în Constituția Ucrainei. Iar articolul 16 din Convenția-Cadru pentru protecția minorităților recomandă expres abținerea de la inițierea unor măsuri care ar conduce la modificarea proporțiilor populației în ariile locuite de persoane care aparțin minorităților naționale. Dar oficialii ucraineni se fac a nu înțelege ce spune Convenția.

Reacția oficialilor din București la reforma administrativă a fost timidă, dar nu inexistentă. Bulgaria, de pildă, a obținut pentru etnicii bulgari, majoritari în jurul orașului Bolgrad din regiunea Odesa, prin presiuni la nivel înalt, un consens privind includerea tuturor localităților cu populație bulgărească într-un singur raion cu centrul la Bolgrad. La fel și Ungaria (ma-

ghiarii sunt majoritari în raionul Beregovo din Transcarpatia) a obținut gruparea localităților cu majoritate maghiară într-un singur raion cu centrul la Beregovo. Atât Bulgaria cât și Ungaria au negociat și pe tema păstrării limbii materne în comunitățile lor. La 4 septembrie 2023, Péter Szijjártó, ministrul de externe al Ungariei a declarat în cadrul Conferinței anuale a diplomaților ungari: „Atâta timp cât Ucraina refuză să restaureze drepturile comunității ungare, noi nu putem sprijini începerea negocierilor de aderare a ei la Uniunea Europeană.” România a intervenit și ea, la cererea Consiliului Național al Românilor din Ucraina de a sprijini comunitatea românească din regiunea Cernăuți să-și păstreze unitatea și de a nu o lăsa să fie fragmentată în trei raioane (din cele patru prevăzute de ultima variantă de proiect), în care ar fi urmat să aibă o reprezentativitate de până la 10 la sută, ci să o ajute să se constituie într-un unic raion în care să fie reprezentată în proporție de 50% la sută, acest lucru fiind posibil prin unirea celor 4 foste raioane cu populație românească într-un singur raion de frontieră. Și ce a reușit? Partea ucraineană a dat asigurări că nu va fragmenta comunitatea, dar a introdus-o într-un megaraion (care altfel nu-și justifică existența) în care comunitatea românească are o reprezentativitate minimă. Pentru a asigura această reprezentativitate românească, guvernanții au renunțat la proiectul cu 4 raioane noi, pe care urmau să-l aprobe, au desființat unul din ele cu populație sută la sută ucraineană și l-au alăturat celor 4 raioane vechi cu populație românească pentru a forma un spermegaraion în care românii să reprezinte doar douăzeci și ceva la sută. Astfel a fost rezolvată în doi peri problema păstrării integrității comunității istorice românești din regiunea Cernăuți. Kievul a reușit să împartă capra cu varza, Bucureștiului a rămas cu impresia că a găsit înțelegere din partea țării prietene, iar românii din Ucraina și-au făcut cruce și au zis: Slava Domnului și pentru atât.

(Fragment din cartea în curs de apariție,
Călătorii identitare. Românii megieși,
vol. II)

Comunitatea românească și reformele teritorial-administrative

Comunitatea românească din regiunea Cernăuți a suportat, de-a lungul istoriei sale de opt decenii, mai multe împărțiri administrativ teritoriale. Prima împărțire pe raioane a regiunii a avut loc imediat după crearea ei la Sesiunea a VII-a a Sovietului Suprem al U.R.S.S. din august 1940, ca urmare a anexării, prin ultimatumul stalinist din iunie 1940, a Bucovinei și Basarabiei la U.R.S.S. Creând regiunea Cernăuți, sovieticii au respectat apartenența localităților la provinciile istorice. Astfel au fost create raioanele Hliboca, Storojineț, Putila Vijnița, Chițmani, Zastavna și Sadagura provenind din Bucovina istorică (Ducatul Bucovina din timpul Austriei), raioanele Hotin, Securenii, Chelmenți, Noua Suliță care făcuseră parte din vechea provincie Basarabia (Gubernia Basarabia din timpul Imperiului Rus) și raionul Herța care provenea din fostul județ Dorohoi (Regatul României). Comunitatea românească din regiunea Cernăuți a fost inițial divizată în șapte raioane administrative: Noua Suliță, Herța, Hliboca, Storojineț, Sadagura, Hotin și Securenii. Românii au fost întotdeauna majoritari în raioanele Herța, Noua Suliță și Hliboca. În raionul Storojineț au constituit o treime din totalul populației. În raionul Sadagura nu au existat decât două comune de români, Boian și Mahala. La începutul anilor 60, raionul Sadagura a fost desființat, centrul raional a fost transformat într-un mic oraș al orașului Cernăuți, iar satele de pe valea Prutului din perimetrul vechiului raion au trecut la raionul Noua Suliță.

În raionul Hotin, când s-a făcut regiunea, a nimerit un singur sat românesc, Colincăuți, aflat la hotarul cu Bucovina. O singură localitate de români există și în raionul Securenii, se numește Șișcăuți și se află la hotarul cu R.S.S. Moldovenească. Fiindcă erau unicele vorbitoare de română din respectivele raioane, sovieticii nu le-au mai păstrat școlile în limba română, ci le-au deschis școli ucrainene. Acum generația tânără din aceste două sate abia mai poate vorbi în limba bunicilor. De aceea, când facem referire astăzi la comunitatea românească din regiunea Cernăuți avem în vedere practic cele patru foste raioane limitrofe frontierei cu România: Noua Suliță, Herța, Hliboca și Storojineț.

Dar această împărțire pe raioane, făcută încă de sovietici, a fost modificată de curând prin reforma teritorial-administrativă ucraineană. În 2020, cele unsprezece raioane ale regiunii au fost desființate și în locul lor s-au creat trei raioane mari. La început a fost vorba că vor fi patru (Cernăuți, Chițmani, Hotin și Storojineț), nu trei. Dar ca să nu se dea satisfacție comunității românești să fie cât de cât reprezentativă în unul din ele, două din cele patru raioane au fost comasate și, în al doisprezecelea ceas, a fost creat supermega-raionul Cernăuți. De ce în al doisprezecelea ceas? Pentru că în derularea planului de fragmentare a comunității românești în trei raioane (Cernăuți, Storojineț și Hotin) prevăzute în proiectul trimis în vara anului 2020 la Kiev spre aprobare a intervenit mediul asociativ românesc din Cernăuți.

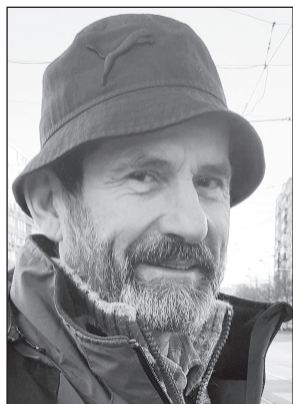
Povestea a fost următoarea. Prin reprezentanții săi în consiliile raionale, prin mass-media locală și prin alte canale, comunitatea românească a solicitat autorităților care se ocupau de reforma regionalizării să aibă în vedere faptul că românii formează o comunitate care geografic permite să fie păstrată întreagă într-un singur nou raion din cele patru ce urmau a fi create. Ideea era ca cele patru raioane vechi din regiunea Cernăuți (Herța, Noua Suliță, Hliboca și Storojineț) să fie incluse într-o singură unitate teritorial-administrativ, în care etnicii români să aibă practic aceeași reprezentativitate (în jur de 50 la sută) ca și ucrainenii. Autorităților însă nu le-a fost pe plac ideea românilor de a-și păstra integritatea comunitară și au creat un proiect de regionalizare în care comunitatea era crâmpoțită în trei raioane: Cernăuți, Storojineț și Hotin. Planul a fost trimis la Kiev spre aprobare în vara anului 2020 și se aștepta din clipă în clipă să fie aprobat.

Văzând această nedreptate, Consiliul Național al Românilor din Ucraina, din care fac parte 20 de organizații nonguvernamentale, a depus prin reprezentanții săi, la Cabinetul prim-ministrului României și la Ministerul Afacerilor Externe, un memoriu prin care cerea sprijinul statului înrudit în rezolvarea echitabilă a acestei probleme. Prin vocea reprezentanților săi, comunitatea ruga autoritățile române să lămurească Kievului că nu e bine să fragmenteze comunitatea și că românii merită să fie integrați într-un singur raion teritorial-administrativ în care, numeric, să fie la egalitate cu frații lor ucraineni. Unirea vechilor raioane vecine Noua Suliță, Herța, Hliboca și Storojineț permitea crearea unui asemenea raion în care să se simtă la fel de confortabil și ucrainenii, și românii.

Propunerea a fost transmisă Kievului. Dar Kievul a decis altfel. Pentru a nu permite înființarea unui asemenea raion, în care jumătate din populație să fie români și jumătate ucraineni (lucru care se putea realiza foarte ușor, întrucât cele 4 vechi raioane erau învecinate și se întindeau de-a lungul graniței cu România, de la frontiera cu Rep. Moldo-

va până la izvoarele Siretului), la sugestia administrației regionale Cernăuți, condusă atunci de un „bun” prieten al românilor pe nume Serhii Osaciuk, Kievul a renunțat la proiectul de înființare a patru raioane, limitându-se la doar trei, renunțând la preconizatul raion Chițmani (cu populație sută la sută ucraineană) în vederea alăturării lui la cele patru foste raioane cu populație mixtă româno-ucraineană (Noua Suliță, Herța, Hliboca și Storojineț) și formând un supermegaraion Cernăuți, extrem de disproportionat în comparație cu celelalte două raioane, pe care le întrece, luate laolaltă, de vreo trei ori ca număr de populație (raionul Cernăuți, cu 654 858 locuitori, față de raionul Vijnița, cu 90 716 locuitori, și raionul Nistru, cu 156 058 locuitori) și le egalează ca teritoriu (raionul Cernăuți, cu 4 126 km², față de raionul Vijnița, cu 1.896 km², și raionul Nistru, cu 2 131 km²). Concluzia? Ați vrut să păstrați comunitatea într-un singur raion, v-am păstrat-o (cu excepția comunității teritoriale Mamaliga, trecută la raionul Nistru, deși ea se află pe Prut, nu pe Nistru!), dar nu veți avea 50 la sută reprezentativitate, ci doar 24 la sută, ca să vă bucurați de ce vă dăm. Iar această bătaie de joc a fost prezentată la București de un editorialist (cu nume inventat) de la revista „Historia”, mare expert în problemele minorității românești din Ucraina, ca o mare victorie a ministerului român de externe care nu a stat cu mâinile în sân, ci a reacționat și a stopat tentativa ucraineană de a fragmenta comunitatea românească din regiunea Cernăuți în trei raioane (fără să specifice măcar că și această intervenție la nivel ministerial s-a făcut în baza unui memoriu al CNRU, pe care, culmea, bătaiosul editorialist îl mai și critică, găsindu-l deranjant pentru binefăcătorii comunității românești din țara vecină. Arhitectul ucrainean al acestui dezastruos (pentru comunitatea românească!) proiect a fost dat jos din funcție pentru niște afaceri oneroase cu ajutoare venite din Occident pe timp de război, dar opera sa a rămas să-i bucure pe români că, până la urmă, au reușit să-și păstreze unitatea comunitară cu o reprezentativitate derizorie care, practic, nu-i ajută la nimic.

Ștefan HOSTIUC

Comunitatea istorică românească din Ucraina: un sinuos parcurs de opt decenii sub două stăpâniri

Comunitatea istorică românească din Ucraina alcătuită din o jumătate de milion de persoane („români” și „moldoveni”), este a treia ca mărime în țară, după ucraineni și ruși. Geografic ea e împărțită în trei regiuni înșirate de-a lungul frontierei cu România, de la gurile Dunării până la cursul superior al Tisei.

Pe timpul sovietelor, unica formă de reprezentare a comunității era cea teritorial-administrativă, iar cei care o reprezentau erau primarii, toți propuși de partid și doar formal aleși de cetățeni. Cum însă grosul comunității s-a aflat mereu la țară, autoritatea supremă în comunitățile rurale era, în acele timpuri, președintele de colhoz, secundat de secretarul de partid. Neoiobăgismul guverna temeinic întreaga viață a comunității.

Pentru a nu crea premise de manifestare publică a sentimentului identitar sau a conștiinței de sine la nivel de comunitate, bolșevicii au avut grijă, pe de o parte, să pună în funcțiune toate motoarele mașinii propagandistice, iar pe de altă parte, să pună în sarcina poliției politice timorarea gloatei și persecutarea nemiloasă a protestatarilor. Proteste în stradă nu se admiteau, ele fiind exprimate neafișat, în cercuri restrânse. Pentru a-i depista pe nemulțumiți, regimul dezvoltase o întreagă rețea de informatori arondați organelor de securitate, organe care, în realitate, luptau cu „dușmanul intern” mai abitir decât cu cel extern.

Imediat după „eliberare”, comunitatea istorică românească intră în hibernare, stare în care se va afla mai bine de o jumătate de se-

col. Chiar de la început, sovieticii îi schimbă numele și limba, dar îi păstrează școlile. Românii, în marea lor majoritate, vor fi numiți moldoveni, în sens de naționalitate, iar limba lor maternă va fi numită „limba moldovenească”. La fel și școlile frecventate de copiii românilor nu se vor numi școli cu limba română de predare, ci școli cu predare în limba moldovenească.

Instituția școlii naționale vs Instituția culturii naționale

Totuși e și ceva de apreciat în sistemul de învățământ promovat de sovietici. Ei nu au distrus școala națională ca instituție, cum încearcă să facă de ceva timp încoace actualii guvernanți ucraineni. Instituția numită „Școala națională”, ca școală cu limba de predare a unui popor băștinaș sau a unei minorități naționale cuprinse în teritoriul unei republici unionale, a fost gândită și introdusă de sovietici chiar în primii ani de existență ai U.R.S.S.-ului. Sovieticii au păstrat-o în republicile unionale până la destrămarea imperiului, când ea a trecut în arsenalul sistemului de învățământ al majorității republicilor independente, rezultate de pe urma acestei destrămări. Ucraina independentă va păstra tacit instituția școlii naționale, dar, în același timp, va întreprinde măsuri mai mult sau mai puțin făturișe spre a o șubrezi, iar în ultimă instanță, a o lichida printr-o ploaie torențială de legi lingvistice și educaționale.

În raport cu românii minoritari (rebotezați „moldoveni”), sovieticii au fost mai indulgenți în politicile lor educaționale, decât în politicile

lor culturale. Dacă s-au făcut acte de cultură română în timpul sovietelor, ele s-au făcut în afara culturii românești ca instituție. Constatarea e valabilă și pentru cultura populară. Folclorul românesc nu a avut nevoie neapărat de cămine culturale pentru a se manifesta în deplinătatea sa, el s-a manifestat cu adevărat în viața de zi cu zi a comunității, în familie, la nunți, la hramuri, în cadrul sărbătorilor calendaristice, la alte petreceri colective, care, în perioada sovietică, în special în primele decenii de ocupație stalinistă, își mai păstrează încă autenticitatea și coloritul național.

În cu totul altă situație s-a aflat școala națională, care nicidecum nu putea să existe în afara cadrului instituțional. În privința acesteia, sovieticii au fost mult mai îngăduitori decât succesorii lor. Ei nu au scos limba maternă din sistemul de învățământ. Chiar și sub denumirea improprie de școală „moldovenească”, instituția și-a îndeplinit rolul formator de cetățeni cu respect pentru limba maternă și cu un puternic atașament față de comunitatea etnică din care făceau parte. Frecventând pe parcursul unei jumătăți de secol școala cu limba „moldovenească” de predare, copiii românilor au acumulat competențe lingvistice suficiente pentru ca, ulterior, devenind maturi și încadrându-se în societate, să poată să se exprime onorabil în limba maternă, la nivelul cunoștințelor de cultură generală dobândit în anii de ucenicie. Oricât de straniu ar părea, adevărul e că, în timpul sovieticilor, tocmai școala cu predare în limba „moldovenească” a fost factorul de bază care a reușit să țină vie comunitatea românească.

Politici eclesiastice

Un alt fapt pozitiv care iese la suprafață din noianul de fapte rele ale regimului comunist, e că, atacând religia cu politici ateiste, sovieticii nu au purces la înlocuirea în biserici a limbii române cu „limba moldovenească”. Dacă în școli, prin politici educaționale punitive, sovieticii introduc discreționar „limba moldovenească” de predare, în biserici, prin politicile eclesiastice pe care le promovează, ei nu-i silesc pe clerici să officieze serviciul

divin în „limba moldovenească”, ci-i lasă să slujească liturgia și celelalte slujbe folosind aceleași biblii și cărți de cult ca și în perioada de până la ocupație. Acum, când, în Ucraina, biserica ortodoxă este divizată în trei structuri eclesiastice care luptă mocnit între ele, episcopul Epifanie, întâistătătorul uneia dintre acestea, pentru a-i atrage în sânul bisericii sale pe români, le promite, într-un interviu acordat postului de radio BBC, înlocuirea, în ultimă instanță, a limbii liturgice române cu limba oficială a statului. Aflându-i intenția, enoriașii români rup pământul sub picioare de tare ce se grăbesc să pupe poala preafericitului chiriarh pentru a-i mulțumi pentru preafericita binecuvântare a viitorului lor. Dar lăsând deoparte fondul binecuvântării, sinceritatea arhierelui merită a fi apreciată de către ortodocșii români. Măcar știu ce-i așteaptă dacă se încumetă să treacă sub arhieriasca lui oblăduire.

Moldovenismul, o stratagemă (geo)politică

Analiza parcursului de cinci decenii al comunității românești din Ucraina sub ocupație sovietică ne arată destul de clar că nu lichidarea grupului etnic a fost scopul sovieticilor, ci substituirea identității reale a acestuia cu o identitate născocită. Prin această falsă identitate, bolșevicii își puseseră în gând să înstrăineze comunitatea de propria ei ființă, să o izoleze de națiunea română și să o țină, politic, social și cultural, cât mai departe de matricea istorică a neamului. Căci nu de dragul protecției inventatei etnii „moldovene” catadicsiseră bolșevicii să conserve comunitatea românească sub un nume impropriu, convenabil lor, ci din dorința de a pune din nou mâna pe teritoriile pe care le considerau pierdute, de la Nistru până la Prut, cu extindere până la izvoarele Siretului, iar în perspectivă, și până la Milcov, în ideea scripuii unei republici moldovene în fostele granițe ale principatului lui Dimitrie Cantemir, altfel spus, în granițele mult visatei gubernii valahe ce-i scăpase printre degete, cu trei secole în urmă, samoderjavețului Petru cel Mare. Or, tocmai în aceste planuri geopolitice imperialiste ale

Kremlinului trebuie căutată cheia secretului inventării așa-zisei etnii „moldovene”.

Nu trebuie să fii doctor în politologie ca să-ți dai seama că tocmai planurile expansioniste și nu grija pentru moldoveni i-au mânat pe țării albi și pe țării roșii către o astfel de politică identitară perversă față de români. Strategia Moscovei față de teritoriile „eliberate” prin ultimatum în timpul celui de al Doilea război mondial a fost de a transforma un segment al poporului român (re)incorporat fraudulos în cameleonicul imperiu rus (mai întâi prin înțelegere a țarului alb cu otomanii în 1812, apoi prin înțelegere a țarului roșu cu fiurerul german în 1940), din ceea ce era în realitate, ca parte integrantă a poporului român, într-un așa-zis „popor sovietic moldovenesc” inventat ad-hoc. „Eliberat” de sub jugul „asupritorilor români”, acest popor „subjugat” de București și-ar fi revenit cu duhul, s-ar fi deșteptat și s-ar fi constituit, „liber și nesilit de nimeni”, prin „(re)unire” cu Transnistria (Republica *Autonomă* Sovietică Socialistă Moldovenească), sub steaua de rubin a Kremlinului (la Sesiunea a VII-a a Sovietului Suprem al U.R.S.S.), într-o republică sovietică moldovenească *unională*, laolaltă cu Estonia, Letonia și Lituania, de asemenea (re)unite, „libere și nesilite de nimeni”, în „marea familie sovietică” a republicilor „frățești”.

Rămași în Republica Sovietică Socialistă Ucraineană, cu Nichita Hrușciiov în frunte, în baza unei hotărâri luate în vara anului 1940 de aceeași Sesiune (a VII-a) a URSS, românii din Bugeac, din fostul județ Hotin, din fostul județ Dorohoi și din nordul fostului ducat al Bucovinei, s-au trezit repartizați, nitam-nisam, în două județe (Akkerman și Ismail) și o regiune (Cernăuți). Județele împărțeau în două sudul Basarabiei, iar regiunea se constituia din nordul Bucovinei, „completat” cu nordul Basarabiei și cu ținutul Herței. În scurt timp, cele două județe din Bugeac se vor uni într-o regiune cu centrul la Ismail, care ulterior va fi alipită regiunii Odesa, pricopsită deja cu o bună parte de teritoriu din fosta *R.A.S.S. Moldovenească* (republicuța lui Kotovski) cu care Basarabia ciuntită a trebuit să se (re)unească pentru a forma *R.S.S. Moldovenească*.

Păstrarea sentimentului identitar

Transcarpatia, cu mica sa comunitate de români maramureșeni din dreapta Tisei, venea de asemenea să întrească R.S.S. Ucraineană în „familia frățească” a Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste – nucleul bolșevic al mondializării marxiste visate de Lenin și de toată echipa sa, masacrată ulterior de Stalin care, dacă nu a putut traduce în întregime visul în practică, măcar a peticit U.R.S.S.-ul cu bucăți de teritorii de la procleții asupritori ai proletariatului din imediata vecinătate a patriei socialismului mondial.

Formând comunități distincte, românii din aceste trei regiuni create de sovietici în urmă cu opt decenii au fost ținuți, cum spuneam mai sus, timp de peste o jumătate de secol în afara dreptului de a se organiza în asociații care să le reprezinte interesele comunitare și prin care să-și apere identitatea. Dar chiar și educați în spiritul internaționalismului proletar, care urmărea, cum foarte bine știe toată lumea, spălarea ideologică pe creieri a cetățeanului sovietic, ei au suportat, cu răbdarea care-i caracterizează, această educație în școli cu limba maternă de predare, conservându-se astfel ca purtători ai culturii naționale proprii, feriți de pericolul înstrăinării totale. Datorită educației în limba maternă în școli și slujirii lui Dumnezeu în limba română în biserici, românii din R.S.S. Ucraineană și-au păstrat, ca prin minune, sentimentul identitar și conștiința de sine. A fost nevoie doar de o scurtă scânteie în perioada numită de Gorbaciiov „perestroika” spre a li se (i)lumina dintr-odată calea către redobândirea bucuriei de a se simți români și a se coaliza în asociații.

Reactivarea mediului asociativ

La data destrămării efective a imperiului, comunitatea românească era de acum bine organizată și cu anumite victorii în lupta pentru redobândirea drepturilor sale colective. În regiunea Cernăuți ia ființă Societatea pentru cultura moldo-română (*română, din 1990*) „Mihai Eminescu”, din a cărei mână vor

ieși un șir de alte societăți precum „Golgota”, „Aron Pumnul” ș.a., în regiunea Transcarpatică apare Asociația social-culturală a românilor din Transcarpatia „George Coșbuc”, urmată de Uniunea Regională „Dacia” a Românilor din Transcarpatia ș.a., în regiunea Odesa – Societatea culturală „Dunărea și Marea”, urmată de Alianța Creștin-Democrată a Românilor din Ucraina – Filiala Ismail, de Asociația Național-culturală „Valul lui Traian” a Românilor din Raionul Tatarbunar, Asociația Național-culturală „Basarabia” a Românilor din Regiunea Odesa și de altele asemenea.

Recidivarea moldovenismului

Dar cu cât mai tare se lărgeste cercul asociațiilor care reprezintă comunitatea, cu atât mai multe probleme apar în calea menținerii integrității acesteia. În primii ani de suveranitate a Ucrainei, divizarea comunității în „români” și „moldoveni” e oarecum estompată, oficialitățile recunoscând tacit că, practic, au de a face cu o singură comunitate căreia, în fond, nu-i contestă românitatea. Dar imediat după semnarea, în 1997, a Tratatului cu privire la relațiile de bună vecinătate și cooperare dintre România și Ucraina, integritatea comunității este brusc pusă la îndoială și chiar contestată oficial de către oficialitățile ucrainene, devenind principala țintă de atac din partea mișcării moldoveniste revigorate la Odesa sub conducerea agronomului Anatolii Fetescu. Prin Asociația Cultural-națională a Moldovenilor din Ucraina, pe care acesta și alții asemenea lui, sprijiniți de autorități, o fondează în orașul de la Marea Neagră în 1998, și prin organul ei de presă, „Luceafărul”, condus de Andrei Hropotinschi, șef de catedră la Universitatea (Trans)Nistreană „Taras Șevcenko” din Tiraspol, capitala Republicii Moldovenești (Trans)Nistrene, nucleul odesit al moldoveniștilor ucraineni desfășoară o acerbă campanie de denigrare a românismului în regiune. Românismul e învinuit de toate relele ce li se întâmplă moldovenilor din Basarabia istorică, iar consulatul român este picchetat și huiduit.

Divizarea lingvistică

Reactivarea doctrinei moldoveniste în Ucraina are loc în strânsă legătură cu reactivarea acesteia în Republica Moldova, unde, în 1994, agrarienii și socialiștii, majoritari în parlament, reușesc să strecoare în Constituția republicii „limba moldovenească” drept limba de stat, în locul limbii române prevăzute de Declarația de Independență din 1991. În 1997, președintele Mircea Snegur este înlocuit de agrarianul Petru Lucinschi, vechi nomenclaturist sovietic, care în 2001 va fi înlocuit de comunistul Vladimir Voronin, un și mai înrăit moldovenist, care va deține două mandate, până în 2009. În Ucraina, președinte în aproape toată această perioadă va fi Leonid Kuchma (1994-2005). În Republica Moldova, după valul de deșteptare națională pus în mișcare de perestroika lui Gorbaciov și menținut în primii ani de independență moldovenească, vechile structuri comuniste vopsite în noi partide „democratice” de opoziție, încurajate și sprijinite, ca întotdeauna, de Moscova-mamă, revin pe poziții, afișând o ură viscerală față de România și românism, cultivând năprasnic moldovenismul ca politică de stat. Această politică alimentată de Kremlin se dovedește a fi și pe placul Kievului, care se pare că nu mai vrea să tolereze ideea de unitate a comunității românești, alcătuită din români declarați „români” și români declarați „moldoveni” la recensămintele sovietice, ultimul datat cu anul 1989.

Divizarea etnică

Spuneam deja mai sus că, uniți, românii, în număr de circa o jumătate de milion de persoane, reprezintă, în Ucraina, a doua minoritate, după ruși. Inconvenabilă, pe timpuri, sub aspect geopolitic, vechii stăpâniri, coalizarea românilor / moldovenilor într-o singură comunitate, cu România alături, ca stat înrudit, se pare că a rămas la fel de indezirabilă și astăzi. Împărțirea teritorial-politică, survenită în urma unor nefaste împrejurări istorice, a moldovenilor, ca locuitori ai unei provincii românești, în două state, România și Rep. Moldova, în care

cei aflați în România se identifică români, iar cei aflați în Rep. Moldova se mai consideră, în număr încă destul de mare, „moldoveni” ca naționalitate, a constituit un motiv în plus pentru guvernării ucraineni de a introduce și a promova falsă dihotomie „român vs moldovean” și în cadrul comunității românești din Ucraina, pentru a o fisura definitiv. Tocmai se apropia data efectuării primului recensământ ucrainean din 2001 și cineva trebuia să organizeze urgent campania de scindare a unității identitare a românilor moldoveni, care parcă se mai întărise un pic după destrămarea U.R.S.S.-ului. Și atunci a fost scos de la naftalină moldovenismul agresiv al epocii lui Bodiul, prim-secretar al C.C. al P.C.M., cățelușul Kremlinului, asmuțit de Moscova să latre cu înverșunare proletară la gardul de sârmă ghimpată care separa Basarabia de România, să nu îndrăznească, care cumva de dincolo de gard, să creadă că moldovenii basarabenii sunt la fel de români ca și moldovenii rămași în țara lor de obârșie. Rezultatele nu s-au lăsat așteptate. Iar șubrezirea masivă și fățișă a comunității a căpătat un avânt nemaipomenit. O și mai intensă manifestare ea a căpătat în anii de după Maidanul din 2014.

Rafala legilor discriminatorii

Românii au aplaudat cu sinceritate schimbarea adusă de revoluția demnității, prin care Ucraina rupea definitiv cu Moscova și se îndrepta cu toată puterea și dragostea către Bruxelles. Asta însemna și o apropiere puternică de România. Iar România i-a întins mâna ca unei adevărate prietene, și nu s-a uitat că până atunci a fost tratată ca cel mai înrăit dușman. A pus acea ură pe seama guvernărilor anterioare, deși, trebuie să recunoaștem, nu toate s-au aflat în întregime chiar sub papucul Moscovei. Comunitatea românească a respirat și ea ușurată, în speranța că de acum înainte drepturile ei colective, privind protecția limbii române, a școlii în limba maternă, a instituției culturii românești, a bisericii strămoșești, vor fi luate mai mult în considerare, vor fi tratate cu mai multă grijă din partea statului (a căruia orientare proeuropeană comunitatea românească a salutat-o cu bucurie). Așteptările însă

nu s-au îndreptățit. În 2017 a fost adoptată noua Lege a Educației, urmată în 2020 de Legea Învățământului Secundar, prin care limba română a fost substanțial strâmtorată în școli. Iar ceea ce este deosebit de grav, a fost practic desființată școala națională ca instituție. S-au introdus cote umiltoare pentru folosirea limbii române în predarea disciplinelor școlare, care, formulate părtinitor, dădeau, practic, dreptul directorilor să minimalizeze până la 99% folosirea limbii materne în predarea materiilor. Cât despre păstrarea limbii materne în ciclul primar, aceasta a fost gândită în mod viclean de către autorii legii, ca o stratagemă. Or, acești (hore)gânditori nu puteau să nu știe că trecerea de la ciclul primar (în care elevul este instruit în limba română) la ciclul gimnazial (în care grosul materiilor sunt prevăzute a se preda în limba ucraineană) va fi traumatizantă pentru elev. Profesorii din ciclul gimnazial vor pune număidecât presiune pe învățătoare, ca elevii să fie instruiți cât mai mult în limba ucraineană. Între timp, se va constata că păstrarea școlii naționale în ciclul primar este inefficientă și ea va fi lichidată prin modificarea legii. De fapt, tocmai acolo se dorea să se ajungă. Numai că instituțiile europene i-au silit pe bravii autori ai legilor educației să revină cu modificări. Iar recente reveniri la textele recentelor legi prin noi legi recente doar încălesc lucrurile și așa destul de încălcate de către aceiași făuritori de legi „perfecte”. Astfel, noua *Lege privind minoritățile (comunitățile) naționale* din Ucraina sau noua *Lege cu privire la modificările aduse unor legi ale Ucrainei privind luarea în considerare a expertizei efectuate de Consiliul Europei și organisme sale privind drepturile minorităților (comunităților) naționale în anumite domenii* nu sunt decât niște paleative pe care legislatorul ucrainean este silit să le accepte la cererea expresă a Uniunii Europene. Nimic din propria dorință, totul sub presiunea comunității europene! Acest mod de a face politică minoritară nu poate mulțumi comunitatea românească, chiar dacă unii așa-numiți lideri ai acesteia se arată tot mai satisfăcuți de tratamentul ce i se aplică. Dar aceasta e o altă temă de discuție.

Eugen PATRAȘ

Odiseea referendumului din Bahrinești

În ziua de 23 februarie 2000, Sesiunea X-a de legislatura XXIII a Consiliului local al comunei Bahrinești, regiunea Cernăuți, adopta hotărârea nr.78-10/2000 privind organizarea referendumului local prin care locuitorii comunei sunt invitați să se pronunțe asupra revenirii la denumirea istorică a localității, și anume de la Bagrinivka (Багринівка) la Bahrinești (Бахрінешть). În hotărâre, printre altele, se menționa faptul că „Ucraina independentă ne-a oferit un spectru larg de drepturi care au ca obiectiv păstrarea și promovarea minorităților naționale. În sfârșit, avem posibilitatea de a remedia erorile trecutului. Revenirea la denumirea istorică a localității, în limba ucraineană, este una dintre aceste posibilități. În cazul nostru – revenirea la denumirea istorică a satului nostru – Bahrinești (Бахрінешть), în loc de Bagrinivka (Багринівка)”.

În documentul adoptat la sesiunea Consiliului local se arată că localitatea este populată, în cea mai mare parte, de etnici români, că datele de arhivă atestă denumirea istorică a satului (Bahrinești). Documentul face trimitere și la baza legală: art.11, 24 din Constituție, art.7 din Legea autoadministrării locale, art.6 din Legea Ucrainei privind minoritățile naționale, art.6, 13 din Legea Ucrainei privind referendumul panucrainean și referendumul local.

La data de 16 aprilie 2000, la Bahrinești s-a desfășurat, în mod legal, referendumul. Prin majoritatea celor 971 de votanți s-a decis revenirea la denumirea istorică a localității, în limba ucraineană, din Bagrinivka la Bahrinești (з „Багринівка” на „Бахрінешть” – conform deciziei).

Ulterior, prin hotărârea nr.86-11/2000 din 05.05.2000, rezultatele referendumului au fost aprobate de sesiunea a XI-a a consiliului local. Respectând procedurile legale, actele au fost înaintate consiliului raional Hliboca, care le-a și validat, transmițând dosarul consiliului regional.

A urmat hotărârea Consiliului regional Cernăuți (nr.61-15/01 din 17.05.2001), a sesiunii a XV-a de legislatura a XXIII-a, care la rândul-i a validat rezultatele referendumului,

Indicator cu denumirea bilingvă actuală „Bahrynivka” a satului Bahrinești
Sursa: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Багринівка>

acesta din urmă demarând procedurile legale în fața Radei Supreme a Ucrainei.

Însă, la Kiev lucrurile au luat o altă întorsătură. Evident era faptul că referendumul din Bahrinești nu era prioritatea priorităților parlamentului ucrainean, dar nici modul în care au fost tratați cei care au votat pentru revenirea la normalitate nicicum nu poate fi încadrat la regulile de joc democratice.

După lungi și chinuitoare așteptări, au început demersurile bahrineștenilor către Rada Supremă, pentru clarificarea situației, fără niciun răspuns însă. Autismul autorităților, devenit cotidian, de la un moment dat s-a transformat în sfidare.

Doar după 6 ani și doar la intervenția deputatului Ion Popescu, care în acele vremuri reprezenta comunitatea românească în legislativul ucrainean, sesizat fiind de locuitorii satului Bahrinești, s-a primit răspunsul lui V.Iavorivski, președintele Comitetului pentru cultură și spiritualitate din cadrul Radei Supreme (datat 20.10.2006). Acest răspuns, foarte sugestiv, e bine să-l cunoaștem în integralitatea sa, întrucât reprezintă o mostră de cinism al autorităților față de libera voință a unei comunități etnice minoritare, exprimată în cadrul unui referendum, atitudine caracteristică și în multe alte situații.

Redăm în continuare răspunsul cu pricina:

„Către I.V. Popescu, Deputat al poporului din Ucraina. Stimate Ivan Vasilievici, Memoriul dvs. privind redenumirea satului Bagrinivka în Bahrinești, situat în raionul Hliboca, regiunea Cernăuți, adresat lui O. Moroz, președintele Radei Supreme, a fost redirectionat către Comitetul Radei Supreme pentru construcție statală, politici regionale și autoadministrare locală, precum și către Comitetul pentru cultură și spiritualitate. Referitor la Comitetul pentru cultură și spiritualitate, vă informăm următoarele.

În actele pe care ni le-ați transmis nu sunt date care ar confirma faptul că anterior satul s-a numit Bahrinești, și nici adevăruri istorice sau trimiteri la izvoare istorice pertinente.

În opinia noastră, denumirea de Bahrinești este denumirea românizată a denumirii Bagrinivka și nu se deosebește prea mult de actuala

denumire. În Ucraina și așa este un număr suficient de mare de denumiri toponimice străine, și nu doar a satelor, ci și a orașelor – cum ar fi Armiansk, Severodonețk etc.

Cu referire la raionul Hliboca, regiunea Cernăuți, deși există un anumit număr de localități cu denumiri românești (Iordănești, Vadul Siret etc.), majoritatea localităților au denumiri ucrainene (Verhni Sinivți, Bila Krinițea, Grușivka, Dîmka, Kamianka, Korciivți, Mihailivka etc.). Denumirea localității susmenționate, Bagrinivka, care se află în Ucraina, se ortografiază conform normelor scrisului ucrainean. Astfel, conform alin.2, art.6 din Legea Ucrainei privind denumirile geografice, denumirile obiectelor geografice aflate pe teritoriul Ucrainei, se formează și se transpun în limba de stat potrivit normelor și reglementărilor scrisului ucrainean.

Având în vedere cele de mai sus, Comitetul pentru cultură și spiritualitate n-a identificat suficient temei pentru redenumirea satului Bagrinivka în Bahrinești.

Semnat: Președintele Comitetului, V. Iavorivski”

Din acest răspuns, care nu e doar neînțeles și cinic, ci și improvizat și incompetent, rezultă clar că nu s-a dorit aflarea adevărului, motivele invocate pentru refuz fiind puerile. Un întreg referendum este aruncat la coș, pentru că în Ucraina „și așa este un număr suficient de mare de toponimii străine”. Deci, scurt: nu vrem, nu vă dăm. Incompetența celor care au redactat răspunsul rezultă și din faptul că denumirile ucrainizate ale altor localități (Sinăuții de Sus, Hrușeuți, Dimca, Corcești) cu populație majoritară românească, nu sunt un argument pentru a nu le recunoaște bahrineștenilor decizia de transpunere fonetică, în ucraineană, a denumirii satului, anume Бахрінешть.

Cât despre pretinsa lipsă de date istorice doveditoare, acesta este un alt neadevăr. Aceste date au fost transmise instituțional odată cu rezultatele referendumului. Toate acestea confirmă, fără drept de tăgadă, denumirea cu rezonanță românească a satului, și anume Bahrinești. Mai jos reproducem adevărul de arhivă, emisă de Arhivele Statului din

Cernăuți, din care rezultă clar denumirea istorică a satului. Prima atestare documentară, pe care o regăsim în *Documentele lui Ștefan cel Mare* ale istoricului Ioan Bogdan, datează din 31 august 1458, în uricul marelui voievod Ștefan cel Mare, cu denumirea de *Bohrinești*, pe parcursul celor aproape 500 de ani, până la anexarea nordului Bucovinei la URSS regăsindu-se și alte atestări, aproximativ similare. Chiar și în limba germană, în diferite etape istorice, denumirea satului a figurat ca *Bahri-neschti*, după cum atestă (și) adevărul de arhivă alăturată.

Pentru confirmarea celor de mai sus, reproducem un fragment din prima atestare, prin care voievodul „...scutește slobozia Bohrinești a mănăstirii Moldovița de podvor, posad, de munca la morile domnești, de căratul vinului, de desetină, de stupi și porci, de urmărirea hoților, de munca la cetatea Sucevii, vor merge la război numai dacă domnul va merge...” (Documentele lui Ștefan cel Mare, București, 1913 – vol.1 : Hrisoave și hărți domnești 1457-1492 – p.13-16).

În consecință, nu *Бахрінешть є румунізованою назвою села Багринівка*, ci tocmai invers: *Багринівка є українізованою назвою села Бахрінешть*.

Printr-o altă adresă, a deputatului O. Ome-lcenko, președintele Comitetului pentru construcție statală și autoadministrare locală, către dl Ivan Șilepnițki, președintele Consiliului regional Cernăuți, din 27.02.2008, deci după opt ani, se solicitau alte și alte acte/argumente/dovezi „pentru analizarea mai detaliată a problemei și luarea unei decizii”. În aceste condiții, Consiliul local Bahrinești, prin adresa nr.141/21.04.2008, a transmis Consiliului regional Cernăuți copia certificată după dosarul referendumului. Ulterior, drept urmare a altor demersuri pe lângă Rada Supremă, s-a răspuns că toate actele din dosarul respectiv, trimise către Radă, s-au pierdut. Istoricul acestui referendum denotă pe cât se poate de clar **reaua voință a autorităților**, care perseverează în promovarea politicilor fostului regim totalitar.

De altfel, rezultatele referendumurilor din toate localitățile fostului raion Herța, având

ca obiect revenirea la denumirile istorice ale localităților, desfășurate în mod legal în anii 90, au fost ignorate de autorități, fără nicio explicație. Mai recent, și rezultatele referendumului desfășurat în localitatea Petrașivca, de revenire la denumirea firească de Mihoreni, bat pasul pe loc. Este o sfidare crasă a voinței românilor din aceste vechi vetre bucovinene și herțene. În acest context amintim faptul că, la vremea respectivă, în alte cazuri, autoritățile s-au opus revenirii la denumirile corecte, în limba ucraineană a localităților. Astfel, din partea administrației de stat, pe atunci a raionului Hliboca, s-a insistat ca denumirea istorică a satului Tereblecea să se treacă Tereblece (în ucraineană Тереблече și nu Тереблечя, după cum era firesc), pentru satul Suceveni în ucraineană s-a trecut Сучевени (și nu Сучевень, după cum era firesc), pentru satul Oprișeni s-a trecut Опришени (și nu Опришень, după cum era firesc), pentru satul Iordănești s-a trecut Йорданешти (și nu Йорденешть, după cum era firesc), etc. Nerecunoașterea rezultatelor referendumurilor sau vicierea acestora, prin impunerea unor denumiri improprii, au deviat libera voință a românilor din aceste localități.

Dacă ar fi consultat documentele din perioada mai recentă (ucraineană), domnul deputat Iavorivski ar fi dat și de Ukazul Radei Supreme a RSS Ucrainene, din 07.09.1946, prin care s-a dispus, abuziv, după cum era moda timpului, astfel încât „село Багринешти іменувати село Багринівка і Багринештівську сільську раду – Багринівською” (a se vedea ziarul Радянська Буковина, din 07.06.1947). Zeci de alte denumiri istorice ale localităților românești din teritoriul ocupat de URSS au fost ucrainizate fără referendum și fără ca nimeni din acele localități să-și dea acordul. Iar acum, nici după 23 de ani de la referendum, consătenii mei nu se pot bucura de rezultatele votului liber exprimat.

Decomunizarea în Ucraina se face selectiv și asta nu e în regulă. E un mod de negare a identității naționale a unei minorități, de ștergere a urmelor trecutului. Iar lipsirea de memorie nu poate duce decât la mancurtizare, obiectiv urmărit de autorități cu o îndârjire demnă de alte scopuri.

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

Комітет з питань культури і духовності

01008, м. Київ-8, вул. М. Грушевського, 5, тел.: 255-44-83, факс: 255-47-56

№ 06-7/13-146 (144670)

"10" жовтня 2006 р.

Народному депутату України

ПОПЕСКУ І.В.

Шановний Іване Васильовичу!

Ваше звернення стосовно перейменування села Багринівка Глибоцького району Чернівецької області на село Бахрінешть, адресоване Голові Верховної Ради України О. Морозу, було за його дорученням передано до Комітету з питань державного будівництва, регіональної політики та місцевого самоврядування та до Комітету з питань культури і духовності. Стосовно Комітету з питань культури і духовності повідомляємо Вам наступне.

У документах, що надійшли від Вас, не міститься даних, які б вказували, що раніше це село мало назву Бахрінешть, немає також історичних довідок з цього приводу чи посилань на історичні джерела. Там є лише посилання на результати місцевого референдуму.

На наш погляд, назва «Бахрінешть» є румунізованою назвою села Багринівка і не надто відрізняється від нині чинної. В Україні і так існує достатня кількість назв іншомовного походження, і не лише сіл, а навіть і міст – взяти такі, наприклад, назви, як Армянськ, Северодонецьк тощо.

Щодо Глибоцького району Чернівецької області, то, хоча й існує певна кількість сіл з румунськими назвами (Йорданешти, Вадул Сірет тощо), але переважно села району носять українські назви (Верхні Синівці, Біла Криниця, Грушівка, Димка, Кам'янка, Корчівці, Михайлівка і т.д.). Назва ж вказаного села, Багринівка, яке знаходиться у межах України, пишеться відповідно до норм українського правопису. Адже відповідно до ч. 2 ст. 6 Закону України «Про географічні назви», назви географічних об'єктів, що знаходяться на території України, утворюються і передаються державною мовою за нормами і правилами українського правопису.

Враховуючи вищенаведене, Комітет з питань культури і духовності не бачає достатніх підстав для перейменування села Багринівка на Бахрінешть.

З повагою,
Голова Комітету

В. ЯВОРІВСЬКИЙ

Україна

Чернівецька обласна державна
адміністрація

**Державний архів
Чернівецької області**

58029, м. Чернівці, вул. Стасюка, 20
тел./факс (0372) 57-86-54
state_archive@sacura.net
26.04.2007р. № 539
На запит від 26.03.2007р.

Ukraine

Chernivtsy regional state
administration

**State archive
Chernivtsy region**

58029, Chernivtsy, 20 Stasjuk str.
Phone/fax: (0372) 57-86-54
state_archive@sacura.net

Сільському голові
Патраш М. М.
с. Багринівка
Глибоцький район

В науково-довідковій бібліотеці архіву в збірнику Теодора Балана "Documente Bucovinene" є грамота, датована 24 лютим 1594 року, де згадується про село Багринешти /Бахринешти/, коли 1/8 частина села продана Кирстою Телешманом ватагу Костіну з Багринешти /грамота написана старослов'янською мовою/.

В книзі Даниїла Веренька "Топографія Буковини" за 1774-1785 рр. є відомості, що нинішнє село Багринівка /Багринешти/ вперше згадується у 6966/1458 рр. і мало наступні назви:

нім.: Bahrineschti

рум.: Bahrinești

укр.: Bachrynesti

Підстава: Т. Балан "Documente Bucovinene" Чернівці, 1934р., частина II арк. 1, 50, 51, 66, 67; Д. Веренько "Topographie der Bucowina" Чернівці, 1898, арк. 1, 10.

Директор держархіву
Чернівецької області

Д.Д. Жмундуляк

Гуцкал 52-49-23

Confirmarea obținută de Primăria Bahrinești de la Arhiva de Stat a Regiunii Cernăuți privind atestarea localității cu denumirea Bahrinești în anul 1458 și repetarea acestei denumiri într-un act moldovenesc din 1594

УКРАЇНА
ЧЕРНІВЕЦЬКА ОБЛАСНА РАДА

XV сесія XXIII скликання

РІШЕННЯ № 61-15/01

“17” травня 2001 р.

м. Чернівці

Про перейменування села
Багринівка Глибоцького
району на село Бахрінешть

Розглянувши клопотання Багринівської сільської ради Глибоцького району і Глибоцької районної ради Чернівецької області та враховуючи, що на місцевому референдумі з питання “Чи згодні Ви, щоб селу Багринівка було повернуто історичну назву Бахрінешть?” в голосуванні взяли участь 971 громадян (95 %), за схвалення питання проголосувало 611 громадян (62,9 %), проти зазначеного питання проголосувало 332 громадян (34,2 %), керуючись п. 29 ст. 85 Конституції України та Указом Президії Верховної Ради УРСР від 12.03.1981 р., обласна рада

ВИРІШИЛА:

Порушити клопотання перед Верховною Радою України про перейменування села Багринівка Глибоцького району на село Бахрінешть.

Голова обласної ради

І.Шилепницький

Hotărârea nr.86-11/2000 din 05.05.2000 a Consiliului Local Bahrinești privind validarea rezultatului referendumului privind revenirea localității Bahrynivka la denumirea sa firească Bahrinești

Constantin UNGUREANU

Localitățile cu populație românească din Ucraina, în 2001

Locuitorii regiunii Cernăuți în perioada sovietică

Cele mai importante comunități de români din Ucraina sunt situate în regiunile Cernăuți, Odesa și Transcarpatia. La 28 iunie 1940, Uniunea Sovietică a ocupat Basarabia, nordul Bucovinei și ținutul Herța. La 7 august 1940, la Sesiunea a VII a Sovietului Suprem al U.R.S.S. s-a înființat regiunea Cernăuți, prin includerea în R.S.S. Ucraineană a nordului Bucovinei, a județului Hotin și a ținutului Herța. Hotarul definitiv al regiunii Cernăuți a fost stabilit la 4 noiembrie 1940, când 76 de localități din sudul fostului județ Hotin, cu o populație de 142.949 de persoane, au fost incluse în componența R.S.S. Moldovenești.

În primul an de ocupație sovietică, locuitorii din Basarabia și nordul Bucovinei au avut mult de suferit din cauza represiunilor autorităților sovietice. Mulți români bucovineni din regiunea Cernăuți s-au refugiat clandestin în România. În toamna anului 1940 (17 septembrie – 17 noiembrie), 43.641 de persoane din regiunea Cernăuți, în mare majoritate germani, s-au repatriat în Germania. La 13 iunie 1941, din regiunea Cernăuți au fost deportate 2.279 de familii cu un total de 7.720 de persoane în Kazahstan și Siberia¹. O bună parte din cei deportați au fost români, dar printre ei s-au aflat și mulți ucraineni, polonezi și evrei.

În timpul războiului (1941-1945) au survenit schimbări radicale în structura etnică a populației regiunii Cernăuți. În toamna anului 1941, mulți evrei din Basarabia și Bucovina au fost deportați în Transnistria. După unele informații, au fost deportați 55.867 de evrei din Basarabia, 43.768 din Bucovina și 10.368 din orașul și județul Dorohoi. În anul 1942, în Bucovina locuiau 19.375 evrei, dintre care 16.794 locuiau la Cernăuți².

Potrivit recensământului din 1941, în Guvernământul Bucovinei locuiau 1.390.562 de persoane, dintre care 856.518 (61,6%) români, 447.345 (32,2%) ucraineni, 22.432 (1,6%) huțuli, 27.550 (2%) evrei, 19.172 (1,4%) polonezi, 7.038 de ruși, 5.252 germani, 5.255 de alte etnii. În județul Cernăuți, din 256.117 locuitori, 142.592 erau ucraineni și 81.877 români; în județul Storojineț – din 155.174 persoane, 88.701 erau ucraineni și 58.353 români; în județul Hotin locuiau 389.264 persoane, inclusiv 196.117 ucraineni față de 185.843 români³.

În primăvara anului 1944, regiunea Cernăuți a fost din nou ocupată și inclusă în Ucraina sovietică. În consecință, mulți bucovineni și basarabeni s-au refugiat în România. În martie 1945 – iulie 1946, în Polonia s-au repatriat 10.490 locuitori din nordul Bucovinei, inclusiv 8.140 polonezi, 2.041 evrei și 309 persoane de alte etnii⁴. Populația regiunii Cernăuți a suferit

* Constantin Ungureanu, doctor habilitat în istorie, cercetător științific principal la Institutul de Istorie a Universității de Stat din Moldova; cercetător științific grad I la Muzeul Național al Bucovinei din Suceava.

cea mai radicală modificare etno-demografică în perioada 1940-1953, când acest teritoriu s-a aflat sub stăpânirea regimului stalinist. În această perioadă au avut loc schimbări drastice în structura populației din regiune: au fost repatriați germanii și majoritatea polonezilor din nordul Bucovinei; majoritatea evreilor au fost deportați în Transnistria în timpul războiului; zeci de mii de români s-au refugiat în România ori au fost supuși represiei și deportați în Siberia și Kazahstan; zeci de mii de cetățeni sovietici, în principal de etnie ucraineană sau rusă, s-au mutat cu traiul la Cernăuți și în alte localități ale regiunii.

În anul 1959 sovieticii au organizat un recensământ al populației potrivit căruia în regiunea Cernăuți locuiau doar 774.121 persoane (față de cca. 883 mii în anul 1940), dintre care 518.189 (66,9%) ucraineni, 79.790 (10,3%) români și 71.645 (9,3%) moldoveni, 51.268 (6,6%) ruși, 42.142 (5,4%) evrei, 11.089 persoane de alte etnii. Recensămintele din anii 1970, 1979 și 1989 au arătat o creștere continuă atât a populației totale, cât și a ponderii populației ucrainene. Numărul populației românești, divizată în români și moldoveni, de asemenea a crescut treptat, datorită mai ales natalității mai mari, dar ponderea minorității românești s-a menținut la cca. 19,6-19,7% din totalul populației regiunii.

În decurs de trei decenii, numărul locuitorilor regiunii Cernăuți a crescut cu 166.680 de persoane. În aceeași perioadă, proporția ucrainenilor s-a mărit de la 66,9% (1959) la 70,8% (1989), ponderea populației românești s-a menținut la cca. 19,6-19,7%, nu s-a modificat procentul rușilor (6,6-6,7%), în schimb s-a diminuat treptat ponderea evreilor (de la 5,4%, în 1959, la 1,7%, în 1989).

În perioada pe care o analizăm vedem că românii (moldovenii) locuiesc compact în 4 raioane din sudul regiunii Cernăuți (Storajineț, Hliboca, Herța și Noua Suliță) și parțial în orașul Cernăuți. În 1989, populația românească era majoritară în raioanele Herța (92,9%), Noua Suliță (64,9%) și Hliboca (56,9%), iar în raionul Storajineț forma 37,5%. La acea dată, în aceste 4 raioane locuiau în total 274.142 persoane, dintre care 86.131 (31,4%) erau trecuți în acte drept români, 70.022 (25,5%) erau declarați moldoveni, iar 108.709 (39,6%) – ucraineni. În 2001, românii și moldovenii constituiau 93,8% în raionul Herța, 64,3% în raionul Noua Suliță, 51,4% în raionul Hliboca și 37,1% în raionul Storajineț. Populația totală din aceste 4 raioane constituia 287.748 locuitori, dintre care 103.476 (36%) erau români, 55.817 (19,4%) moldoveni, 122.130 (42,4%) ucraineni⁶.

Localitățile cu populație românească din regiunea Cernăuți, în anul 2001

La 5 decembrie 2001 s-a efectuat primul recensământ din Ucraina independentă, care a înregistrat populația după etnii și limba maternă. Pe site-ul cu privire la recensământul din Ucraina au fost plasate informații detaliate despre locuitorii din toate orașele, comunele și satele din Ucraina, după limba maternă. Această statistică prezintă informații doar despre procentul principalelor etnii din toate localitățile, nu și cifre absolute⁷. În internet pot fi găsite și informații despre numărul total al locuitorilor din toate localitățile, conform recensământului din 2001⁸, ceea ce ne permite să stabilim destul de exact numărul locuitorilor din orice regiune, raion sau localitate, după limba maternă.

Populația regiunii Cernăuți, după naționalități, în perioada 1959-1989⁵

Anul	Total	Ucraineni	Români	Moldoveni	Ruși	Evrei	Poloni	Alții
1959	774.121	518.189	79.790	71.645	51.268	42.142	6.007	5.080
1970	844.887	581.109	84.878	78.390	53.364	37.459	5.275	4.412
1979	896.508	629.125	90.485	85.027	59.256	22.281	5.438	4.896
1989	940.801	666.095	100.317	84.519	63.066	16.469	4.700	5.635

Sărbătoare de Crăciun pe stil vechi, 8 ianuarie 2024, la Liceul „Mihai Eminescu” din comuna Carapciu pe Siret, regiunea Cernăuți
Foto: Ștefan HOSTIUC

În ultimul timp au fost realizate și câteva hărți lingvistice privind diferite regiuni ale Ucrainei, în baza recensământului din 2001, după criteriul limba maternă. Pe site-ul <https://www.facebook.com/historymapsRomania> pot fi vizualizate un șir de hărți etnice și lingvistice ale regiunilor Cernăuți, Transcarpatia și Odesa, în baza datelor statistice după limba

maternă referitoare la anul 2001. Potrivit recensământului din 2001, în regiunea Cernăuți locuiau 919.028 locuitori, inclusiv 689.056 (75%) ucraineni, 181.780 (19,8%) români, divizați oficial în 114.555 români și 67.225 moldoveni, 37.881 (4,1%) ruși, 3.367 de polonezi, 1.483 bieloruși, 1.443 evrei, 4.018 de alte etnii. Față de anul 1989, au crescut numeric și procentual doar ucrainenii, dar s-a diminuat semnificativ numărul evreilor și rușilor din regiune. Ponderea populației românești s-a menținut sub 20%, dar s-a constatat o tendință de reve-

nire la identitatea românească a unei părți a locuitorilor care anterior se declarau moldoveni. Repartizarea populației românești pe raioane a se vedea în tabelul ce urmează:

Numărul locuitorilor, care s-au declarat români, a crescut de la 100.317, în 1989, la 114.555, în 2001, adică cu 14.238 de persoane, dar numărul moldovenilor s-a redus de la

Românii (moldovenii) din regiunea Cernăuți, în 2001⁹

raionul	Total	români		moldoveni		româna		mold-ca	
Chițmani	72.884	116	0,2	88	0,1	57	0,08	64	0,1
Chelmenți	48.468	25	0,05	477	1,0	14	0,03	388	0,8
Herța	32.316	29.554	91,4	756	2,3	29.803	92,2	516	1,6
Hliboca	72.676	32.923	45,3	4.425	6,1	29.140	40,1	4.265	5,9
Hotin	72.398	59	0,1	5.102	7,0	41	0,1	4.996	6,9
Noua Sulița	87.461	5.904	6,7	50.329	57,5	8.131	9,3	47.841	54,7
Putila	25.352	19	0,07	20	0,08	11	0,04	16	0,06
Securenii	48.889	43	0,1	1.681	3,4	17	0,03	1.454	3,0
Storajineț	95.295	35.095	36,8	307	0,3	33.736	35,4	229	0,2
Vijnița	59.993	196	0,3	58	0,1	167	0,3	34	0,06
Zastavna	56.261	38	0,07	55	0,1	24	0,04	37	0,07
Or. Cernăuți	236.691	10.553	4,5	3.829	1,6	7.706	3,3	2.557	1,1
Novodnestrovsc	10.344	30	0,3	98	0,9	12	0,1	47	0,4
TOTAL	919.028	114.555	12,5	67.225	7,3	108.859	11,8	62.444	6,8

84.519 la 67.225 sau cu 17.294 de persoane. Această evoluție se explică mai ales prin revenirea la identitatea românească a unui număr mare de locuitori din satele bucovinene de lângă Cernăuți (Boian, Buda, Ceahor, Corovia, Cotul Ostriței, Hrușăuți, Mahala, Ostrița, Privorochia, Țurenii, Valea Cosminului, Voloca), care în perioada sovietică au fost obligați să se declare moldoveni. Populația românească s-a redus în perioada respectivă cu 3.056 de persoane (de la 184.836 persoane, în 1989, la 181.780 persoane, în 2001) în principal din cauza asimilării etnice și lingvistice din unele sate cu populație mixtă, dar și din orașul Cernăuți. Totodată, după criteriul lingvistic, 108.859 au declarat româna, iar 62.444 – „moldovenească” drept limbă maternă, adică 171.303 (18,6%) persoane din totalul populației regiunii Cernăuți.

În intervalul 1989-2001, în cele patru raioane din sudul regiunii Cernăuți proporția celor ce s-au declarat ucraineni a crescut de la 39,6% la 42,4%, proporția celor ce s-au declarat români, de la 31,4% la 36%, iar proporția moldovenilor a scăzut de la 25,5% la 19,4%. Ponderea populației românești (români și moldoveni) a înregistrat o ușoară creștere în raionul Herța, o ușoară scădere în raioanele Noua Suliță și Storojineț și o scădere semnificativă în raionul Hliboca (de la 56,9% la 51,4%). În 2001, în cele patru raioane din sudul regiunii Cernăuți, românii și moldovenii constituiau împreună 55,4% din totalul populației.

În anul 2001, în 68 de sate din regiunea Cernăuți, peste 90% din locuitori erau români (moldoveni). Aceste sate erau concentrate în raioanele Noua Suliță (26), Herța (21), Hliboca (13) și Storojineț (7). În alte 15 localități din regiune, populația românească era majoritară și constituia de la 50 până la 90%. Românii (moldovenii) erau minoritari, dar constituiau peste 10% în alte 19 localități din regiunea Cernăuți, cele mai multe în raioanele Hliboca (8) și Storojineț (6). În marea majoritate a satelor, numărul etnicilor români și a vorbitorilor de română nu diferă esențial. Totuși, s-au

înregistrat și câteva localități cu discrepante mari, cele mai mari în satele Tureatca (89% etnici români – doar 2,2% vorbitori de română), Corcești (79,9% români – doar 32,2% românofoni), Gârbăuți (36,4% români – doar 1,7% românofoni), Stârcea (18,4% români – doar 0,2% românofoni), Corovia (39% români – doar 31,1% românofoni), Crăsnioara Nouă (40,3% români – 23,6% românofoni), în orașul Storojineț (17,7% români - 11,4% românofoni). Doar în satul Arșița, locuit parțial de polonezi, au fost înregistrați mult mai mulți vorbitori de română (69,8%) decât etnici români care constituiau 51,9% (a se vedea Tabelele din anexă și Hărțile etnice¹⁰ și lingvistice¹¹ ale regiunii Cernăuți pentru anul 2001).

Românii din regiunea Transcarpatia

În regiunea Transcarpatică, românii locuiesc compact la hotar cu România, pe malul nordic al râului Tisa, și sunt concentrați în raionul Teacev (12,4% în 2001) și Rahov (11,6% în 2001). Ei locuiesc în cel mai compact areal românesc din Ucraina și reprezintă majoritatea absolută în 13 localități, dintre care 9 în raionul Teacev (orașelul Slatina, satele Apșa de Jos, Strâmtura, Topcino, Podișor, Bescău, Cărbunești, Bouțul Mare și Bouțul Mic) și 4 în raionul Rahov (Biserica Albă, Apșa de Mijloc, Plăiuț și Dobric). Mai vorbesc românește, deși mulți s-au declarat ucraineni, cca. 40% din populația satului Vodița (Apșița Veche)¹².

În anul 2001, în regiunea Transcarpatia locuiau 1.254.614 persoane, dintre care 1.010.127 (80,5%) ucraineni, 151.516 (12,1%) maghiari,

Elevi români din regiunea Transcarpatică, în costum popular maramureșean

32.152 (2,5%) români (dintre care 21.298 români în raionul Teacev și 10.514 români în raionul Rahov), 30.993 ruși, 516 persoane declarate moldoveni. Românii constituiau peste 97% în 8 sate (Apșa de Jos, Apșa de Mijloc, Biserica Albă, Strâmtura, Topcino, Podișor, Dobric și Peștera), și formau majoritatea în satul Plăiuț (79%) și orașelul Slatina – 57% (a se vedea tabelul din anexă). Cu excepția satului Plăiuț, celelalte 9 localități făceau parte din comuna Slatina și, conform recensământului din 2001, erau locuite de 35.058 persoane, inclusiv 30.654 (87,4%) români, 2.187 maghiari, 1.586 ucraineni, 383 ruși, 69 moldoveni¹³.

Populația din sud-vestul regiunii Odesa, în perioada sovietică

În sudul Basarabiei, românii (aproape în totalitate declarați „moldoveni”) locuiesc mai concentrat în raionul Reni. Mai multe sate mari moldovenești, dar împrăștiate printre sate bulgare, rusești și ucrainene, există în raioanele Chilia, Ismail, Sărata, Tarutino, Tatarbunar. Până în anul 1954 a existat separat regiunea Ismail, inclusă ulterior la regiunea Odesa.

În primul an de ocupație sovietică, numărul populației regiunii Ismail s-a diminuat semnificativ din cauza repatrierii etnicilor germani, a refugierii unui număr mare de locuitori în România, a represiei staliniste și deportărilor organizate. Timp de două luni (15 septembrie – 15 noiembrie 1940), din Basarabia s-au strămutat în Germania 92.386 de persoane¹⁴. Mai ales partea de sud a Basarabiei a fost parțial depopulată, iar în satele germane s-au așezat cu traiul în principal imigranți ruși și ucraineni din alte regiuni ale Ucrainei.

Evenimentele din timpul războiului și din primii ani după încheierea războiului au contribuit la micșorarea semnificativă a numărului locuitorilor și la diminuarea ponderii populației de etnie română, înregistrați oficial moldoveni. Conform unui raport al autorităților comuniste din 6 martie 1948, se estima că în regiunea Ismail locuiau 537.708 persoane, inclusiv 180.148 (33,5%) ucraineni, 144.686 (26,9%) bulgari, 92.209 (17,3%) ruși, 79.711

(14,8%) moldoveni, 21.606 (4%) găgăuzi și 18.348 persoane de alte naționalități¹⁵.

În perioada sovietică a crescut numărul locuitorilor din sudul Basarabiei, dar s-a diminuat proporția locuitorilor de etnie română. În anul 1989, în 9 raioane și 2 orașe din sudul Basarabiei (fără orașelele Sergheevka și Zatoka), locuiau cca. 663.350 de persoane, dintre care 36,7% ucraineni, 24% ruși, 20,8% bulgari, 12,6% moldoveni, 3,7% găgăuzi și 2,1% de alte etnii. În sudul Basarabiei, ponderea moldovenilor era mai însemnată în raioanele Reni (47%), Ismail (26,7%), Tarutino (21,1%), Chilia (15,7%), Sărata (12,3%) și Tatar-Bunar (11,2%). Ucrainenii constituiau majoritatea absolută în raioanele Belgorod-Dnestrovsk (77,2%), Tatar-Bunar (67,9%) și orașul Belgorod-Dnestrovsk (52,8%), precum și o majoritate relativă în raioanele Sărata (46,9%) și Chilia (40,7%). Proporția rușilor era cea mai însemnată în orașele Ismail (51%) și Belgorod-Dnestrovsk (37,1%), precum și în raioanele Chilia (34,3%) și Arciz (24,8%). Bulgarii erau concentrați în partea de sud-vest a teritoriului respectiv, în raioanele Bolgrad (61%), Arciz (40,1%), Tarutino (34,2%), Ismail (26,9%)¹⁶.

Potrivit altei surse, populația totală din sudul Basarabiei era, către anul 1990, de 673.338 de persoane, inclusiv 84.350 (12,5%) de etnie română (63.544 în localități rurale și 18.619 în localități urbane). Cei mai mulți moldoveni locuiau în orașele Reni (7.071), Ismail (3.902), Chilia (2.859), Belgorod-Dnestrovsk împreună cu orașelele Sergheevka și Zatoka (2.109), Arciz (876) etc. În localitățile rurale, un număr mai mare de moldoveni locuiau în raioanele Ismail (14.865), Reni (13.625), Tarutino (8.731), Chilia (7.246), Sărata (5.786)¹⁷.

Pe parcursul a mai bine de patru decenii din perioada sovietică, în sudul Basarabiei s-a produs ucrainizarea și rusificarea populației mai ales în orașe și în sate cu populație mixtă. Numărul locuitorilor din acest teritoriu a crescut cu peste 125 mii de persoane, inclusiv cu cca. 66.800 a rușilor și 63.300 a ucrainenilor. Totodată, numărul moldovenilor a crescut în acest interval cu cca. 3.700 persoane, a găgău-

zilor – cu cca. 3.000, iar numărul bulgarilor s-a micșorat cu cca. 6.300 persoane.

Lipsa învățământului în limba maternă a fost una din cauzele principale ale asimilării moldovenilor și bulgarilor din orașe ori din sate cu populație mixtă. În ajunul declarării independenței Ucrainei, în acest teritoriu existau doar 18 școli moldovenești, care funcționau exclusiv la sate. Deși numărul moldovenilor era destul de numeros în cele mai mari orașe din sudul Basarabiei, în localități urbane nu existau școli cu instruire în limba română.

Locuitorii din sudul Basarabiei, în 2001

Potrivit recensământului din 2001, în sudul Basarabiei au fost atestate 623.662 persoane, dintre care 251.778 (40,4%) ucraineni, 129.023 (20,7%) bulgari, 125.988 (20,2%) ruși, 78.888 (12,6%) moldoveni și doar 279 români, 24.888 (4%) găgăuzi, restul – persoane de alte etnii. Ucrainenii constituiau majoritatea absolută doar în raioanele Belgorod-Dnestrovsk (81,9%) și Tatarbunar (71,3%), precum și o majoritate relativă în raioanele Chilia (44,6%)

și Sărata (43,9%), adică în sud-estul teritoriului respectiv. Rușii erau cei mai numeroși în orașele Ismail (43,7%) și Belgorod-Dnestrovsk (28,2%), precum și în raioanele Chilia (30%) și Arciz (22,5%). Bulgarii erau concentrați în raioanele Bolgrad (60,8%), Arciz (39%), Tarutino (37,5%), Ismail (25,7%). Cei mai mulți găgăuzi locuiau în câteva sate din raionul Bolgrad¹⁸.

În sudul Basarabiei, un număr mare de ucraineni, dar și mulți bulgari, moldoveni, găgăuzi sunt vorbitori de limbă rusă, de aceea structura lingvistică a populației se deosebește radical, mai ales în orașe, dar și în multe sate cu populație mixtă, în mod special în fostele sate germane. Astfel, din totalul de 623.662 locuitori din sudul Basarabiei, 219.322 (35,2%) considerau rusa, 201.106 (32,2%) – ucraineana, 111.978 (18%) – bulgara, 64.353 (10,3%) – „moldoveneasca”, 21.017 (3,4%) – găgăuza și 5.886 (0,9%) – persoane cu alte limbi drept maternă. Limba rusă era dominantă în orașele Ismail (74,2%) și Belgorod-Dnestrovsk (54,3%), avea o pondere însemnată în raioanele Chilia (44,2%), Arciz (42,8%), Reni (37,9%), Tarutino (32,9%). Limba ucraineană

Moldovenii (românii) din sudul Basarabiei, după etnie și limba maternă, în 2001²²

raionul	total	Moldoveni		români	moldovenească		română
Mun. Belg.-Dnestr.	57.550	1.599	2,8%	14	711	1,2%	
Municipiul Ismail	85.098	3.670	4,3%	31	1.538	1,8%	16
Arciz	51.742	3.276	6,3%	22	1.591	3,1%	7
Belgorod-Dnestr.	62.326	3.901	6,3%	37	3.120	5,0%	29
Bolgrad	74.951	1.172	1,6%	18	718	1,0%	11
Ismail	54.692	15.083	27,6%	34	14.333	26,2%	27
Chilia	59.837	9.442	15,8%	54	7.667	12,8%	43
Reni	40.680	19.938	49,0%	36	16.609	40,8%	30
Sarata	49.907	9.435	18,9%	19	8.795	17,6%	13
Tarutino	45.169	7.456	16,5%		5.727	12,7%	3
Tatar-Bunar	41.710	3.916	9,4%	14	3.535	8,5%	4
TOTAL	623.662	78.888	12,6%	279	64.344	10,3%	183

Români din regiunea Odesa în vizită la Cetatea Albă

predomina în raioanele Belgorod-Dnestrovsk (80,8%) și Tatar-Bunar (72,4%) și constituia majoritatea relativă în raionul Sărata (41,3%)¹⁹.

Pe Wikimedia este plasată o hartă a Bugeacului, în care se prezintă cele mai răspândite limbi din această regiune, pe orașe și comune rurale, după recensământul din 2001²⁰. Pe site-ul <https://www.facebook.com/historymapsRomania> sunt disponibile hărți lingvistice pentru toate orașele și satele din sudul Basarabiei, dar și hărți, în care se prezintă procentul moldovenilor, ucrainenilor, rușilor, bulgarilor și găgăuzilor, după limba maternă, la nivel de comune și raioane²¹.

Localitățile cu populație românească din sudul Basarabiei, în 2001

Repartizarea populației românești în 2 municipii și 9 raioane din sudul Basarabiei se prezintă în tabelul din pag. 40.

Cei mai mulți moldoveni locuiau în raioanele Reni (19.938), Ismail (15.083), Chilia (9.442), Sărata (9.435) și Tarutino (7.456), iar cei mai mulți români – în raioanele Chilia, Belgorod-Dnestrovsk, Reni, Ismail și în orașul Ismail²³. Moldovenii constituiau aproape 50% în raionul Reni și o proporție mai însemnată în raioanele Ismail (27,6%), Sărata (19%), Tarutino (16,5%) și Chilia (15,8%). Totodată, aproape 14 mii de moldoveni (cca. 17,7% din total) din sudul Basarabiei au recunoscut alte limbi drept maternă. Doar 10,3% din populația

acestui teritoriu au declarat „moldovenească” ca limbă maternă, cei mai mulți în raioanele Reni (40,8%), Ismail (26,2%), Sărata (17,6%), Chilia (12,8%) și Tarutino (12,7%).

În 8 orașe din sudul Basarabiei au fost înregistrați 233.392 de locuitori, inclusiv 14.624 (6,3%) moldoveni, cei mai mulți în Reni (6.126), Ismail (3.670), Chilia (2.214), Belgorod-Dnestrovsk (966), Arțiz (695), și doar 75 de români. Totodată, doar 6.063 (2,6%) locuitori din orașele sud-basarabene au recunoscut „moldovenească” ca limbă maternă, cei

mai mulți în Reni (2.764), Ismail (1.538), Chilia (671), și doar 35 locuitori au declarat româna ca limbă maternă²⁴.

Comparativ cu recensământul din 1989, numărul moldovenilor din sudul Basarabiei s-a redus cu cca. 4.800 de persoane, cele mai mari reduceri înregistrându-se în raioanele Tarutino (-3.428 pers.), Tatar-Bunar (-1.073 pers.), Cetatea Albă (-863 pers.), Arciz (-759 pers.) și Reni (-758 pers.). Doar în raionul Ismail, numărul moldovenilor în această perioadă practic a rămas același, iar în raionul Sărata a crescut cu 3.305 persoane. În intervalul 1989-2001, numărul moldovenilor s-a micșorat cel mai mult în raioanele Tatar-Bunar (21,5%), Arciz (18,8%), Belgorod-Dnestrovsk (18,1%) și Bolgrad (16,6%), iar cel mai puțin – în raioanele Ismail (nu s-a schimbat), Reni (cu 3,7%) și Chilia (cu 7,9%), unde existau și cele mai multe sate cu populație românească²⁵. Creșterea spectaculoasă a numărului moldovenilor din raionul Sărata se explică printr-o modificare administrativă a hotarelor raionului. În 1989, satele Frumușica Veche și Manja făceau parte din raionul Tarutino, iar în 2001 erau în raionul Sărata.

Conform recensământului din 2001, populația românească și-a păstrat majoritatea în 21 de sate mari din sudul Basarabiei, inclusiv în 5 sate din raionul Reni, în câte 4 sate din raioanele Ismail, Chilia și Sărata, două din Tatar-Bunar și în câte 1 sat din raioanele Belgorod-Dnestrovsk și Tarutino. Mai mult de 90%

din locuitori au recunoscut „moldoveneasca” și româna ca limbă maternă în 16 sate, în alte 5 sate aceștia constituiau 75-87%. Aceste sate sunt așezate mai concentrat fie în sudul acestei regiuni (în raioanele Reni, Ismail, Chilia și Tatar-Bunar), fie în partea de nord a raioanelor Tarutino, Sărata și Belgorod-Dnestrovsk, lângă hotarul cu Republica Moldova. Vorbitorii de limbă română sunt majoritari și în câteva sate mai mici din nordul raioanelor Tarutino și Sărata. În aceleași raioane există mai multe sate cu o pondere însemnată de vorbitori de limbă română (vezi tabelele din anexă)²⁶.

În 2001, în mai multe foste colonii germane, mai ales din raioanele Arciz și Tarutino, au fost înregistrați locuitori de diferite etnii și vorbitori ai mai multor limbi, fără a exista o majoritate covârșitoare a unei naționalități. În multe foste colonii germane, moldovenii sunt destul de numeroși, iar în câteva chiar constituie majoritatea absolută sau relativă²⁷. Aname în fostele colonii germane, un număr mare de ucraineni, bulgari, moldoveni și găgăuzi au recunoscut rusa ca limbă maternă. De aceea, mai ales în raioanele Arciz și Tarutino, s-a consemnat o mare diferență a populației între etnie și limba maternă.

Moldovenii din estul regiunii Odesa (Transnistria), din regiunile Nikolaev și Kirovograd

Cele mai importante sate moldovenești din stânga Nistrului (Transnistria) au fost înființate în secolele XVII-XVIII, anterior anului 1792. În urma proceselor migraționiste și a colonizării teritoriului de la est de Nistru, treptat s-a produs o diminuare a ponderii populației românești. În 1859, în gubernia Herson au fost înregistrați cca. 84 mii moldoveni (9,6% din total), iar în gubernia Podolia trăiau 41,8 mii moldoveni (2,7% din total). După recensământul din 1897, în gubernia Herson locuiau 147.218 (5,4%) moldoveni, cei mai mulți în județele Tiraspol (49.020), Elizavetgrad (35.194), Ananiev (31.659), Odesa (6.620). În gubernia Podolia au fost înregistrați doar 26.764 (0,9%) moldoveni, adică mai puțini decât în 1859²⁸.

Pe parcursul stăpânirii rusești, românii din stânga Nistrului, ca și cei din Basarabia, nu au avut școli în limba maternă. Totuși, populația românească, în special cea din satele de lângă Nistru, a păstrat limba, tradițiile și obiceiurile strămoșești. În anii 1917-1918 s-a produs o redeșteptare națională și la românii transnistreni. În teritoriul din stânga Nistrului s-au deschis mai multe școli cu limba română de predare, s-a introdus limba maternă în biserici, s-au constituit primele asociații și ziare moldovenești. Însă, după unirea Basarabiei cu România, râul Nistru a devenit un hotar greu de traversat, iar românii transnistreni s-au pomenit într-o izolare totală chiar și față de conaționalii lor din Basarabia.

Prezența însemnată a populației românești în partea stângă a Nistrului a fost una din cauzele înființării, în toamna anului 1924, a R.A.S.S. Moldovenești. Totuși, adevăratul motiv al creării acestei autonomii moldovenești a fost de ordin politic și ideologic. Autoritățile sovietice nu au recunoscut unirea Basarabiei cu România, iar prin formarea R.A.S.S. Moldovenești se urmărea scopul de a „crea” un popor moldovenesc, distinct de cel român.

Primele date statistice din perioada sovietică despre populație se referă la anul 1920. Atunci în Ucraina au fost înregistrați 149.109 moldoveni și 16.516 români. Cei mai mulți moldoveni locuiau în guberniile Odesa (137.856), Donețk (10.435), Ekaterinoslav (757). Totodată, în gubernia Nikolaev au fost înregistrați doar 15.674 români! Recensământul sovietic din anul 1926 a înregistrat 572.339 de locuitori în R.A.S.S. Moldovenească, dintre care 277.515 (48,5%) ucraineni, 172.419 (30,1%) moldoveni, 48.868 (8,5%) ruși, 48.564 (8,5%) evrei, 10.739 (1,9%) germani, 6.026 bulgari, 4.853 polonezi etc. Însă, după 13 ani de regim sovietic, de colectivizare și industrializare forțată, de deportări și represiuni ale populației, de foamete în anii '30, numărul moldovenilor s-a redus în cifre absolute. În anul 1939, populația R.A.S.S.M. era de 599.156 locuitori, inclusiv 303.825 (50,7%) ucraineni, 170.982 (28,5%) mol-

Moldovenii din regiunile Odesa, Nikolaev și Kirovograd, în perioada 1970-2001³⁰

Regiunea	1970	1979	1989	2001	
	moldoveni	moldoveni	moldoveni	moldoveni	moldovenească
Odesa	135.979	143.109	144.534	123.751	92.740
Nikolaev	5.271	8.885	16.673	13.171	7.316
Kirovograd	6.614	7.067	10.694	8.274	4.934

doveni, 61.278 (10,2%) ruși, 37.035 (6,2%) evrei, 11.947 (2%) germani, 7.355 bulgari, 3.390 polonezi etc²⁹. Astfel, deși moldovenii au beneficiat de autonomie, în acest spațiu s-a produs ucrainizarea și rusificarea populației.

În perioada sovietică, moldovenii de la est de Nistru (nu doar cei din R.A.S.S.M.) au avut posibilitatea pentru prima dată să fie instruiți în limba maternă. În anii 30 ai sec. XX, școli cu limba română de instruire au funcționat în majoritatea satelor din R.A.S.S.M., unde moldovenii erau majoritari, dar și în sate moldovenești din afara R.A.S.S.M. Aceste măsuri ale autorităților sovietice, chiar dacă au avut o puternică conotație politică, de propagandă și de ideologizare a populației, au contribuit la diminuarea analfabetismului, iar locuitorii de etnie română au avut posibilita-

te să fie instruiți în limba maternă. După război, situația moldovenilor din Transnistria s-a agravat substanțial. Până în anii '50-60 ai sec. XX, în multe sate mari moldovenești din acest spațiu au funcționat școli moldovenești. Însă, treptat aceste școli au trecut la instruirea în rusă sau ucraineană. La momentul declarării independenței Ucrainei, în acest spațiu nu mai existau școli sau clase cu predarea în „limba moldovenească”.

Localități de la est de Nistru, populate de moldoveni, în anul 2001

În estul regiunii Odesa, moldovenii locuiesc mai compact în raioanele Ananiev, Kotovsk, Ocna Roșie (din fosta R.A.S.S. Moldovenească). Sate moldovenești se mai întâlnesc și în alte raioane din regiunea Odesa,

Moldovenii după etnie și limba maternă, în unele orașe și raioane din regiunile Odesa (sud-estul Transnistriei), Nikolaev și Kirovograd, în anul 2001³¹

Estul regiunii Odesa			Regiunea Nikolaev			Regiunea Kirovograd		
oraș/raion	etnie	limbă	oraș/raion	etnie	limbă	oraș/raion	etnie	limbă
Or. Odesa	7.606	2.512	Or. Nikolaev	1.724	447	Or. Kirovograd	752	244
Or. Kotovsk	2.082	915	Bratskij	1.043	681	Novomirgorod	946	688
Kotovsk	8.020	7.059	Voznesensk	935	567	Novoukrainsk	929	640
Ananev	5.880	5.235	Domanivsk	814	601	Kirovograd	709	405
Okna Roșie	2.521	1.569	Arbuzinsk	746	538	Dobrovelicivsk	683	407
Beleaevka	2.620	1.308	Pervomaisk	700	436	Bobrinețk	503	288
Razdelinaia	2.944	1.442	Elanețk	682	454	Maloviskivsk	461	288
Liubașevka	1.994	1.250	Berezansk	566	282	Vișansk	319	211
Șireaev	1.538	1.270	Vradievka	530	345	Oleksandrijsk	280	173

dar și la est de Bug, în regiunile Nikolaev, Kirovograd, unde moldovenii sunt practic asimilați în totalitate, limba română vorbindu-se doar sporadic. Evoluția numerică a moldovenilor din 3 regiuni a se vedea în tabelul din pagina anterioară.

Așadar, până în anul 1989, numărul moldovenilor a crescut constant în regiunile Odesa, Nikolaev și Kirovograd. În intervalul 1970-1989, cea mai rapidă creștere numerică a moldovenilor s-a înregistrat în regiunea Nikolaev (cu 11.402 persoane sau cu 216%), datorită imigrației din R.S.S. Moldovenească și din alte regiuni ale Ucrainei. În schimb, până în 2001, numărul moldovenilor s-a redus semnificativ în toate cele 3 regiuni menționate din sudul Ucrainei. Și mai mare este diferența persoanelor care s-au declarat moldoveni și care au recunoscut „moldoveneasca” ca limbă maternă. Asimilarea lingvistică a moldovenilor este foarte avansată mai ales în marele orașe, dar și în multe sate, unde moldovenii sunt în minoritate. Orașele și raioanele cu cei mai mulți moldoveni din 3 regiuni sunt prezentate în tabelul din pag. 43.

Asimilarea lingvistică a moldovenilor a fost mai accentuată în orașele Odesa, Nikolaev, Kirovograd, Kotovsk, ca și în unele raioane din aceste trei regiuni. Cei mai mulți moldoveni au recunoscut „moldoveneasca” ca limbă maternă în raioanele Ananiv (89%) și Kotovsk (88%), unde există cele mai mari sate moldovenești din fosta R.A.S.S. Moldovenească. Peste 60% din moldoveni au declarat „moldoveneasca” ca limbă maternă în raioanele Șirahovo (82,6%), Liubășevka (62,7%), Okna Roșie (62,2%) din nord-estul regiunii Odesa; Domanivsk (73,8%), Arbuzinsk (72,1%), Elanetk (66,5%), Bratskij (65,3%), Pervomaisk (62,3%), Voznesensk (60,6%) din regiunea Nikolaev; Novomirgorod (72,7%), Novoukrainsk (68,9%), Vilșansk (66,1%), Maloviskivsk (62,5%), Oleksandrijsk (61,8%) din regiunea Kirovograd.

În nord-estul regiunii Odesa, cele mai mari comunități de moldoveni au existat în satele Lipetk (3.454), Handrabura (2.594), Valea Hoțului (1.223), Tocilova (1.087), Culna Ve-

che (880), Ghiderim (675), Troitke (484), Nestoita (379), Kuialnik (376) etc. Moldovenii constituiau majoritatea covârșitoare în satele Handrabura (94,6%), Lipetk (92,3%), Tocilova (92%), Culna Veche (82,5%), Antonivka (74,6%), Butorul Nou (72,5%), Ghiderim (72,2%). În alte 8 sate, proporția moldovenilor oscila de la 50% până la 70%. În sate mari moldovenești, mai ales din raioanele Ananiv, Kotovsk, Okna Roșie, aproape toți moldovenii au recunoscut „moldoveneasca” drept limbă maternă. Însă, în estul regiunii Odesa existau și multe sate, mai ales cu un număr mic de locuitori, unde mulți moldoveni nu mai cunoșteau limba maternă și au recunoscut rusa sau ucraineana ca limbă maternă (a se vedea tabelele din anexă).

În regiunea Nikolaev, cele mai multe sate cu moldoveni se află în nordul regiunii, în apropiere de râul Bug. În 2001, în regiunea Nikolaev erau 13.171 moldoveni (1% din total), proporția moldovenilor fiind cea mai mare în raioanele Bratskij (4,9%), Elanetk (3,7%), Arbuzinsk (3%), Domanivsk (2,8%), Voznesensk (2,6%), Vradievka (2,5%), Berezansk (2,2%), Pervomaisk (1,9%). În regiunea vecină Kirovograd, moldovenii în număr de 8.274 persoane (0,7% din total), erau concentrați în raioanele Novomirgorod (2,6%), Kirovograd, Novoukrainsk și Vilșansk (câte 1,9%), Bobrinețk și Dobrovelicivsk (câte 1,6%)³². Totuși, moldovenii locuiau dispersat în multe sate cu un număr mic de locuitori. În regiunea Nikolaev, în 25 de sate, peste 10% din locuitori au declarat „moldoveneasca” ca limbă maternă, doar în 6 din aceste sate, vorbitorii de „moldovenească” depășeau 20%. În 12 sate din regiunea Kirovograd, mai mult de 10% din locuitori au recunoscut „moldoveneasca” ca limbă maternă. În această regiune se remarcă satele Martonoșa (cu 466 vorbitori de română – 30% din total) și Hrușca (232, respectiv 17,9% din locuitori) (a se vedea tabelul din anexă).

Români (moldoveni) locuiesc dispersat și în alte orașe mari sau regiuni din Ucraina, dar marea majoritate nu mai cunosc limba maternă și vorbesc în ucraineană sau rusă.

Note

- 1 Petru Grior, *Deportările bucovinenilor din Ținutul Herța*, în *Drama românilor din Regiunea Cernăuți*, Putna 2019, p. 52.
- 2 *O istorie a românilor*, Cluj-Napoca, 1998, p. 282.
- 3 *Arhiva de Stat a Regiunii Cernăuți*, Fond P-307, inv. 1, dosar 4099, f. 95.
- 4 K. Feleszko, *Die Polen in Czernowitz*, în *Czernowitz. Die Geschichte einer ungewöhnlichen Stadt*, Köln–Weimar–Wien, Hrsg. von H. Heppner 2000, p. 143.
- 5 Constantin Ungureanu, *Populația regiunii Cernăuți între 1989 și 2001 (evoluție etnică și lingvistică)*, în „Glasul Bucovinei”, 1-4/2013, p. 143, 147.
- 6 Ion Popescu, Constantin Ungureanu, *Românii din Ucraina între trecut și viitor. Românii din Regiunea Cernăuți*, Oradea 2010, p. 284-286, 288-290.
- 7 http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/nationality_population/?box=5.8W Datele despre limba maternă a populației pentru fiecare localitate (în %), la rubrica Розподіл населення регіонів України за рідною мовою у розрізі адміністративно-територіальних одиниць
- 8 <http://pop-stat.mashke.org/ukraine-census-2001/total.htm>
- 9 Ion Popescu, Constantin Ungureanu, *op. cit.*, calculat după tabelele din p. 268-290. <http://pop-stat.mashke.org/ukraine-census-2001-lang/cernivecka.htm>
- 10 <https://www.facebook.com/photo/?fbid=1498673876959609&set=a.550935895066750>
- 11 <https://www.pinterest.co.uk/pin/cernui-2001-harta-etnolingvistic--291397038399931677/>
- 12 <http://www.jurnalromanesc.ro/jr2/index.php/component/k2/99-ucraina/846-seria-romania-na-romani-cu-care-ne-mandrim.html>
- 13 <https://socialdata.org.ua/projects/mova-2001/?fbclid=IwAR0dIqzsfCg66d8ZqYxFUgMyiQ3sAka6-nFdvPDDYC-w1bUPgQEVk6cR4jk>
- 14 Ortfried Kotzian, *Die Umsiedler. Die Deutschen aus West-Wolhynien, Galizien, der Bukowina, Bessarabien, der Dobrudscha und in der Karpatenukraine*, 2005, p. 223.
- 15 *В братской семье. Документы и материалы о борьбе трудящихся украинских приднестрских земель за восстановление и дальнейшее развитие народного хозяйства (1946-1953 г.г.)*, Одесса, 1972, p. 88.
- 16 <http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/general/nationality/odesa/>
- 17 Revista „Cugetul”, nr. 5-6, Chișinău, 1993, p. 8.
- 18 Constantin Ungureanu, *Populația localităților din sud-vestul regiunii Odessa (sudul Basarabiei)*, în 2001, în „Revista de Istorie a Moldovei”, nr. 4 (96), Chișinău 2013, p. 89-90.
- 19 Constantin Ungureanu, *Populația localităților din sud-vestul regiunii Odessa (sudul Basarabiei)*, în 2001, p. 91.
- 20 <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Bugeak2001languages.PNG>
- 21 <https://www.facebook.com/photo/?fbid=1505957072897956&set=a.550935895066750>
- 22 <http://pop-stat.mashke.org/ukraine-ethnic2001.htm>
<http://pop-stat.mashke.org/ukraine-census-2001-lang/odeska.htm>
- 23 Natalia Talmacec, *Românii din Ucraina. Asimilați sau protejați ca minoritate?*, București, 2004, p. 152-153.
- 24 <http://pop-stat.mashke.org/ukraine-ethnic2001.htm>
<http://pop-stat.mashke.org/ukraine-census-2001-lang/odeska.htm>
- 25 Calculat după lucrarea Nataliei Talmacec, *Românii din Ucraina ...*, p. 152-153.
- 26 Vezi și hărțile de pe site-ul <https://www.facebook.com/historymapsRomania>
- 27 Vezi și harta etnică a Republicii Moldova din 2004, realizată de un grup de cercetători de la Academia de Științe din Austria, unde este cuprins și teritoriul din sudul Basarabiei. *Atlas Ost-und Südosteuropa. Ethnisches Bewusstsein in der Republik Moldau im Jahr 2004*, editor Peter Jordan, Wien 2009.
- 28 Constantin Ungureanu, *Populația Transnistriei (1926-1989)*, în „Destin Românesc”, nr. 3-4 (39-40), 2003, p. 115.
- 29 Oleg Galușcenco, *Populația RASSM (1924-1940)*, Chișinău, 2001, p. 41, 45.
- 30 Ion Popescu, Constantin Ungureanu, *Românii din Ucraina între trecut și viitor ...*, p. 45. <http://pop-stat.mashke.org/ukraine-lang2001.htm>
- 31 <http://pop-stat.mashke.org/ukraine-ethnic2001.htm>
<http://pop-stat.mashke.org/ukraine-lang2001.htm>
- 32 Calculat după: <http://pop-stat.mashke.org/ukraine-ethnic2001.htm>

Anexe
la studul „Localitățile cu populație
românească din Ucraina, în 2001”

I. Localități din regiunea Cernăuți

Localitățile din raionul Herța cu peste 10% de români (moldoveni),
în anul 2001 (după etnie și limba maternă)

Denumirea localității		Total	După etnie				După limba maternă			
Istorică	Oficială		Români	Mold.	R+Md	%	Română	Mold.	R+Md	%
Becești	Підвальне	730	722	3	725	99,3	725		725	99,3
Mihoreni	Петрашівка	2008	1984		1984	98,8	1985	1	1986	98,9
Pilipăuți	Великосілля	1019	994	13	1007	98,8	999	10	1009	99,0
Buda Mare	Велика Буда	1291	1267	7	1274	98,7	1274		1274	98,7
Pasat	Круп'янське	751	737	4	741	98,7	737	4	741	98,7
Mogoșești	Байраки	1868	1833	9	1842	98,6	1833	7	1840	98,5
Hreățca	Хряцька	1992	1952	8	1960	98,4	1958	5	1963	98,5
Probotești	Дяківці	1203	1170	13	1183	98,3	1173	11	1184	98,4
Târnauca	Тернавка	2852	2792	7	2799	98,1	2806	6	2812	98,6
Buda Mică	Мала Буда	577	560	2	562	97,4	569		569	98,6
Molnița	Молниця	1813	1740	15	1755	96,8	1749	9	1758	97,0
Godinești	Годинівка	1261	1216	4	1220	96,7	1216	3	1219	96,7
Culiceni	Куликівка	731	698	9	707	96,7	696	7	703	96,2
Poieni	Буківка	929	893	4	897	96,6	893	3	896	96,4
Horbova	Горбова	2969	2805	50	2855	96,2	2828	31	2859	96,3
Lucovița	Луковиця	610	575	1	576	94,4	577		577	94,6
Lunca	Лунка	588	526	28	554	94,2	540	24	564	95,9
Movila	Могилівка	685	634	8	642	93,7	639	7	646	94,3
Ostrița	Остриця	3686	3414	20	3434	93,2	3436	19	3455	93,7
Țureni	Цурень	946	452	427	879	92,9	630	263	893	94,4
Bănceni	Банчени	847	768	14	782	92,3	780	11	791	93,4
Vama	Радгоспівка	436	357	21	378	86,7	358	19	377	86,5
Herța	Герца	2030	1445	69	1514	74,6	1382	55	1437	70,8
Mamornița	Маморниця	494	20	20	40	8,1	20	21	41	8,3

Localitățile din raionul Hliboca cu peste 10% de români (moldoveni),
în anul 2001 (după etnie și limba maternă)

Denumirea localității		Total	După etnie				După limba maternă			
Istorică	Oficială		Români	Mold.	R+Md	%	Română	Mold.	R+Md	%
Stănești	Станівці	2798	2733	17	2750	98,3	2746	8	2754	98,4
Grușăuți	Грушівка	1187	1139	20	1159	97,6	1144	19	1163	98,0

Poieni	Поляна	466	447	6	453	97,2	450	4	454	97,4
Voloca	Волока	3035	2944	1	2945	97,0	2960	1	2961	97,6
Cupca	Купка	2671	2574	18	2592	97,0	2587	10	2597	97,2
Bahrinești	Багринівка	1456	1401	1	1402	96,3	1402	1	1403	96,4
Iordănești	Йорданешти	2263	2153	14	2167	95,8	2168	8	2176	96,1
Oprișeni	Опришени	2408	2278	19	2297	95,4	2286	14	2300	95,5
Sinăuți de Sus	Верхні Синівці	479	456	1	457	95,4	451	1	452	94,4
Sinăuți de Jos	Нижні Синівці	984	925	7	932	94,7	940	3	943	95,8
Prosica	Просіка	683	628	5	633	92,7	630	5	635	93,0
Dimca	Димка	1855	1675	19	1694	91,3	1703	14	1717	92,6
Carapciu	Карапчів	2092	1898	5	1903	91,0	1903	3	1906	91,1
Prevoroche	Привороки	1284	435	718	1153	89,8	153	1005	1158	90,2
Tureatca	Турятка	1908	1693	5	1698	89,0	37	6	43	2,2
Suceveni	Сучевени	1661	1454	9	1463	88,1	1455	8	1463	88,1
Tereblecea	Тереблече	2883	2365	23	2388	82,8	2327	18	2345	81,3
Corcești	Корчівці	1733	1373	12	1385	79,9	549	9	558	32,2
Molodia	Молодія	3822	297	1953	2250	58,9	285	1837	2122	55,5
Prisăcăreni	Просокиряни	351	203		203	57,8	197		197	56,1
Valea Cosmin	Валя Кузьмін	1864	675	174	849	45,5	655	150	805	43,2
Corovia	Коровія	2992	196	972	1168	39,0	149	782	931	31,1
Gărbăuți	Горбівці	932	338	1	339	36,4	15	1	16	1,7
Stârcea	Стерче	1231	224	2	226	18,4	3		3	0,2
Adâncata	Глибока	9124	1276	59	1335	14,6	1069	40	1109	12,1
Petriceanca	Петричанка	641	81	6	87	13,6	50	8	58	9,0
Ceahor	Чагор	4264	214	272	486	11,4	195	238	433	10,1
Slob.-Berlinți	Слобідка	463	51		51	11,0	29		29	6,3
Petriceni	Кам'янка	6284	605	9	614	9,8	467	9	476	7,6
Tărășeni	Тарашани	987	56	31	87	8,8	36	33	69	7,0

Localitățile din raionul Storojineț cu peste 10% de români (moldoveni),
în anul 2001 (după etnie și limba maternă)

Denumirea localității		Total	După etnie				După limba maternă			
Istorică	Oficială		Români	Mold.	R+Md	%	Română	Mold.	R+Md	%
Igești	Їжівці	3379	3288	16	3304	97,8	3288	15	3303	97,8
Ursoaia	Урсоя	1989	1941	5	1946	97,8	1946	4	1950	98,0
Pătrăuții de Jos	Нижні Петрівці	3004	2873	15	2888	96,1	2875	14	2889	96,2
Budineț	Буденець	1325	1266	1	1267	95,6	1268	1	1269	95,8
Pătrăuții de Sus	Верхні Петрівці	3747	3534	11	3545	94,6	3549	7	3556	94,9
Ropcea	Ропча	3324	3116	18	3134	94,3	3124	16	3140	94,5
Crasna	Красноільськ	9122	8418	43	8461	92,7	8418	33	8451	92,6
Ciudei	Чудей	5265	4358	24	4382	83,2	4321	9	4330	82,2
Cireș	Череш	1374	967	7	974	70,9	979	7	986	71,8
Arșița	Аршиця	873	451	2	453	51,9	607	2	609	69,8
Crăсниșoara Nouă	Нова Красношора	191	76	1	77	40,3	44	1	45	23,6
Crăсниșoara Veche	Стара Красношора	745	222	2	224	30,1	198	1	199	26,7

Trei Movable	Зруб-Комарівці	1451	422	1	423	29,1	421	1	422	29,1
Davideni	Давидівка	3115	691	1	692	22,2	529	2	531	17,0
Broscăuții Vechi	Старі Бросківці	2503	490	3	493	19,7	388	1	389	15,5
Storojineț	Сторожинець	14523	2503	71	2574	17,7	1616	47	1663	11,4
Panca	Панка	2469	153	1	154	6,2	31		31	1,3

Localitățile din raionul Noua Sulița cu peste 10% de români (moldoveni),
în anul 2001 (după etnie și limba maternă)

Denumirea localității		Total	După etnie				După limba maternă			
Istorică	Oficială		Români	Mold.	R+Md	%	Română	Mold.	R+Md	%
Arboreni	Гай	351	103	242	345	98,3	102	243	345	98,3
Cotul Ostriței	Остриця	2368	1420	904	2324	98,1	1422	905	2327	98,3
Dumeni	Думени	1186	5	1155	1160	97,8	6	1156	1162	98,0
Vancicăuții Mici	Новоіванківці	980	14	942	956	97,6	14	942	956	97,6
Tărășăuți	Тарасівці	5330	26	5161	5187	97,3	149	5044	5193	97,4
Șendreni	Драниця	1761	1	1712	1713	97,3	1	1713	1714	97,3
Răchitna	Рокитне	2468	30	2357	2387	96,7	41	2346	2387	96,7
Bălcăuți	Балківці	1577	1	1524	1525	96,7	1	1525	1526	96,8
Dinăuți	Динівці	3193	48	3024	3072	96,2	837	2233	3070	96,1
Lehăcenii Tăutului	Припруття	2206	8	2105	2113	95,8	6	2125	2131	96,6
Cerlena Mare	Черленівка	2236	24	2113	2137	95,6	645	1502	2147	96,0
Costiceni	Костичани	1357	7	1290	1297	95,6	7	1287	1294	95,4
Stroești	Строїнці	1546	7	1468	1475	95,4	7	1466	1473	95,3
Nesfoaia	Несвоя	1330	6	1257	1263	95,0	11	1254	1265	95,1
Negreni	Негринці	757	5	713	718	94,8	1	717	718	94,8
Stălinești	Стальнівці	2104	9	1984	1993	94,7	9	1987	1996	94,9
Mălinești	Малинівка	1527	29	1416	1445	94,6	111	1339	1450	95,0
Vancicăuții Mari	Ванчиківці	2656	40	2469	2509	94,5	155	2355	2510	94,5
Marșenița	Маршинці	5353	3	5012	5015	93,7	24	4989	5013	93,6
Coșuleni	Кошуляни	1141	91	977	1068	93,6	90	978	1068	93,6
Pрут	Прут	397	47	324	371	93,4	47	326	373	93,9
Cotul Boianului	Боянівка	403	22	352	374	92,8	18	361	379	94,0
Mahala	Магала	2552	832	1518	2350	92,1	832	1529	2361	92,5
Berestea	Берестя	836		770	770	92,1		774	774	92,6
Forostna	Форосна	987	3	903	906	91,8	3	908	911	92,3
Boian	Бояни	4425	2297	1724	4021	90,9	2810	1268	4078	92,2
Mămăliga	Мамалига	2589	149	2142	2291	88,5	148	2134	2282	88,1
Buda	Буда	1452	444	784	1228	84,6	446	788	1234	85,0
Noua Suliță	Новоселиця	8244	134	2953	3087	37,4	106	2741	2847	34,5
Vancineți	Ванчинець	246		77	77	31,3		72	72	29,3
Coteleu	Котелеве	2991	3	602	605	20,2	3	476	479	16,0
Rângaci	Рингач	1165	3	68	71	6,1	2	67	69	5,9

Alte localități din regiunea Cernăuți cu peste 10% de români (moldoveni),
în anul 2001 (după etnie și limba maternă)

Denumirea localității		Total	După etnie				După limba maternă			
Istorică	Oficială		Români	Mold.	R+Md	%	Română	Mold-că	R+Md	%
Colincăuți	Колінківці	5245	1	4815	4816	91,8	1	4779	4780	91,1
Șișcăuții Noi	Шишківці	1446		1134	1134	78,4		1036	1036	71,6

Vahnăuți	Вахнівці	247	67		67	27,1	66		66	26,7
Lipoveni	Липовани	179	46		46	25,7	46		46	25,7
Cernăuți	Чернівці	236691	10553	3829	14382	6,1	7706	2557	10263	4,3

Harta etnică și lingvistică a regiunii Cernăuți, în anul 2001

Sursa: <https://www.pinterest.co.uk/pin/cernui-2001-harta-etnolingvistic--291397038399931677/>

Sursa: <https://www.facebook.com/photo?fbid=2212814388878884&set=pcb.2212815742212082>

**Harta interactivă a Ucrainei cu date din 2001,
calculate conform noii împărțiri administrative**

Sursa: <https://socialdata.org.ua/projects/mova-2001/?fbclid=IwAR0dIqzsfCg66d8ZqYxFUgMyiQ3sAka6-nFdvpDDYC-w1bUPgQEVk6cR4jk>

II. Localități din regiunea Transcarpatică

**Localitățile din raionul Teacev, populate de români (moldoveni),
în anul 2001 (după limba maternă)**

Denumirea localității		Total	După limba maternă			
Istorică	Oficială		Română	Mold-că	R+Md	%
Peștera	Пещера	104	104	-	104	100
Topcino	Топчино	2238	2217	1	2218	99,1
Strâmtura	Глибокий Потік	5531	5442	11	5453	98,6
Apșa de Jos	Діброва	7227	7053	7	7060	97,7
Podișor	Подішор	1183	1148	3	1151	97,3
Slatina	СОЛОТВИНО	8956	5062	40	5102	57,0

**Localitățile din raionul Rahov, populate de români (moldoveni),
în anul 2001 (după limba maternă)**

Denumirea localității		Total	După limba maternă			
Istorică	Oficială		Română	Mold-că	R+Md	%
Apșa de Mijloc	Середнє Водяне	5689	5608	2	5610	98,6
Dobric	Добрік	1106	1087	-	1087	98,3
Fântâna Albă	Біла Церква	3024	2933	5	2938	97,2
Plăiuț	Плаюць	882	690	7	697	79,0

Harta lingvistică a regiunii Transcarpatia, în anul 2001

Sursa: <https://www.pinterest.co.uk/pin/86764730309657208/>

**Harta interactivă a Ucrainei cu date din 2001,
calculate conform noii împărțiri administrative**

Sursa: <https://socialdata.org.ua/projects/mova-2001/?fbclid=IwAR0dIqzsfCg66d8ZqYxFUgMyiQ3sAka6-nFdvpDDYC-w1bUPgQEVk6cR4jk>

III. Localități din regiunea Odesa – cu peste 10% de români (moldoveni),
în anul 2001 (după etnie și limba maternă)

A. Partea de sud a Basarabiei

Localități urbane de subordonare regională din sudul Basarabiei

Denumirea localității		Total	După etnie				După limba maternă			
Istorică	Oficială		Mold.	Români	Md+R	%	Mold.	Română	Md+R	%
Șabalac	Сергіївка	5045	612	3	615	12,2	361	2	363	7,2
Ismail	Ізмаїл	85098	3670	31	3701	4,3	1538	16	1554	1,8

Localitățile din raionul Arciz cu peste 10% de români (moldoveni),
în anul 2001 (după etnie și limba maternă)

Denumirea localității		Total	După etnie				După limba maternă			
Istorică	Oficială		Mold.	Români	Md+R	%	Mold.	Română	Md+R	%
Arcizul Nou	Вишняки	632	241		241	38,1	208		208	32,9
Tașlâc	Кам'янське	2739	961		961	35,1	631		631	23,0
Cuza Vodă	Нові Каплани	688	221		221	32,1	56		56	8,1
Toplița	Теплиця	1672	172	4	176	10,5	37	2	39	2,3
Ferșampeniazu M.	Садове	1020	103	1	104	10,2	55		55	5,4
Hofnungsfeld	Надеждівка	713	68	3	71	10,0	18		18	2,5

Localitățile din raionul Cetatea Albă cu peste 10% de români (moldoveni),
în anul 2001 (după etnie și limba maternă)

Denumirea localității		Total	După etnie				După limba maternă			
Istorică	Oficială		Mold.	Români	Md+R	%	Mold.	Română	Md+R	%
Moldova	Крутоярівка	1933	1825	27	1852	95,8	1792	28	1820	94,1
Celmeccia	Гончарівка	213	38		38	17,8	33		33	15,5
Gura-Roșie	Козацьке	1550	229		229	14,8	171		171	11,0

Localitățile din raionul Bolgrad cu peste 10% de români (moldoveni),
în anul 2001 (după etnie și limba maternă)

Denumirea localității		Total	După etnie				După limba maternă			
Istorică	Oficială		Mold.	Români	Md+R	%	Mold.	Română	Md+R	%
	Тополине	427	64		64	15,0	32		32	7,5
	Оксамитне	941	100	1	101	10,7	61		61	6,5

Localitățile din raionul Ismail cu peste 10% de români (moldoveni),
în anul 2001 (după etnie și limba maternă)

Denumirea localității		Total	După etnie				După limba maternă			
Istorică	Oficială		Mold.	Români	Md+R	%	Mold.	Română	Md+R	%
Babele	Озерне	5370	5110	10	5120	95,3	5128	9	5137	95,7
Hagi Curda	Комишівка	3491	3324	2	3326	95,3	3300	3	3303	94,6
Erdec Burno	Утконосівка	4316	3879	13	3892	90,2	3909	12	3921	90,8

Pocrovca Nouă	Нова Покровка	879	796		796	90,6	673		673	76,6
	Новоозерне	188	57		57	30,3	42		42	22,3
Doluchioi	Багате	3977	555	1	556	14,0	439	1	440	11,1
Lărgeanca	Ларжанка	2386	230	1	231	9,7	107	1	108	4,5

Localitățile din raionul Chilia cu peste 10% de români (moldoveni),
în anul 2001 (după etnie și limba maternă)

Denumirea localității		Total	După etnie				După limba maternă			
Istorică	Oficială		Mold.	Români	Md+R	%	Mold.	Română	Md+R	%
Ceamașir	Приозерне	1778	1646	2	1648	92,7	1661	2	1663	93,5
Dumitrești	Дмитрівка	3144	2837	43	2880	91,6	2901	40	2941	93,5
Chitai	Червоний Яр	805	697		697	86,6	697		697	86,6
Furmanca	Фурманівка	1468	1151		1151	78,4	1126		1126	76,7
	Дзинілор	154	42		42	27,3	39		39	25,3
Niculești	Миколаївка	89	20		20	22,5	14		14	15,7
Pomazan	Помазани	108	20		20	18,5	16		16	14,8
Dracula	Трудове	1487	176	1	177	11,9	130	1	131	8,8
Chilia	Кілія	22884	2214		2214	9,7	671		671	2,9

Localitățile din raionul Reni cu peste 10% de români (moldoveni),
în anul 2001 (după etnie și limba maternă)

Denumirea localității		Total	După etnie				După limba maternă			
Istorică	Oficială		Mold.	Români	Md+R	%	Mold.	Română	Md+R	%
Cartal	Орлівка	3047	2887	1	2888	94,8	2899	7	2906	95,4
Anadol	Долинське	2705	2526	4	2530	93,5	2509	4	2513	92,9
Frecăței	Лиманське	3302	3060		3060	92,7	3082		3082	93,3
Satu Nou	Новосільське	3572	3268	6	3274	91,7	3288	6	3294	92,2
Barta	Плавні	2039	1863	2	1865	91,5	1898	2	1900	93,2
Reni	Рені	20761	6126	22	6148	29,6	2764	11	2775	13,4

Localitățile din raionul Sarata cu peste 10% de români (moldoveni),
în anul 2001 (după etnie și limba maternă)

Denumirea localității		Total	După etnie				După limba maternă			
Istorică	Oficială		Mold.	Români	Md+R	%	Mold.	Română	Md+R	%
	Семисотка	15	15		15	100,0	15		15	100
Manja	Міняйлівка	1645	1613		1613	98,1	1610		1610	97,9
	Фуратівка	234	229		229	97,9	228		228	97,4
Frumușica V.	Старосілля	1634	1575	4	1579	96,6	1579	5	1584	96,9
Satu Nou	Новоселівка	3000	2750	2	2752	91,7	2749	3	2752	91,7
Faraoani	Фараонівка	1890	1458		1458	77,1	1414		1414	74,8
Moruzeni	Пшеничне	439	116		116	26,4	123		123	28,0
Friedensfeld	Мирнопілля	442	110	4	114	25,8	92		92	20,8
Cantemir	Пасічне	464	95		95	20,5	92		92	19,8
	Долинка	873	174	4	178	20,4	99	3	102	11,7
Gnadenfeld	Благодатне	346	61		61	17,6	60		60	17,3
Lichtental	Світлодолинське	1034	148		148	14,3	41		41	4,0
Nădejdea	Надежда	607	81		81	13,3	42		42	6,9
Moldoveni	Молодове	562	64		64	11,4	45		45	8,0
	Кам’янка	71	8		8	11,3	8		8	11,3

Localitățile din raionul Tarutino cu peste 10% de români (moldoveni),
în anul 2001 (după etnie și limba maternă)

Denumirea localității		Total	După etnie				După limba maternă			
Istorică	Oficială		Mold.	Români	Md+R	%	Mold.	Română	Md+R	%
Cioara Murza	Надрічне	1493	1336	2	1338	89,6	1367		1367	91,6
Ivănceni	Іванчанка	575	495		495	86,1	526		526	91,5
Inculițenii N.	Новоселовка	155	126		126	81,3	123		123	79,3
Sărățica	Жовтневе	252	164		164	65,1	169		169	67,1
Sărățica Nouă	Новосілка	200	116		116	58,0	116		116	58,0
Minciuna	Слобідка	289	155		155	53,6	104		104	36,0
Malu Mare	Малоярославець I	598	307	1	308	51,5	231		231	38,6
Curudgica	Сухувате	82	38		38	46,3	38		38	46,3
Colăcenii	Калачівка	580	237		237	40,9	216		216	37,2
Manzâr	Лісне	1318	464		464	35,2	281		281	21,3
Hoffmann	Ламбровка	702	225		225	32,0	115		115	16,4
Inculițeni	Ганновка	653	207		207	31,7	244		244	37,4
Răilenii	Юр’ївка	483	140		140	29,0	122		122	25,3
Fântânele	Олексіївка	90	26		26	28,9	26		26	28,9
Gura Vailor	Елизаветівка	340	82		82	24,1	53		53	15,6
Leiptig	Серпневе	1836	425		425	23,1	133		133	7,2
Cantemir	Підгірне	168	37		37	22,0	26		26	15,5
Plăcinta	Плачинда	70	14		14	20,0	14		14	20,0
Tarutino Nou	Нове Тарутине	564	108		108	19,1	96		96	17,0
Berezino	Березине	3830	676	2	678	17,7	423	1	424	11,1
Borodino	Бородіно	1830	314		314	17,2	213		213	11,6
Evghenița	Свгенівка	754	123		123	16,3	117		117	15,5
Gheorghenii V.	Скриванівка	81	12		12	14,8	2		2	2,5
	Кролівка	89	12		12	13,5	10		10	11,2
Căprior	Благодатне	38	5		5	13,1	-		0	0
Culmea	Підгірне	1763	223		223	12,6	170		170	9,6
Cleastitz	Весела Долина	1206	143		143	11,9	31		31	2,6
Vozneseni	Вознесенка II	425	48		48	11,3	46		46	10,8

Localitățile din raionul Tatar-Bunar cu peste 10% de români (moldoveni),
în anul 2001 (după etnie și limba maternă)

Denumirea localității		Total	După etnie				După limba maternă			
Istorică	Oficială		Mold.	Români	Md+R	%	Mold.	Română	Md+R	%
Borisovca	Борисівка	1803	1638	4	1642	91,1	1654	1	1655	91,8
Eschipolos	Глибоке	1232	983		983	79,8	982		982	79,7
Principele Carol	Нове	278	45		45	16,2	25		25	9
Baccialia	Баштанівка	932	148		148	15,9	125		125	13,4
Tăriceni	Царичанка	60	8		8	13,3	-		0	0
Săraria	Жовтий Яр	772	75		75	9,7	50		50	6,5

Harta etnică și lingvistică a sudului Basarabiei din regiunea Odesa, în anul 2001

Sursa: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=1505957072897956&set=a.550935895066750>

Harta interactivă a Ucrainei cu date din 2001, calculate conform noii împărțiri administrative

Sursa: <https://socialdata.org.ua/projects/mova-2001/?fbclid=IwAR0dIqzsfCg66d8ZqYxFUgMyiQ3sAka6-nFdvPDDYC-w1bUPgQEVk6cR4jk>

B. Partea transnistreană a regiunii Odesa

Raionul Ananев

Comuna	Denumire sat		Total	Moldoveni		Mold-că	
Handraburi	Гандрабури	Handrabura	2.744	2.594	94,6	2.580	94,0
Točilove	Точилове	Tocilove	1.181	1.087	92,0	1.093	92,5
Dolinške	Долинське	Valea Hoțului	4.036	1.223	30,3	904	22,4
Romanivka	Новодачне	Novodacine	79	15	19,0	5	6,3
Novooleksandrivka	Новоіванівка	Novoivanivka	107	16	14,9	15	14,0

Raionul Beleaievka

Comuna	Denumire sat		Total	Moldoveni		Mold-că	
Trojičke	Троїцьке	Troițke	5.178	484	9,4	213	4,1

Raionul Velika Mihailovka

Comuna	Denumire sat		Total	Moldoveni		Mold-că	
Novooleksandrivka	Нові Бутори	Butorul Nou	153	111	72,5	119	77,8
Stojanove	Василівка	Vasilivka	177	57	32,2	54	30,5
Peršotravneve	Данилівка	Danilivka	48	14	29,2	5	10,4
Mihaji	Залізничне	Zaliznicine	83	13	15,7	12	14,5
Kirove	Привільне	Priviline	279	37	13,3	17	6,1
Petrivške	Козакове	Kozakove	232	27	11,6	26	11,2
Komarivka	Комарівка	Komarivka	221	25	11,3	23	10,4
Stojanove	Стояневе	Stoianove	321	36	11,2	32	10,0
Peršotravneve	Благоєве	Blahojeve	207	23	11,1	9	4,3

Raionul Ivanovka

Comuna	Denumire sat		Total	Moldoveni		Mold-că	
Kalinivka	Вовкове	Vovkove	129	49	38,0	47	36,4
Pavlinka	Леніна	Lenina	78	24	30,8	18	23,1
Bilka	Маслове	Maslove	48	10	20,8	6	12,5
Kalinivka	Соколове	Sokolove	129	22	17,0	16	12,4
Bilka	Блонське	Blonsike	165	26	15,8	10	6,1
Blahojeve	Благоєве	Blahojeve	1.694	209	12,4	163	9,6
Baranove	Сухомлинове	Suhomlinove	253	27	10,7	27	10,7

Raionul Kominternovsk

Comuna	Denumire sat		Total	Moldoveni		Mold-că	
Krasnosilka	Новокубанка	Novokubanka	109	19	18,3	7	6,4

Raionul Kotovsk

Comuna	Denumire sat		Total	Moldoveni		Mold-că	
Lipečke	Липецьке	Lipețke	3.740	3.454	92,3	3.369	90,1
Stara Kuľna	Стара Кульна	Kulna Veche	1.067	880	82,5	865	81,1
Velikij Fontan	Гидерим	Ghiderim	935	675	72,2	642	68,7
Lipečke	Куйбишевське	Kujbișevsike	102	71	69,6	70	68,6
Kujaľnik	Олександрівка	Oleksandrivka	410	282	68,8	244	59,5
Čapajevka	Новий Мир	Novii Mir	263	134	50,9	109	41,4
Klimentove	Велике Бурилове	Velike Burilove	108	42	38,9	41	38,0
Kujaľnik	Чапаєвка	Čapajevka	522	171	32,8	112	21,5
Velikij Fontan	Великий Фонтан	Velikii Fontan	186	55	29,6	22	11,8
Nestojita	Нова Кульна	Nova Kulna	216	58	26,8	50	23,1
Kujaľnik	Куяльник	Kuialnik	1.482	376	25,4	282	19,0
Kačurivka	Поплавка	Poplavka	64	16	25,0	16	25,0
Čapajevka	Чапаєвка	Čapajevka	253	62	24,5	22	8,7
Klimentove	Домниця	Domnița	292	68	23,3	47	16,1
Kačurivka	Велика Кіндратівка	Velika Kindrativka	249	56	22,5	51	20,5
Nestojita	Нестоїта	Nestoita	1.698	379	22,3	312	18,4
Mardarivka	Перешори	Pereșori	120	26	21,7	25	20,8
Čapajevka	Вишневе	Vișneve	232	43	18,5	8	3,4
Čapajevka	Грекове Перше	Grekove I	127	21	16,5	17	13,4
Klimentove	Климентове	Klimentove	274	41	15,0	36	13,1
Novoselivka	Федорівка	Fedorivka	460	64	13,9	57	12,4
Nestojita	Романівка	Romanivka	138	19	13,8	17	12,3
Novoselivka	Мала Олександрівка	Mala Oleksandrivka	233	31	13,3	31	13,3
Velikij Fontan	Малий Фонтан	Malii Fontan	916	98	10,7	51	5,6
Kačurivka	Качурівка	Kaciurivka	653	67	10,3	47	7,2
Oleksijivka	Олексіївка	Oleksiivka	400	40	10,0	23	5,7

Raionul Krasnîe Oknî (Ocna Roșie)

Comuna	Denumire sat		Total	Moldoveni		Mold-că	
Dubove	Розівка	Rozivka	30	16	53,3	16	53,3
Majaki	Левантівка	Levantivka	129	67	51,9	54	41,9
Rimarivka	Садове	Sadove	136	68	50,0	8	5,9
Dubove	Дубове	Dubove	387	161	41,6	113	29,2
Rimarivka	Дністровець	Dnistroveți	109	40	36,7	22	20,2
Havinosi	Гавиноси	Gavanosa	788	269	34,1	142	18,0
Dovžanka	Ілля	Ilia	82	28	34,1	19	23,2
Dubove	Ткаченка	Tkacenska	480	129	26,9	43	9,0
Majaki	Новомихайлівка	Novomihajlivka	208	56	26,9	24	11,5
Huljanka	Улянівка	Ulianivka	49	13	26,5	5	10,2
Malajivci	Унтилівка	Untilivka	53	13	24,5	12	22,6
Huljanka	Тригради	Trihradi	278	61	21,9	27	9,7
Novosamarka	Іванівка	Ivanivka	128	27	21,1	22	17,2

Dubove	Самарка	Samarka	52	11	21,1	11	21,1
Huljanka	Будаївці	Budajivți	70	14	20,0	9	12,9
Cechanivka	Степанівка	Stapanivka	319	63	19,7	50	15,7
Stavrove	Калістратівка	Kalistrativka	107	21	19,6	22	20,6
Stavrove	Федорівка	Fedorivka	57	11	19,3	11	19,3
Cechanivka	Горячівка	Goriacivka	162	31	19,1	26	16,0
Rimarivka	Нестерове	Nesterova	202	38	18,8	22	10,9
Krasni Okni	Флора	Flora	519	93	17,9	71	13,7
Majaki	Вижине	Vijine	175	26	14,9	22	12,6
Fedosijivka	Федосіївка	Fedosiivka	420	58	13,8	38	9,0
Antonivka	Володимирівка	Volodimirivka	251	34	13,5	34	13,5
Novosamarka	Олександрівка	Oleksandrivka	177	23	13,0	6	3,4
Majaki	Новосеменівка	Novosemenivka	319	41	12,8	28	8,8
Cechanivka	Цеханівка	Țehanivka	323	41	12,7	28	8,7
Rimarivka	Римарівка	Rimarivka	351	44	12,5	34	9,7
Novosamarka	Новосамарка	Novosamarka	1.005	117	11,6	77	7,7
Huljanka	Гулянка	Gulianka	733	84	11,5	44	6,0

Raionul Liubașevka

Comuna	Denumire sat		Total	Moldoveni		Mold-că	
Serhijivka	Нововоздвиженка	Novovozdvijenka	83	30	36,1	29	34,9
Bokove	Велике Бокове	Velike Bokove	191	61	31,9	61	31,9
Novokabrivka	Сирівське	Sirivsike	89	27	30,3	22	24,7
Hvozdavka II	Гвоздавка Друга	Gvozdavka II	1.074	302	28,1	58	5,4
Bokove	Заплази	Zaplazi	134	34	25,4	34	25,4
Novokabrivka	Шкарбинка	Șkarbinka	61	13	21,3	13	21,3
Trojičke	Катеринівка I	Katerinivka I	168	33	19,6	29	17,3
Serhijivka	Сергіївка	Serhijivka	206	39	18,9	34	16,5
Novoselivka	Новоселівка	Novoselivka	569	107	18,8	88	15,5
Novoselivka	Демидівка	Demidivka	484	88	18,2	77	15,9
Serhijivka	Іванівка	Ivanivka	204	37	18,1	37	18,1
Bokove	Бокове	Bokove	665	108	16,2	110	16,5
Novokarbivka	Новокарбівка	Novokarbivka	381	53	13,9	50	13,1
Bokove	Петрівка	Petrivka	470	62	13,2	19	4,0
Novokarbivka	Червоний Яр	Cervonii Iar	260	30	11,5	27	10,4
Novokarbivka	Дмитрівське	Dmitrivsike	144	16	11,1	10	6,9
Serhijivka	Олександрівка	Oleksandrivka	276	28	10,1	25	9,1

Raionul Nikolaevka

Comuna	Denumire sat		Total	Moldoveni		Mold-că	
Oleksijivka	Карє	Kare	45	11	24,4	17	37,8
Novopetrivka	Переселенці	Pereselenți	381	85	22,3	43	11,3
Oleksijivka	Морозова	Morozova	51	10	19,6	7	13,7
Șabel'niki	Жукове	Jukove	224	31	13,8	31	13,8
Ul'janovka	Мар'янівка	Marjjanivka	115	14	12,2	12	10,4

Novopetrivka	Гвоздівка	Gvozdivka	316	38	12,0	27	8,5
Mikolajivka	Воровського	Vorovsikogo	179	21	11,7	13	7,3
Mikolajivka	Дружелюбівка	Drujeliubivka	170	18	10,6	18	10,6
Antonjuki	Романівка	Romanivka	364	35	10,2	11	3,0

Raionul Razdelinaia

Comuna	Denumire sat		Total	Moldoveni		Mold-că	
Kam`janka	АНТОНІВКА	Antonivka	67	50	74,6	29	43,3
Ščerbanka	Нове	Nove	84	47	55,9	24	28,6
Kam`janka	Покровка	Pokrovka	453	221	48,8	150	33,1
Kirove	Андрієво-Іванове	Andriievo-Ivanove	192	92	47,9	36	18,7
Bucinivka	Карпівка	Karpivka	161	44	27,3	35	21,7
Ščerbanka	Новосілля	Novosiliți	198	52	26,3	48	24,2
Starostine	Бакалове	Bakalove	156	31	19,9	24	15,4
Starostine	Велізарове	Velizarove	176	33	18,7	19	10,8
Starostine	Сухе	Suhe	131	22	16,8	10	7,6
Stepanivka	Новокрасне	Novokrasne	457	59	12,9	33	7,2
Košari	Кошари	Košari	845	105	12,5	28	3,3
Starostine	Парканці	Parkanți	104	13	12,5	12	11,5
Stepanivka	Труд-Куток	Trud-Kutok	276	34	12,3	29	10,5
Kam`janka	Кам`янка	Kamjanka	721	88	12,2	61	8,5
Bucinivka	Буцинівка	Buținivka	566	57	10,1	36	6,4

Raionul Savrani

Comuna	Denumire sat		Total	Moldoveni		Mold-că	
Kapustjanka	Дубки	Dubki	85	15	17,6	11	12,9
Poljanečke	Острівка	Ostrivka	125	18	14,4	17	13,6
Kapustjanka	Білоусівка	Bilousivka	89	11	12,4	1	1,1

Raionul Frunzovka

Comuna	Denumire sat		Total	Moldoveni		Mold-că	
Vojničeve	Савчинське	Savcinsike	194	79	41,2	79	41,2
Vojničeve	Богданове I	Bogdanove I	33	12	36,4	12	36,4
Onilove	Жигайлове	Jigajlove	47	16	34,0	8	17,0
Pavlivka	Парканівка	Parkanivka	185	58	31,3	52	28,1
Mar`janivka	Мар`янівка	Mar`ianivka	108	32	29,6	31	28,7
Frunzivka	Давидівка	Davidivka	169	45	26,6	39	23,1
Josipivka	Самійлівка	Samijlivka	107	26	24,3	25	23,4
Vojničeve	Войничеве	Vojniceve	448	102	22,8	51	11,4
Novozaričke	Федосіївка	Fedosivka	74	15	20,3	14	18,9
Mar`janivka	Первомайське	Pervomajsike	290	48	16,5	42	14,5
Karabanove	Новомиколаївка	Novomikolajivka	149	24	16,1	16	10,7
Frunzivka	Гірківка	Hirkivka	77	12	15,6	10	13,0

Raionul Șireaevo

Comuna	Denumire sat		Total	Moldoveni		Mold-că	
Oleksandrivka	Трудолюбівка	Trudoliubivka	71	36	50,7	29	40,8
Novoandrijivka	Зірка	Zirka	68	28	41,2	28	41,2
Čohodarivka	Лідівка	Lidivka	106	30	28,3	22	20,7
Mar'janivka	Су́ха Жу́рівка	Suha Jurivka	163	41	25,1	40	24,5
Žovteń	Польове	Poljove	117	26	22,2	26	22,2
Sari Majaki	Тимофіївка	Timofiivka	94	19	20,2	19	20,2
Novoandrijivka	Жовтневе	Jovtneve	179	36	20,1	23	12,8
Oleksandrivka	Флоринське	Florinsike	189	34	18,0	21	11,1
Brankovanove	Самійлівка	Samiilivka	113	19	16,8	13	11,5
Sari Majaki	Жовтневе	Jovtneve	126	21	16,7	21	16,7
Brankovanove	Бранкованове	Brankovanove	367	55	15,0	37	10,1
Červonij Kut	Валентинівка	Valentinivka	369	52	14,1	36	9,8
Čohodarivka	Червоний Кут	Cervonii Kut	248	34	13,7	21	8,5
Sari Majaki	Золочівське	Zolocivsike	77	10	13,0	8	10,4
Čohodarivka	Преображенка	Preobrajenka	465	59	12,7	42	9,0
Oleksandrivka	Григорівка	Grigorivka	397	49	12,3	39	9,8
Osinivka	Виноградівка	Vinogradivka	123	15	12,2	5	4,1
Sari Majaki	Нові Маяки	Novi Maiaki	126	15	11,9	15	11,9
Červonij Kut	Качулове	Kaciulove	120	12	10,0	9	7,5
Makarove	Макарове	Makarove	963	92	9,7	77	8,0

Harta lingvistică a estului regiunii Odesa, în anul 2001

Sursa: <https://www.pinterest.co.uk/pin/186125397093277478/>

Harta interactivă a Ucrainei cu date din 2001,
calculate conform noii împărțiri administrative

Sursa: <https://socialdata.org.ua/projects/mova-2001/?fbclid=IwAR0dIqzsfCg66d8ZqYxFUgMyiQ3sAka6-nFdvpDDYC-wlbUPgQEVk6cR4jk>

IV. Localități din regiunea Nikolaev cu peste 10% moldoveni
(după limba maternă), în 2001

Raionul	Denumire sat		Total	Moldovenească	
Arbuzinsk	Рябоконе́ве	Reabokonove	476	58	12,18

Raionul	Denumire sat		Total	Moldovenească	
Bratskij	Вікторівка	Viktorivka	78	26	33,33
	Мостове	Mostove	193	39	20,21
	Новопетрівка	Novopetrivka	88	17	19,32
	Трудолюбівка	Trudoliubivka	98	17	17,35
	Веселий Роздол	Veselij Rozdol	81	13	16,05
	Ясна Поляна	Iasna Poliana	137	21	15,33
	Мирне	Mirne	119	18	15,13
	Михайлівка	Mihajlivka	96	13	13,54
	Микільське	Mikiliske	386	48	12,44

Raionul	Denumire sat		Total	Moldovenească	
Veselinivsk	Луб'янка	Lubianka	352	38	10,80

Raionul	Denumire sat		Total	Moldovenească	
Voznesensk	Шевченко	Șevcenko	345	45	13,04

Raionul	Denumire sat		Total	Moldovenească	
Vradiivka	Бобрік	Bobrik	171	32	18,71
	Юр'івка	Iurivka	133	15	11,28
	Веселий Лан	Veselij Lan	103	11	10,68

Raionul	Denumire sat		Total	Moldovenească	
Domanivsk	Горянка	Goreanka	169	44	26,04
	Грибоносове	Gribonosove	73	18	24,66
	Широкі Криниці	Șiroki Kriniți	128	22	17,19
	Новокантакузівка	Novokantakuzivka	227	37	16,30
	Олександрівка	Oleksandrivka	385	61	15,84

Raionul	Denumire sat		Total	Moldovenească	
Elanețk	Малосербулівка	Maloserbulivka	93	22	23,66
	Великосербулівка	Velikoserbulivka	785	129	16,43

Raionul	Denumire sat		Total	Moldovenească	
Kazankivsk	Воля	Volia	125	25	20,00
	Любомирівка	Liubomirivka	72	10	13,89

Raionul	Denumire sat		Total	Moldovenească	
Novobuzkij	Новокостянтинівка	Novokostiantinivka	137	16	11,68

V. Localități din regiunea Kirovograd cu peste 10% moldoveni
(după limba maternă), în 2001

Raionul	Denumire sat		Total	Moldovenească	
Bobrinețk	Жовтневе	Jovtneve	84	15	17,86
	Солонцюватка	Solonțiuvatka	150	16	10,67

Raionul	Denumire sat		Total	Moldovenească	
Galovanivsk	Мар'янівка	Marianivka	94	10	10,64

Raionul	Denumire sat		Total	Moldovenească	
Dobrovelicivsk	Глиняне	Glineane	305	43	14,10
	Міжжолодяжне	Mijkolodijajne	190	22	11,58

Raionul	Denumire sat		Total	Moldovenească	
Kirovograd	Грузьке	Hrușka	1295	232	17,92

Raionul	Denumire sat		Total	Moldovenească	
Kompanijivsk	Семенівка	Semenivka	225	36	16,00
	Ромашки	Romaški	128	15	11,72

Raionul	Denumire sat		Total	Moldovenească	
Novomirgorod	Мартоноша	Martonoșa	1554	466	29,99
	Котівка	Kotivka	90	24	26,67

Raionul	Denumire sat		Total	Moldovenească	
Novoukrainsk	Арепівка	Arepivka	55	17	30,91
	Яблунівка	Iablunivka	179	22	12,29

Harta interactivă a Ucrainei cu date din 2001, calculate conform noii împărțiri administrative

Sursa: <https://socialdata.org.ua/projects/mova-2001/?fbclid=IwAR0dIqzsfCg66d8ZqYxFUgMyiQ3sAka6-nFdvpDDYC-w1bUPgQEVk6cR4jk>

Constantin UNGUREANU, istoric, cercetător științific principal, doctor habilitat în științe istorice. Născut la 17 aprilie 1968 în comuna Cupca, raionul Hliboca, regiunea Cernăuți. După absolvirea școlii secundare în satul natal se înscrie la Facultatea de Istorie a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, pe care o absolvă în anul 1992. Studii de doctorat la Institutul de Istorie al Academiei de Științe din Chișinău (1992-1996). Doctor în istorie (1997) cu teza *Evoluția etno-demografică a Bucovinei în perioada 1774-1850*. Studii postdoctorale la Universitatea Pedagogică de Stat “Ion Creangă” din Chișinău, Facultatea de Istorie și Geografie (2013-2015). Doctor habilitat în istorie (2018) cu teza *Sistemul de învățământ din Bucovina în perioada stăpânirii austriece (1774-1918)*. Activitate de cercetare la Institutul de Istorie al Academiei de Științe din Moldova: cercetător științific inferior (1997-1998), cercetător științific (1998-2002), cercetător științific superior (2002-2010), cercetător științific coordonator (2010-2017), cercetător științific principal (din anul 2018). În prezent, cercetător științific principal la Institutul de Istorie a Universității de Stat din Moldova și cercetător științific grad I la Muzeul Național al Bucovinei din Suceava (din anul 2020). Autor a 7 monografii privind istoria Bucovinei: *Bucovina în perioada stăpânirii austriece 1774-1918. Aspecte etnodemografice și confesionale* (Chișinău, Editura Civitas, 2003, 304 p.), *Învățământul primar din Bucovina (1774-1918)* (Chișinău, Editura Civitas, 2007, 336 p.), *Sistemul de învățământ din Bucovina în perioada stăpânirii austriece (1774-1918)* (Chișinău, Tipografia Centrală, 2015, 456 p.), *Școlile secundare din Bucovina (1808-1918)* (Chișinău: F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2016, 304 p.), *Populația Bucovinei și Basarabiei sub stăpâniri străine (1774/1812 - 1918)*, (Suceava: Editura Karl A.Romstorfer, 2020, 588 p.), *Cadastrul din Bucovina. Proprietarii de case și clădiri (1854-1856)*, vol. 1., *Districtele Cernăuți urban, Cernăuți rural, Sadagura* (Suceava: Editura Karl A.Romstorfer, 2022, 464 p.), *Cadastrul din Bucovina. Proprietarii de case și clădiri (1854-1856)*, volumul II. *Districtele Storojineț, Vașcăuți* (Suceava, Editura Karl A.Romstorfer, 2023, 440 p.). Coautor al volumelor colective: Demir Dragnev, Ștefan Purici, Constantin Ungureanu și Ion Gumenâi, *Din istoria ținutului natal (regiunea Cernăuți). Materiale didactice pentru școlile de cultură generală din regiunea Cernăuți* (Cernăuți, Ed. Alexandru cel Bun; Chișinău, Ed. Civitas, 2002); *Populația din teritoriul actual al regiunii Cernăuți în perioada 1774-1940, în România din Ucraina între trecut și viitor*, vol. I, *Românii din regiunea Cernăuți (studiu etnodemografic și sociolingvistic)*, coordonatori Ion Popescu și Constantin Ungureanu (Oradea, Editura Primus, 2009, p. 77-165); *Der Franzis-zeische Kataster im Kronland Bukowina / Czernowitzer Kreis. Statistik und Katastralmappen*, editori Helmut Rumpler, Kurt Scharr, Constantin Ungureanu, Verlag Böhlau (Wien – Köln – Weimar, 2015, 210 p.); Constantin Ungureanu, Călin Pantea, *Atlasul etno-lingvistic și confesional al Bucovinei 1774-2002* (Suceava: Editura Karl A.Romstorfer, 2018, 192 p.). Burse de cercetare și documentare în străinătate: la München și Augsburg, Germania (1994-1995, 2000, 2003, 2013, 2015, 2018), la Viena, Austria (1999, 2004, 2018). Angajat de Universitatea din Innsbruck, Austria, la realizarea proiectului științific internațional *Cadastrul austriac din Bucovina și Carintia la mijlocul sec. al XIX-lea* (2008-2010). Autor a 185 de articole științifice publicate în reviste de specialitate și în volume colective din Republica Moldova, România, Ucraina, Germania. Secretar responsabil al revistei „Caiete de Istorie” din Chișinău (2001-2007), secretar responsabil al „Revistei de Istorie a Moldovei” (2011-2020), membru în colegiile de redacție ale revistelor: „Codrul Cosminului”, Suceava (din anul 2012); „Archiva Moldaviae”, Iași (din anul 2009); „Glasul Bucovinei”, Cernăuți – București (din anul 2003); „Destin Românesc”, Chișinău (din anul 2011), „Mesager bucovinean”, Cernăuți – București – Rădăuți – Chișinău (din 2019).

Maria ANDRIEȘ

Dulci mângâieri peste cumplite timpuri

**(Crâmpoie din viața culturală post-covid
a comunității istorice românești din regiunea Cernăuți)**

Cred că nu numai mie, ci tuturor trăitorilor în Ucraina, zorii dimineții de 24 februarie 2022, când au explodat primele rachete rusești în aproape toate centrele importante ale țării, au venit ca o pâclă care ne-a întunecat viața; ni s-a părut că timpul s-a oprit în loc, că totul a încremenit. Dar pământul continuă să se rotească... Și, vrem-nu-vrem, ne rotim și noi odată cu el. Din cauza asta nu amețim, dar nici prea bine nu ne este. Asemenea vieții noastre economice și sociale, viața noastră națională se rostogolește de la rău tot mai înspre rău. De mai bine de doi ani e război în Ucraina și acest dezastru lovește nu numai în oameni, nu numai în bunurile materiale, dar și în cele sfinte, în valorile spirituale ale tuturor trăitorilor în Ucraina, inclusiv ale românilor, care, oricât ar striga că tot mai tare și mai tare sărăcesc spiritual la ei acasă, tot neauziți rămân. În timpuri de pace măcar ridicam vocea, acum însă, în condițiile stării de război, orice manifestare de nemulțumire, orice murmur, orice opinie critică riscă să fie catalogate drept acte subversive, dacă nu chiar acte de trădare a intereselor țării. Oricum, nu punem mâinile pe piept, încercăm să ne spunem păsul, mai credem și în promisiuni, sperăm, chiar dacă suntem conștienți că uneori trăim doar cu iluzia că suntem auziți și că cineva cândva ne va face dreptate.

**Certificatul de naștere al orașului
Cernăuți – celebrul hrisov moldav
al domnului Alexandru cel Bun,
înlăturat din Piața Centrală a orașului**

La 28 aprilie 2022 a fost scos din Piața

Centrală panoul cu textul în vechea slavonă a gramotei lui Alexandru cel Bun privind privilegiile acordate negustorilor lioveni (nemți și armeni, în marea majoritate) care făceau comerț pe teritoriul Moldovei. Întrebarea e dacă această regretabilă înlăturare a fost o cerință dictată de război sau un capriciu, ca să nu spun rea voință din partea unor conducători ai regiunii, propovăduitori prin vorbe ai multiculturalismului, dar promotori prin fapte ai unei politici tocmai inverse? Știm că nu o să ne răspundă nimeni la această întrebare, tocmai de aceea stăruim să o lămurim noi, cât de cât, spre a nu lăsa impresia că toată presa românească din Cernăuți are ochii închiși.

Hrisovul domnitorului Moldovei, Alexandru cel Bun, emis în 1408 către negustorii lioveni care făceau comerț cu Orientul și cu Țara celor Șapte Cetăți, folosind teritoriul Moldovei, este primul document istoric care atestă denumirea localității Cernăuți, adică e un fel de Certificat de Naștere al urbei. Gramota scanată cu literă mărită (să se vadă bine din depărtare) a stat bine-mersi acolo din 2008, adică din anul când Cernăuțiul și-a aniversat 600 de ani de existență documentară. Bineînțeles, numele voievodului, tradus în ucraineană, nu era urmat, pe imensul panou, și de numele țării pe care o conducea la acea dată și care se numea Moldova. Se pare că tocmai acest nume de țară i-o fi deranjat pe cei care au instalat panoul cu gramota voievodului moldovean, de nu l-au consemnat și pe el acolo. Dar trecem peste asta. Gramota afișată spunea totul despre începuturile isto-

rice ale urbei. Ei bine, ea a bucurat ochiul turistului, dar și al locuitorilor orașului, ani de zile, până când s-au trezit în dimineața zilei de 28 aprilie 2022 cu surpriza să nu o mai găsească la locul ei. Dispăruse fără urmă, înlocuită, pe toată întinderea zidului pe care stătuse, de drapelul Ucrainei.

Mergem mai departe. La întrebarea românilor cine a decis înlăturarea panoului cu textul certificatului de naștere al orașului, Primăria a răspuns că hotărârea a venit de la primul om al administrației. Dragostea acestui om față de tot ce ține de istoria românilor în destinul Bucovinei o cunoaștem foarte bine. Când s-a instalat panoul cu textul hrisovului, în 2008, respectivul domn încă nu era la putere, iar cei de la conducerea de atunci a regiunii nu au văzut nimic subversiv în actul afișării hrisovului moldav. Dimpotrivă, au aplaudat actul, în iureșul jubilear al sărbătorii orașului. Schimbându-se conducătorii, s-au schimbat și sentimentele. Acum nu mai e de dorit să știe toată lumea – turiști sau localnici – că Cernăuțiul e pomenit pentru prima oară ca vatră moldavă, de un voievod moldovean. Cum nu e de dorit să se știe că și cetatea Țețina de pe dealul cu același nume, populat din cele mai vechi timpuri de români (dar care pot fi numărați acum pe degete ca trăitori în această veche suburbie a Cernăuțiului), a fost atestată documentar într-un act moldovenesc din 1395, dat de patru mari boieri moldoveni regelui Poloniei, lituanianul Wladislav Jagello. Autoritățile regiunii ar vrea să ne facă să uităm că Cernăuțiul e și românesc (nu în sensul să ar aparține acum și României, ci în sensul că aparține și istoriei României!), că intrarea lui în istorie de la un domnitor descendent din neamul Mușatinilor își are începutul. Să nu uităm că înainte ca Ștefan cel Mare să lase pentru veacuri urmașilor săi o Moldovă mare și înfloritoare, la tronul țării s-a aflat bunicul său, Alexandru cel Bun, un domnitor înzestrat cu multă bunătate și un gospodar iscusit. În cei 32 de ani de domnie a sa (1400-1432), Moldova a înflorit economic și spiritual, iar Cernăuțiul era atunci un prosper punct de vamă moldovenesc situat alături

de vadul Prutului, pe Marele Drum de Negot ce lega Polonia de Marea Neagră, în sud-est, și de Țara celor Șapte Cetăți, în sud-vest. Vor sau nu vor să audă acest lucru (ne)prietenii noștri, e treaba lor, dar istoria asta ne spune.

Alexandru cel Bun scos din anonim

Umblăm prin Cernăuți cu ochii închiși, adânciți în ale noastre sau prea aplecați spre pământ. Dar e de ajuns să ridicăm puțin privirile, și vom vedea îngeri triști cu aripi frânate și lacrimi de piatră ne vor cădea în palme din ochii spărți ai atlanților și ai cariatidelor care țin pe umeri secole de istorie ale bătrânei urbe. Au trecut 15 ani de la marea cosmetizare a orașului din ajunul jubileului de șase veacuri, când a fost reînnoit și împodobit ca o fată mare. Fardul, însă, s-a șters repede. Au rămas lucrările temeinice, la baza cărora s-a cimentat și dragoste, și memorie istorică, așa cum este placa de marmură în cinstea Domnitorului Alexandru cel Bun, de la care își numără anii orașul de pe Prut. A fost instalată pe o clădire de la începutul uneia dintre cele mai scurte străzi din centrul orașului, cam de vreo 150 de pași, ca și strada ce poartă numele Eminescu. Dar este importantă pentru români fiindcă se numește „Oleksandra Dobroho”. Și ca să fie clar pentru localnici și oaspeții orașului cine-i acest Oleksandr Dobryi, cu trei ani înainte de jubileul orașului, în preajma Anului Nou 2005, Societatea „Golgota” din Cernăuți, condusă la acel moment de Octavian Bivolaru, a instalat placa de marmură neagră cu efigia Domnitorului însoțită de următoarea inscripție: *„Strada poartă numele Domnitorului Moldovei Alexandru cel Bun, în actul oficial din cancelaria căruia, emis la 8 octombrie 1408, se menționează prima atestare documentară a orașului Cernăuți”*. Textul inscripției este dublat în ucraineană. Astfel, s-a făcut un gest frumos de a-l scoate pe voievodul moldav din ambiguitatea în care l-au introdus cei care pun nume de străzi într-un Cernăuți din ce în ce mai monocultural, în care cinstirea memoriei personalităților române ar cam trebui, după ei, să dispară.

La Cernăuți se schimbă denumiri de străzi, dar nu și cu nume de români bucovineni

Războiul a grăbit procesul de derusificare a denumirilor de străzi. La Cernăuți, comisia pentru toponimie din cadrul primăriei a anunțat schimbarea denumirii a peste 200 de străzi legate de cultura și istoria Rusiei. Cu unele propuneri de noi denumiri de străzi au venit și câteva societăți naționale românești. La 2 mai, la cancelaria Consiliului Orășenesc Cernăuți, a fost depus și înregistrat demersul acestora, care conținea o listă de vreo 30 de personalități care au contribuit la făurirea istoriei și la prosperarea Bucovinei. Menționăm că demersul înregistrat la 2 mai 2022 la cancelaria primăriei aproape nu se deosebește de solicitarea înaintată de societățile național-culturale românești la 14 mai anul 2000. Și în anul 2000 românii cereau un drept la memorie, dar n-au fost luați în seamă: „Rugăm Comisia pentru toponimie a Consiliului Orășenesc Cernăuți să examineze posibilitatea denumirii unor străzi cu numele unor fruntași de marcă ai culturii, științei și literaturii române, a căror viață și activitate au fost legată de orașul nostru, ca Petru Movilă, Ion G. Sbiera, Epaminonda Bucevschi, Eudoxiu Hurmuzachi, Dimitrie Onciul, Isidor Bodea, Ion Nistor, Grigore Nandriș, Mircea Streinul...”.

Din lista depusă atunci, numai poetul Vasile Levițchi s-a învrednicit să aibă o stradă. Iar acum în genere, așa cum rezultă din răspunsul comisiei cu pricina, nu s-a ținut cont de propunerile românilor.

Vrem și noi să rămânem români pe pământul nostru

Nu cred că o idee inspirată să se demonteze monumente și să se schimbe denumiri de străzi în timp de război, când poporul Ucrainei trece prin momente atât de tragice. Dar dacă la Cernăuți a început acest proces, iar Comisia pentru toponimie din cadrul Primăriei a anunțat că vrea să schimbe denumirile unui număr mare de străzi (legate de cultura și istoria rusă), am venit și noi, câteva societăți naționale, cu câteva propuneri. Încă la 2 mai anul trecut am lăsat la cancelaria Consi-

liului Orășenesc Cernăuți demersul cu o listă de personalități care au contribuit la făurirea istoriei și prosperitatea Bucovinei. Făcând o incursiune în istoria făurită de personalitățile neamului nostru, care au trăit la Cernăuți și au lăsat aici o importantă avere materială și spirituală, atenția mi se oprește la primul număr din 11/22 octombrie 1918 al revistei „Glasul Bucovinei”, fondată de profesorul Sextil Pușcariu și alți patrioți bucovineni. Gazeta anunță chiar din primul număr obiectivele prioritare, formulate în editorialul „Ce vrem?”, semnat de 14 intelectuali bucovineni: „*Vrem să rămânem români pe pământul nostru strămoșesc și să ne ocârmuim singuri, precum o cer interesele noastre românești. Nu vrem să cerșim de la nimeni drepturile care ni se cuvin.*”

Au trecut mai bine de o sută de ani de atunci, dar vrerea noastră a rămas aceeași. Vrem și noi să rămânem români pe pământul nostru și propunem Comisiei pentru toponimie următoarea listă cu doar câteva dintre personalitățile românești care merită să dea nume unor străzi din Cernăuți: 1. Str. Iancu Flondor; 2. Str. Sextil Pușcariu; 3. Str. Ion Nistor; 4. Str. George Lowendal; 5. Str. Ștefan cel Mare; 6. Str. Eudoxiu Hurmuzachi; 7. Str. Traian Popovici; 8. Str. Grigore Nandriș; 9. Str. Petru Movilă; 10. Str. Mitropolitul Silvestru; 11. Str. Ion Gh. Sbiera; 12. Str. Eusebie Mandicevschi; 13. Str. Isidor Bodea; 14. Strada Bucureștiului; 15. Str. Dimitrie Onciul; 16. Str. Alexandru Hâjdeu; 17. Str. Gheorghe Asachi; 18. Str. Mircea Streinul; 19. Str. Epaminonda Bucevschi; 20. Str. Artur Verona; 21. Str. Ion Vatamanu; 22. Str. Emanoil Logothetti; 23. Str. Strada Rădăuților; 24. Str. Valeriu Șesan; 25. Str. Visarion Puiu; 26. Str. Sever Zotta; 27. Str. Ilie Motrescu; 28. Str. Mircea Lutic; 29. Str. Grigore Pantazi; 30. Str. Grigore Ghica Vodă; 31. Str. Dimitrie Marmeliuc; 32. Strada Transilvaniei; 33. Strada Martirilor Români.

Remarcabili fruntași ai românilor bucovineni demni să dea nume unor străzi din Cernăuți

Răspunsul la această întrebare ne-a devenit mult-puțin clar după audierile publice, care au avut loc la Primăria Cernăuți la

24 mai 2022, pentru schimbarea denumirii a circa 50 de străzi din Cernăuți din totalul celor peste 200 propuse pentru a fi schimbate în cadrul campaniei de derusificare a orașului. Am depus la Comisia pentru toponimie o lista cu mai multe personalități, propusă de comunitatea românească a regiunii Cernăuți. Primii în ierarhia valorilor erau Iancu Flondor, Sextil Pușcariu, Ion Nistor, Ioan Gh. Sbiera, Isidor Bodea, Eudoxiu Hurmuzachi, Traian Popovici, a căror viață și activitate este legată de orașul Cernăuți. Propunerile noastre la ședința din 24 mai 2022 au fost fundamentate scriptic și oral de dr. Alexandrina Cernov, membru de onoare al Academiei Române, Dragoș Olaru, istoric și arhivist, membru al Uniunii Scriitorilor din Moldova, Vladimir Acatrini, istoric, președinte al Societății Bibliotecarilor Bucovineni, Maria Toacă, publicistă, membră a Uniunii Scriitorilor Bucovineni și a Uniunii Scriitorilor din R. Moldova. Timpul fiind limitat la câteva minute pentru fiecare vorbitor, dna Alexandrina Cernov și dl Dragoș Olaru au ales să pună în lumină meritele perin care s-au evidențiat în mod deosebit academicienii Ioan Gh. Sbiera și Sextil Pușcariu, a cărui casă se mai păstrează la Cernăuți, medicul Isidor Bodea, fondatorul spitalului regional pentru copii din Cernăuți, pictorul și scenaristul George Lowendal, fondatorul Teatrului de păpuși din oraș. O personalitate bine cunoscută ucrainenilor este Traian Popovici, primarul român din cei mai dramatici ani de război, învrednicit să aibă un bust la Ierusalim și titlul de „Drept între Popoare”.

Argumentele noastre au fost ascultate cu respect și notate de membrii comisiei prezenți la ședință. Însă ni s-a dat de înțeles că se va acorda prioritate bucovinenilor care au luptat și au contribuit la formarea statului ucrainean independent. De asemenea, moderatorul ședinței, Pavlo Katerynciuk, ne-a făcut atenți că la schimbarea denumirilor de străzi nu se ia drept criteriu componența etnică a populației, adică faptul că românii constituie 20 la sută încă nu înseamnă că trebuie să pretindă la o cotă corespunzătoare în acest proces. No comment!

Suntem priviți și astăzi ca niște venetici

Invitată de locuitorii comunei Oroftiana, județul Botoșani, la o manifestare de comemorare a victimelor masacrului din noaptea de 6 spre 7 februarie 1941 de la Lunca unde era trasată noua frontieră cu România, am rămas profund impresionată descoperind cât de aproape sunt aceste două sate românești, despărțite doar printr-un gard de sârma ghimpată. Însă, ca să ajung acolo, la Crucea înălțată în memoria martirilor noștri, am făcut un drum ocolitor de circa 100 kilometri prin vama de la Porubna - Siret. N-aș fi amintit de acest eveniment, dacă nu dădeam de niște comentarii (mai bine nu le-aș fi văzut!) din partea unor „reprezentanți” ai națiunii titulare, referitor la cererea noastră către Comisia orășenească pentru toponimie. Sunt reacții, ecouri la un articol ce vizează demersul comunității românești cu propuneri referitoare la schimbarea unor denumiri de străzi. Articolul e cât de cât imparțial, redă cele cerute de români. Comentariile, însă, sunt îngrozitoare: suntem priviți ca venetici sau, în cel mai bun caz, ca „diasporă” și suntem trimiși în România să punem denumiri de străzi și să vorbim românește. Slavă Domnului (câtă îngăduință!), putem pleca cu bagaje. Păi, și în Siberia, în 1941, bieților români trimiși în deportare li s-a îngăduit să ia cu ei niște boccele. Un oarecare Denis I. se revoltă că România nu a făcut nimic bun la Cernăuți în perioada 1914-1939, altul scrie că vremea ocupației românești demult a dat ortul popii. „Să-și numească străzi la ei acasă, în România, noi avem oamenii noștri renumiți, nu ne trebuie din țară străină”, scriu cei mai mulți „patrioți”. Citind comentariile mă gândesc că poate era mai bine dacă nu depuneam acest demers și nu stârneam cuibul de viespi. Dar se găseau alte motive de a ne pune la respect. Nu degeaba spune o vorbă românească: Dumnezeu îți face casă, iar dracul îți trimite musafiri. Pentru a mă simți în puțină siguranță, precizez că dracul din înțelepciunea populară este, desigur, Putin. Nu el a umplut Europa cu musafiri? Unde să mai încăpem și noi, românii din Cernăuți?!

O carte despre diplomația română la Cernăuți

În ziua de 16 decembrie 2022 Palatul Național al Românilor și-a deschis larg ușile în fața cărților. O delegație din partea Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților, în frunte cu preotul Mihai Cobziuc, a adus o donație de literatură religioasă pentru bisericile din regiunea Cernăuți. De la Chișinău au venit poetul Arcadie Suceveanu și scriitorul Dumitru Ape- tri. Pentru prima dată, doamna Irina Loredana Stănculescu ne-a salutat nu doar în calitate de șef de misiune diplomatică, ci și ca autoare a volumului „Un consulat regal la Cernăuți...”.

Împreună cu criticul diplomatul Florin Stan și criticul literar Ștefan Hostiuc, am avut onoarea să fac parte din echipa de autori care a lucrat la acest volum dedicat dublului moment aniversar: 130 de ani de la înființarea Consulatului Regal al României în capitala ducatului Bucovina, Austria (1892), și 25 de ani de la înființarea Consulatului General al României în capitala nordică a Bucovinei, Ucraina. Ideea editării unui volum aniversar aparține dnei Irina Loredana Stănculescu, încurajată de referentul principal, doctor în istorie Florin Stan, cu experiență de cercetător al arhivelor. Un ajutor competent a venit din partea prof. Viorica Stan (redactorul volumului). Autoarea Irina Loredana Stănculescu și-a asumat și grija tiparului, găsind sprijin financiar la bunul prieten al românilor cernăuțeni, Virgil Profeanu.

De mână cu „Un consulat regal la Cernăuți” s-au ținut încă două cărți, apărute prin osârdia îngrijitorului Ștefan Hostiuc, cu susținerea financiară a Departamentului pentru Românii de Pretutindeni: Arcadie Suceveanu, „Opera poetică” și Ovid Țopa, „Sfârșit și început de lume într-un ducat habsburgic”.

Calea împărătească a cărților Bucovinei a urmat de la Cernăuți la Suceava, unde a avut loc o emoționantă întâlnire organizată în aula Universității „Ștefan cel Mare” de către prof. univ. dr. Sanda-Maria Ardeleanu și prof. univ. dr. Ștefan Purici. La întâlnirea de la Suceava a fost prezent și domnul Dorin Popescu, gerant interimar în anii 2008-2009, cunoscut la

Cernăuți ca cel mai curajos consul și apărător al drepturilor românilor.

Drum bun, Societate a Doamnelor Române!

După vechile tradiții a doamnelor de odinioară, Societatea „Doamnele Române” și-a invitat conaționali la sărbătorirea Nașterii Mântuitorului. A fost o seară cu „toți ai noștri”: Consulul General al României la Cernăuți, dr. Irina Loredana Stănculescu, profesoara Viorica Stan, liderii societăților-partenere – Vasile Bâcu, Societatea „Mihai Eminescu”, administratoarea sediului societăților găzduite de fostul Palat Național, Lilia Govornean, Asociația Cadrelor Didactice de Etnie Română CDPR din Ucraina, Vasile Rauț, Societatea „Golgota” a românilor din Ucraina, Iurie Levciuc, Centrul Bucovinean de Artă pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Românești, care a venit cu propunerea colaborării în sensul popularizării meșteșugurilor populare românești. Din partea Jurnaliștilor Români Independenți ne-a întins mâna, publicista Felicia Nichita-Toma.

”Vreau ca neamul meu să se unească pe vecie”

Anul cultural 2022 s-a încheiat cu comemorarea la 29 decembrie a scriitorul și ziaristului Dumitru Covalciuc și a conferențiarului universitar Lora Bostan, două personalități ale neamului românesc din nordul Bucovinei, care au plecat subit din viață, lăsând un gol imens în viața comunității. ”Vreau ca neamul meu să se unească pe vecie” –cu acest generic a fost evocat Dumitru Covalciuc. S-ar părea că nu e nimic neobișnuit în această dorință, dacă n-ar fi fost scrisă în limba română și cu litere latine, în anul 1965, de un elev din școala sovietică, în perioada când copiii românilor învățau în limba moldovenească și scriau cu caractere chirilice. Încă de atunci viitorul publicist, scriitor, folclorist, istoric, editor de cărți visa la unirea neamului. Doi consăteni ai regretatului Dumitru Covalciuc, poetul Vasile Bâcu, președintele Societății ”Mihai Eminescu”, și istoricul Nicolae Bodnariuc, directorul Liceu-

lui din Oprișeni, ne-au adunat la un moment de pomenire, de nostalgice evocări, iar dacă ne referim la Dumitru Covalciuc – și de întâmplări nelipsite de haz, căci comemoratul avea o fantezie formidabilă și un spirit umoristic mai rar întâlnit. Nicolae Bodnariuc a adus caiete și materiale din fondul "Dumitru Covalciuc", înființat la Muzeul "Maximilian Hacman" deschis în cadrul liceului.

Dragii noștri dispăruți, Lora Bostan și Dumitru Covalciuc, s-au înălțat la ceruri la cumpăna dintre ani, în cântec de colinde, asemenea marelui povestitor Ion Creangă. Cu toate marile deosebiri, drumurile li s-au intersectat mereu, mai bine zis au pășit împreună pe calea propășirii și deșteptării naționale.

La Cernăuți, Eminescu e mai acasă decât oriunde

La Cernăuți, Eminescu e mai acasă, mai iubit și mai prețuit decât oriunde, pentru că aici e multă suferință. Simțim nu doar noi. Au spus-o și o repetă neîncetat și prietenii în România, de fiecare dată când vin la Cernăuți să respire aerul eminescian, să fie mai aproape de Eminescu. Și de la diplomații români aflați în diferite timpuri în misiune la Cernăuți am auzit multe cuvinte de laudă pentru conaționalii din acest ținut și pentru urbea lor, purtătoare a urmelor eminesciene. Păstrăm în memorie manifestările de omagiere a Poetului derulate pe parcursul a mai mult de 30 de ani – toate marcate de emoții și de speranțe. Însă numai acum, în perioada mandatului Consulului General Irina Loredana Stănculescu, vedem începutul realizării viselor și aspirațiilor despre care am vorbit ani și ani. Prezentă de ziua nașterii Poetului la bustul din curtea Casei lui Aron Pumnul, doamna Irina Loredana Stănculescu a anunțat o nouă întâlnire a comisiei mixte româno-ucrainene, care se ocupă de coordonarea proiectului privind restaurarea Casei memoriale a profesorului lui Eminescu.

S-au implicat și membrii prezidiului Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina "Mihai Eminescu", condusă de poetul și jurnalistul Vasile Băcu, în pregătirea celebrării zilei de naștere a Poetului la 15 ia-

nuarie 2023. La Liceul nr. 6 „Alexandru cel Bun” a fost demonstrat Filmul documentar "Eminescu și Cernăuții", realizat din sponsorizări de la persoane private. Pelicula poartă girul - GCC Film Global, GCC Film DWDE București. Filmul a fost realizat de o echipă de români din Cernăuți. Regia, imaginea, producția aparține cunoscutului maestru al filmărilor, Mihai Grosu, în roluri principale îi vedem pe concitadinii Vasile Rauț (Gheorghe Eminovici) Mihai Grosu (Eminescu adolescent), episodic apar politologul Serghei Hacman, profesorul Ion Abobuțoaie, și regizorul Mihai Grosu. Din secolul de minuni al copilăriei ne zâmbește printre lacrimi talentata fetiță, Daria Crețu, care a deschis momentul eminescian cu poezia „Rugăciune” și romanța „Pe lângă plopii fără soț”. Filmul transmite lumii ce înseamnă Eminescu pentru românii din Cernăuți. De asemenea și cartea „Veșnic adăpost al ființei noastre” (autor Maria Toacă), lansată odată cu filmul, pune în evidență cum supraviețuim și ne salvăm ființa națională avându-l pe Poetul Național aproape.

Efigia lui Eminescu însoțește comunitatea pe parcursul întregului an. La 15 iunie toate drumurile, toate florile, se întâlnesc într-un singur nume: Eminescu. Facem cărare bătută spre bustul Poetului din curtea Casei memoriale Aron Pumnul. De mai bine de două decenii ne adună monumentul din centrul Cernăuțiului. Despre istoria lungă și așteptarea îndelungată a deschiderii, în casa memorială Aron Pumnul a Muzeului "Mihai Eminescu" amintește de fiecare dată la depunerea de flori la bustul poetului directoarea instituției, Elena Tărățeanu. Depunerile de flori la bustul Poetului sunt însoțite de luări de cuvânt. La evenimentul din 15 iunie 2023, prof. Dorin Misichevici din Budineț, președintele Societății „Drumul Crucii”, a amintit că vine dintr-o localitate care ni l-a dat pe eruditul Vasile Burlă, un bun prieten al lui Eminescu. Impresionant s-a prezentat colectivul pedagogic al Liceului „Alexandru cel Bun”, aproape „in corpore”, cu directorul Ion Ignat în frunte. De asemenea, e de menționat prezența profesorilor de la Catedra de Filologie Română și Clasică (șefă de cate-

dră dr. Cristina Paladean, președinta Centrului Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi”). Atmosfera creată de copiii din Mahala și Cotenii, „Urmașii lui Ștefan”, cu conducătoarea lor artistică Elena Nandriș, și de elevii de la Liceul din Iordănești merită publicitate, pentru a-i face și pe alții să le urmeze exemplul. Merită remarcată buna organizare a evenimentului, în condițiile dificile de război, fapt apreciat și de consulul Nicolae Dan Constantin. Cu câteva zile înainte, de la Muzeul istorico-etnografic al Liceului din Iordănești au fost aduse cele mai de valoare expozate. De dragul lui Eminescu, veșnicia românească a satului Iordănești și-a găsit loc la Palatul Național. Și istoricul Vladimir Acatrini a expus din propria sa colecție, din care cea mai valoroasă mostră a fost medalia comemorativă „55 ani ai Societății *Arboroasa*”. La final a fost demonstrat (în premieră la Palatul Național) filmul documentar „Eminescu și Cernăuții”, realizat pe baza scenariului scris de dr. Ionel Novac și jurnalistul Vasile Băcu, regizor Mihai Grosu, producător general Dumitru Pohuș.

Cea mai temeinică Unire

Sărbătorind printre lacrimi, 24 ianuarie 2023, Ziua Miciei Uniri, ne-am axat și pe o unire din timpurile noastre, profund simțită în ultimii ani, cea adusă de doamna misiunii diplomatice române la Cernăuți, Irina Loredana Stănculescu. Având-o de susținătoare, întreaga comunitate românească din regiunea Cernăuți a venit s-o felicite cu prilejul „tânărului jubileu”, despre care aniversara spune simplu și sincer: „Am împlinit 50 de ani, de ce aș ascunde?!”. Cinci ani, de când se află în misiune la Cernăuți, sărbătorește Ziua Unirii în mijlocul comunității noastre. Sărbătoarea a fost marcată de un filmuleț (video-clip), realizat de Societatea „Doamnele Române”, în care am dorit, împreună cu regizoarea Iulia Todorean de la TV regională, să cuprindem într-un text, sonorizat de vocea de cântăreață și compozitoare a Carolinei Jitaru, activitatea diplomatică, atașamentul față de comunitatea noastră, a doamnei Irina Loredana Stănculescu și a echipei sale de la Consulatul General al României la Cernăuți.

Cinstirea limbilor materne

Întâlnirea a fost inițiată de șefa catedrei, dna dr. Cristina Paladian. Am suferit pierderi regretabile în ultimii ani. S-au retras în lumea umbrelor puținii dintre conaționalii noștri care reprezentau scrisul românesc în nordul Bucovinei – Grigore Bostan, Mircea Lutic, Vasile Tărățeanu, Grigore Crigan, Ilie Zegrea, Ștefan Broască. Am rămas noi, epigonii, aș zice, făcând abstracție de modestie. Dar ne menținem în fagurele limbii române, mai scoatem câte o carte... În pofida tuturor restricțiilor, a obstrucționării limbii române, a pandemiei și războiului, noi existăm, gândim, simțim și (încă) vorbim românește.

S-a simțit și s-a văzut acest fior dătător de speranță la întâlnirea cu un grup din cei 31 de studenți ai Catedrei de Filologie Română și Clasică a Universității din Cernăuți și cu profesorii lor. Există mulți mucenici ai limbii române. Îi are și neamul nostru. Drept mărturie servesc cărțile cu care, personal, am venit la întâlnire: cele trei cărți din colecția „Golgotei” – „Neamul nostru de martiri”, „Tragice despărțiri, cutremurătoare întâlniri” și „Veșnic adăpost al ființei noastre” (dedicate rezistenței românești prin Eminescu). Publicista Felicia Nichita-Toma a venit cu volumul său, „Martirii. M-am identificat cu un pelerin pe drumul sufletului românesc”. Neostenitul cercetător al arhivelor, Dragoș Olaru, s-a prezentat cu ale sale „Mesaje din trecut”, adunate între copertele unui prestigios tom. Poetul Nicolae Șapcă, redactorul-șef al săptămânalului „Monitorul Bucovinean”, nu și-a putut ascunde regretul că nu a luat cu sine nicio carte de a sa, în special „Eternul dor”. Vasile Băcu, redactorul-șef al „Gazetei de Herța”, a citit din versurile sale, invitându-i pe tineri la cina transfrontalieră „Mașina cu poezi” și oferindu-le generos găzduire în paginile săptămânalului pe care-l editează.

Întâlnire cu Iulian Filip, poetul îndrăgostit de Țara Fagilor

În pragul primăverii, domnul Ion Ignat, directorul Liceului nr. 6 „Alexandru cel Bun” din Cernăuți, a primit oaspeți așteptați de mai mult

timp din capitala Moldovei, Chișinău. Orice obstacol poate fi depășit, dacă există voință și dragoste de frați, fapt dovedit de vizita celor trei soli ai Basarabiei la Cernăuți – Iulian Filip, poet, dramaturg, folclorist, dar și doctor în filologie, Veaceslav Reabcinski, lector doctor la Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice, Mariana Cocieru, șef al Sectorului de folclor al Institutului de Filologie Română „Bogdan Petriceicu Hașdeu”, doctor în filologie. Iulian Filip este un poet îndrăgit de copii de la debutul său cu placheta „Neîmpăcatul meșter” din 1974. La Liceul „Alexandru cel Bun”, directorul și profesorii prezenți la întâlnire s-au străduit ca oaspeții să se simtă în largul lor. Poetul Vasile Bâcu, președintele Societății „Mihai Eminescu”, a răsfoit imaginar pagini din cronică vieții culturale a unei perioade de avânt literar, când poeții se întâlneau mai des. Ne-a părăsit o întreagă generație a oamenilor de creație – Mircea Lutic, Grigore Crigan, Ilie Luceac, Vasile Tărățeanu, Ștefan Broască, Ilie Zegrea, iar alta tânără, care să completeze acest gol e doar pe drumul devenirii.

Scriitorul Iulian Filip a avut un cuvânt temeinic de încurajare pentru exponenții culturii naționale din nordul Bucovinei, referindu-se la comorile folclorice, reperele care de sute de ani ne mențin vie ființa națională.

Cronicile gliei strămoșești

Învățăceii Centrului Bucovinean de Artă, condus de Iurie Levcic, și ai Școlii populare de civilizație românească „Ciprian Porumbescu” din cadrul acestei instituții s-au adunat de Ziua Europei la festivitatea de premiere a învingătorilor concursului de eseuri „Cronicile gliei strămoșești”, ediția II. Cu acest prilej, ei n-au uitat nici de faptul că 9 Mai este o dată memorabilă în istoria României. În această zi a anului 1877 statul roman și-a declarat independența. Asupra semnificației datei de 9 Mai s-a oprit și Consulul General al României la Cernăuți, doamna Irina Loredana Stănculescu, în cuvântul de salut al Consulatului către participanții la eveniment.

Concursul de eseuri e o dovadă că instituția desfășoară o activitate multilaterală. În calitate

de membră a juriului, la anunțarea rezultatelor mi-a fost plăcut să-i văd printre laureați pe autorii lucrărilor care m-au impresionat și am considerat că merită cea mai înaltă apreciere: Tamila Iova de la Liceul din Mihoreni, care a prezentat o interesantă descriere a moștenirii de la străbunicul Constantin, fiul lui Hara-lampie Jar; Marina Jar de la același Liceu, cu argumente în favoarea aserțiunii: „Cine nu-și cunoaște trecutul, rămâne orfan de viitor”; Carolina Novacovsska, autoarea unui crochiu despre poeta Pandelica Radeș, originară din Mihoreni. A prezentat interes studiul Anastasiei Iftodi de la Liceul Ostrița Mahala despre povestea colacilor ce se coc pe vatra cuptoarelor din satul natal. Alături de Centrul Bucovinean de Artă au susținut concursul Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina cu sediul în Rădăuți și Biblioteca Județeană a Bucovinei „Ion Gh. Sbiera”. Managerul bibliotecii, Gabriel Cărăbuș, a oferit învingătorilor tablete de care instituția sa a făcut rost găsind un sponsor generos la București.

Mașina cu poeți, la Urmașii lui Ștefan

La cumpăna dintre Prier și Florar a anului 2023, cenaclul transfrontalier „Mașina cu Poeți” a staționat pentru o bună jumătate de zi la Ostrița-Mahala, în pragul casei „Urmașilor lui Ștefan”. Urmașii marelui domnitor o au ca îndrumător pe fosta primăriță Elena Nandriș în universul cântecului popular. Ședința cenaclului a derulat la căminul cultural din Ostrița. Poeți din România (Suceava, Fălticeni, Rădăuți, Câmpulung) au gustat din pâinea și sarea acestui pământ mult pătit, au sorbit din apa vie a izvorului „Inspirației”. În fața tuturor au stat copiii, cu portul pitoresc, veritabil românesc, cu averea de cântece, cu vocile îngerești ce înalță rugăciuni pentru pace. Ei i-au întâmpinat pe oaspeți cu imnul comunei Mahala, bucurând-o îndeosebi pe doamna Irina Loredana Stănculescu, Consulul General al României la Cernăuți, care le-a dorit ca viitorul să le fie, într-adevăr, scăldat în soare, așa cum se cântă în imnul băștinei lor, și le-a mulțumit părinților pentru creșterea copiilor cuminți, în credință și dragoste de grai și datini.

Cu visul la viitorul european al Ucrainei

Există la Cernăuți un teritoriu al Uniunii Europene: Consulatul General al României, mic ca spațiu, dar mare prin tot ce înfăptuiește pentru comunitatea românească și pentru susținerea Ucrainei în parcursul ei de aderare la uniune. De Ziua Europei, Șefa Catedrei de Filologie Română și Clasică, conf. univ. dr. Cristina Paladian a ținut să le organizeze studenților o întâlnire cu Consulul General, dr. Irina Loredana Stănculescu, și dr. Florin Stan, referent principal relații cu atribuții consulare. La Secția română a Facultății de Filologie a Universității din Cernăuți studiază tineri, e adevărat nu foarte mulți, din toate fostele raioane cu populație românească din regiune: Noua Suliță, Storojineț, Herța și Hliboca. Șeful misiunii române la Cernăuți a punctat, pe lângă avantajele Ucrainei pe care le oferă Ucrainei aderarea la Uniunea Europeană, și obligațiile pe care aceasta urmează să și le asume – înfăptuirea de reforme în justiție, protejarea drepturilor minorităților etnice ș.a. De asemenea, doamna Consul General le-a împărtășit tinerilor impresiile deosebite de plăcute rămase de la manifestarea la care a participat cu o zi înainte: Conferința științifică „Integrarea europeană a Ucrainei - de la statutul de candidat la calitatea de membru deplin”. Domnul dr. Florin Stan le-a vorbit tinerilor despre primenirea României în perioada de după aderarea la UE și despre ce oferă și ce cerințe înaintea Europa. Marcarea sărbătorii Europei împreună cu studenții de la filologia română și profesoarele lor a fost un prilej potrivit pentru lansarea volumului „Un consulat regal la Cernăuți...”, dedicat celor două momente aniversare – împlinirea a 130 de ani de la înființarea Consulatului Regal al României la Cernăuți și a unui sfert de secol de la deschiderea Consulatului General al României în capitala istorică a Bucovinei.

Ce fericire e să revii acasă când te numești Arcadie Suceveanu!

Întâlnirea poetului Arcadie Suceveanu cu baștina sa, Suceveni, la început de cireșar, a

fost o frumoasă sărbătoare pentru multă lume. La sigur, nu numai eu, ci toți invitații din Cernăuți – ministrul plenipotențiar Nicolae Dan Constantin, consul la Consulatul General al României la Cernăuți, criticul și istoricul literar Ștefan Hostiuc, avocatul Eugen Patraș, vicepreședinte al Centrului Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi”, jurnaliștii Vasile Băcu, Nicolae Șapcă, Vitalie Zăgrea, Felicia Toma, conf. univ. dr. Cristina Paladian, șefa Catedrei de Filologie Română și Clasică a Universității din Cernăuți și lect. dr. Diana Chibac, membră a Catedrei, soții Aurica și Mihai Bojescu, reprezentanți ai Uniunii Interregionale „Comunitatea Românească din Ucraina”, ș.a. – au trăit, împreună cu gazdele, cele mai frumoase emoții de la răsăritul până la apusul soarelui, cât a durat sărbătoarea. Ne-am simțit și noi parte a Sucevenilor, locul de unde românii de pe Valea Siretului au pornit la 1 aprilie 1941 într-o coloană a demnității spre nedreptul hotar între frați, cu speranța că vor reuși să treacă dincolo, că vor reuși să scape de urgia bolșevică, că vor avea norocul să ajungă cu bine în Țara lor și să-și recapete libertatea pierdută. Arhivele Golgotei sunt vii și sângerează în inima poetului ca un „greier pe ghilotină”, neostenit culegător de „flori din Grădina Răstignirii”. Dar în ziua revenirii acasă alte flori, cele ale bucurii, i-au așternut calea, pentru că a fost primit de copii, cu brațele încărcate de bujori, și ei frumoși ca bujorii. Părea că tot ce au mai scump Sucevenii în lada cu zestre materială și sufletească a fost scos la lumină – portul național, cântecele, dansurile, imnul scris de poet împreună cu profesorul Ion Suceveanu, cunoscător din rădăcina a istoriei și geografiei locului (linia melodică de Constantin Rusnac).

Sărbătoarea Limbii Române

Turneul poeziei cântate pe strune de chitară Cu toate nenorocirile ce se țin lanț de neamul nostru, nu trăim numai cu lacrima și cu speranța, ci și cu încrederea că Limba Română pe aceste meleaguri va dăinui în pofida legilor care o sugrumă. E bine când fiecare face ce-i stă în puteri și ce-i reușește mai frumos pentru

dăinuirea limbii române. Societatea „Golgota” a românilor din Ucraina a venit la sărbătoare cu o nouă carte, volumul „Boianul meu cu inima română”, autor Maria Toacă, editat cu sprijinul Departamentului pentru Români de pretutindeni, iar Societatea „Doamnele Române” – cu CD-ul „Cred în fericire”, ce include un buchet de melodii pe cele mai profunde și armonioase versuri ale poezilor români din nordul Bucovinei. E și acesta un proiect, susținut de Patria istorică, prin Departamentul Românilor de Pretutindeni, pentru care-i exprimăm recunoștința noastră. La actuala ediție a sărbătorii graiului matern folkista Carolina Jitaru a avut prilejul să-și lanseze, în premieră, CD-ul „Cred în fericire”, cu 15 melodii. Astfel, sărbătoarea limbii române a culminat cu un spectacol de excepție pe undele poeziei. Fiecare piesă interpretată de Carolina este o pagină din viața ei și din trăirile neamului nostru. Ea ne cântă și ne încântă de zeci de ani, dar abia acum a reușit să lanseze primul disc, chiar dacă mai înainte a a cucerit scene și a luat premii la prestigioase festivaluri internaționale. Spectacolul a pus începutul unui turneu prin școlile din localitățile românești. Vocea și muzica îi readuc din veșnicie pe poeții noștri, cântăreți prin metafore ai limbii materne și ai dorurilor sfinte – Grigore Bostan, Vasile Tărățeanu, Mircea Lutic, Ilie Tudor Zegrea. Dar îi bucură și pe poeții de lângă noi – Arcadie Suceveanu, Elena Marița, Vasile Băcu, Nicolae Șapcă, Vitalie Zăgrea. Discurile sunt difuzate, conform proiectului, prin școli, gratuit, astfel încât, la lecțiile de literatură română, copiii noștri să se apropie și mai mult de poezie.

Boianul meu cu inima română

Tot la Sărbătoarea Limbii Române a fost lansat cel mai proaspăt volum al publicistei și scriitoarei Maria Toacă, „Boianul meu cu inima română”. Boianul este o comună situată în valea Prutului la o distanță de circa douăzeci de kilometri, în aval, de Cernăuți. Anul 2023 este jubiliar pentru localitate. La 4 ianuarie s-au împlinit 500 de ani de la prima atestare documentară a Marelui Boian, care la cumpăna secolelor VII-VIII va deveni moșie

a hatmanului Ion Neculce, vestitul cronicar moldovean. Amintim că în anul 2005 a apărut o amplă monografie a Boianului, riguros elaborată pe bază de documente de arhivă de către regretatul profesor de limba română Vasile Bizovi, Învățător Emerit al Ucrainei. De atunci multe s-au schimbat la Boian. Și nu doar spre bine. Multe din transformări sunt în răspăr cu aspirațiile românilor autohtoni care constituie majoritatea absolută a locuitorilor. În cele două școli, astăzi cu statut de liceu, au fost deschise clase cu predarea în limba ucraineană cu mult înainte de a fi pusă în aplicare Legea Educației în Ucraina, care prevede trecerea, din 2023, la predarea disciplinelor școlare, în mare măsură, în limba ucraineană. Boianul, străveche vatră românească, cu rădăcini în epoca lui Alexandru cel Bun, riscă să-și piardă identitatea.

Noua carte a scriitoarei Maria Toacă, care vine să consemneze anul jubiliar al localității, a fost primită cu brațele deschise la Liceul nr.1 din Boian (directoare Angela Botă). Lansarea cărții, în prezența elevilor, profesorilor, sătenilor, oaspeților din Cernăuți, în frunte cu ministrul plenipotențiar Nicolae Dan Constantin, a fost o sărbătoare de neuitat pentru autoare. Boincenii au fost printre primii români în nordul Bucovinei care au eternizat în granit Golgota celor mai iubiți fii dispăruți în infernul epocii comuniste. „Boianul meu cu inima română” este cartea pe care autoarea a trăit-o zi de zi din copilărie, a purtat-o în inimă de-a lungul timpului, adunând dramele oamenilor care au suferit, au perpetuat valorile românești, au luptat pentru menținerea limbii materne în școli. Toate acestea vin ca o completare la monografia Boianului, semnată de profesorul Vasile Bizovi, care cuprinde chiar un capitol intitulat „Evenimente și istorii de viață de la Eleonora Bizovi”, soția regretatului profesor.

Un Ciprian Porumbescu altfel

La 19 septembrie, la Consulatul General al României la Cernăuți, ne-am întâlnit cu un Ciprian Porumbescu altfel, de care nu se lipsesc cuvintele pompoase și mitizările. Ne-am întâlnit cu chipul și sufletul său veritabil, cu

un tânăr care se plimba prin Grădina Publică din Cernăuți, hoinărea cu prietenii pe străzi, se trezea dimineața din vis cu numele iubitei Berta pe buze, dar și cu dor de cântec de vioară în inimă. Ni l-a adus pe Ciprian cel adevărat, revelat astfel de Jurnalul pe care el l-a ținut în 1879 la Cernăuți și la Stupca, descendenta familiei Porumbescu, doamna Stanca Scholz-Cionca, sosită la în capitala Bucovinei cu echipa de filmare (Cristina Chirvasie, regizor, realizatoare a unor pelicule de succes despre mari personalități, și operatoarea Grațiana Lazarescu). Prima oprire a doamnei Stanca a fost la Consulatul General, teritoriul unde palpită inima României în ritmul celor mai frumoase fapte ale doamnei Irina Loredana Stănculescu, șeful misiunii diplomatice.

Doamna Irina Loredana Stănculescu a stăruit să creeze o atmosferă caldă și sinceră, în rol de moderatoare având grijă ca fiecare invitat să-și exprime gândurile și sentimentele. Cel mai profund și le-a exprimat maestrul Nicolae Hacman, revărsând cu arcușul pe coardele viorii nemuritoare baladă, care, după cum a mărturisit virtuozul nostru artist, îi curge prin sânge, e ca o pagină din Biblie. Doamna Stanca Scholz-Cionca s-a angajat cu trup și suflet în munca de restituire a creației unchiului său. Fiind specialistă în limba japoneză, a avut surpriza să afle cât de cunoscut este compozitorul Ciprian Porumbescu în Japonia. Dar și în China copiii îndrăgesc vioara, grație Baladei porumbesciene.

Pentru mine, a fost o bucurie să-i văd la întâlnire pe solii Boianului – viceprimarul Vasile Babii, directoarea Liceului nr. 1 Angela Botă, profesoara de română Maria Vasilciuc, șefa departamentului pentru învățământ, cultură și sport, Jaclina Panasiuc. Nu întâmplător prezența Boianului a fost mai numeroasă. Doar acolo, în curtea Bisericii „Adormirea Maicii Domnului” a fost ridicat, cu prinosul gospodarului Vasile Botă, bustul lui Iraclie Porumbescu, sculptură a tânărului boincean Cristian Botă. De acolo a început anul Ciprian Porumbescu în Bucovina. Și cartea „Boianul meu cu inima română”, lansată la această manifestare are pe copertă imaginea cu bus-

tul preotului Iraclie, care parcă ne spune prin versuri: „Bucovină, Bucovină,/ Țară veche și creștină,/ Tu pe toți îi ții la sân/ Dar nu toți dreptatea-ți ții.” Cu această întâlnire ne-am făcut dreptate și ne-am „revendicat” dreptul la fericire, având în față discul „Cred în fericire”, iar alături pe cantautoarea Carolina Jitaru, care nu conținește să ne dăruiască clipe de înălțare sufletească prin cântec și poezie.

Aplauze pentru Vasile Tărățeanu, arcașul neamului românesc din nordul Bucovinei”

De sărbătoarea Înălțării Sfintei Cruci, ținute în nordul Bucovinei după stilul vechi al calendarului bisericesc, Vasile Tărățeanu a revenit în comunitatea noastră, la un an de la trecerea în lumea umbrelor, așa cum apărea în fiecare toamnă la 27 septembrie de ziua sa. Neastâmpărul și energia sa își continuă cursul prin faptele copiilor săi, cea mai activă fiind mezina Ana-Cristina. E marele său noroc de a avea o vrednică moștenitoare a averii spirituale. Și dacă fiul Alexandru s-a afirmat ca artist în lumea muzicii, fiica Cristina a luat în mâinile sale „Casa Limbii Române”. Susținută de Consulul General al României, Irina Loredana Stănculescu, duce mai departe visul tatălui ei de a realiza proiectul de restaurare a Casei lui Aron Pumnul, unde urmează să funcționeze muzeul „Mihai Eminescu”. Anul acesta a realizat un proiect, susținut financiar de Departamentul pentru Românii de Pretutindeni – filmul documentar „Vasile Tărățeanu, Arcașul Neamului Românesc din nordul Bucovinei”, lansat de ziua nașterii tatălui ei la Palatul Național al Românilor din Cernăuți. Împreună cu echipa de filmare, în termen restrâns a realizat o peliculă de mai bine de două ore, care cuprinde, în linii generale, viața, creația literară, activitatea publică a protagonistului filmului. Mulțumiri pentru ajutorul acordat de Departamentul pentru Românii de Pretutindeni, condus cu deosebită devoțiune de Secretarul de Stat Gheorghe Cârciu, au fost exprimate și din partea Consulului General Irina Loredana Stănculescu, prezentă și în film cu sentimente de aleasă afecțiune și recunoștință pentru tot ce a însem-

nat și simbolizează astăzi numele lui Vasile Tărățeanu. În imaginile peliculei îl vedem pe Vasile Tărățeanu în fruntea Centrului Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi”, în postura de lider al protestelor întru apărarea limbii române, de dirijor al paradei portului popular... În sală s-au aflat aproape toți cei ce l-au evocat în film pe poet – conf. univ. dr. Ilie Popescu, av. dr. Eugen Patraș, vicepreședinte al Centrului „Eudoxiu Hurmuzachi”, lect. univ. dr. Alexandrina Cernov, membru de onoare al Academiei Române, colegii jurnaliști Vasile Bâcu, Nicolae și Felicia Toma, Tudor Andrieș, Vasile Carlașciuc, profesoara de română de la Probotești, Tatiana Tutunaru-Bârzu, și mulți alții. Un cuvânt aparte pentru apărătorul sfintelor noastre altare, care a fost Vasile Tărățeanu, au avut fețele bisericești, preotul Dumitru Găină, parohul sfântului lăcaș din localitatea Valea Cosminului, și arhimandritul Nikita. Cei doi clerici au rostit o rugăciune la începutul evenimentului, iar la sfârșit au binecuvântat masa pregătită de familie.

Nicăieri în lume nu veți găsi un muzeu ca cel din Oprișeni

E deschis de douăzeci de ani, însă mulți i-au pășit pragul pentru prima dată la 22 septembrie 2023, la marcarea celor două decenii de la înființare. Desigur, în lume mai sunt asemenea muzee de arheologie și etnografie, mai spațioase, poate și mai bogate în exponate. Dar nicăieri nu e ca la Oprișeni, am zis, după prezentarea, anul trecut, la Palatul Național din Cernăuți, a exponatelor muzeului de către profesorul de istorie, Nicolae Bodnariuc, directorul muzeului și al Liceului din localitate. Și zic încă o dată, acum, după sărbătorirea momentului aniversar, în mijlocul copiilor satului, cu tineri discipoli care, împreună cu directorul Nicolae Bodnariuc, au scos din negura veacurilor, din adâncul gleei străbune obiecte întregi și fragmente ce mărturisesc urmele dacice pe aceste meleaguri. De aceea, parcă îmi vine să cred că nimeni în lume nu a lucrat atât de minuțios, de conștiincios și cu atâta responsabilitate la colectarea, cercetarea și punerea în valoare a exponatelor, ca istoricul Nicolae

Bodnariuc. „Din pasiunea sa pentru arheologie s-a născut acest muzeu”, ne-a mărturisit invitatul de onoare și unul din sponsorii muzeului „Maximilian Hacman”, consulul general al României la Cernăuți, doamna Irina Loredana Stănculescu. Am auzit nu o dată cum le recomandă oaspeților din România să treacă neapărat pe la Oprișeni, mai ales că drumul de la vamă sau spre vamă trece prin această localitate, situată la o zvârlitură de băț de frontiera cu România. Prima vizită, în calitate de șef al misiunii române la Cernăuți, dânsa a făcut-o la Oprișeni, purtată de interesul de a vedea această unică instituție muzeală din regiune și chiar din Ucraina.

E interesant să știm mai multe și despre patronul muzeului, Maximilian Hacman. Cu toate meritele lui pentru Bucovinei, el ar fi rămas un mare anonim, dacă nu venea tânărul istoric de acum 20 de ani nu venea cu inițiativa de a deschide acest muzeu. Maximilian Hacman s-a născut în anul 1877, în familia preotului Vasile Hacman din Oprișeni. Jurist de profesie și profesor universitar, a fost decanul Facultății de Drept și, un scurt timp, rector al universității cernăuțene, în perioada 1921-1922. În noiembrie 1918, Hacman a participat la congresul general al Bucovinei, la care s-a votat Unirea. În 1940 a reușit să se refugieze pe teritoriul neocupat al României, revenind după un an, ca în 1944 să părăsească pentru totdeauna meleagul natal. După moarte (a decedat în 1961, la Turda), a avut norocul să revină acasă, la Oprișeni, cu numele ce-l poartă această unică instituție de muzeu.

Așadar, cu 20 de ani în urmă, un tânăr, orfan de tată, crescut de mama sa Axenia Bodnariuc cu mare dragoste pentru datini, pentru tot ce crește și respiră românește pe pământul natal, a pus în lumină numele unei personalități ce face cinste conaționalilor noștri. Dar și mai important este că i-a însușit pe elevii săi să caute tainele ascunse în măduva pământului.

O mică parte din relicvele dezgropate de ei le-am văzut la expoziția adusă la Cernăuți toamna trecută. Acum, însă, oaspeții satului au fost invitați de director să participe la sărbătorirea jubileului instituției, unde s-au întâlnit cu

sătenii, care îl susțin pe director. Ei l-au ajutat să reabiliteze vechea casă parohială și să inaugureze acolo muzeul dorit. Lor le-a revenit și cinstea de a dezveli placa memorială Maximilian Hacman. Această onoare, alături de Grigore Vanzureak, primarul comunității teritoriale unite Hliboca, de prof. universitar Ion Toronciuc și alte persoane de seamă, i-a fost acordată și Consului General Irina Loredana Stănculescu. În duet cu Nicolae Bodnariuc a moderat evenimentul juristul Liviu Rusu, originar din Oprișeni. Diplome de merit pentru contribuția la dezvoltarea activității muzeografice în satul Oprișeni au primit poetul Vasile Băcu, președintele Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina „Mihai Eminescu”, publicistul și poetul Nicolae Șapcă, redactorul-șef al „Monitorului Bucovinean”, prof. Ion Pahon, Grigore Vanzureak, primarul comunei Hliboca din care face parte satul Oprișeni, Nicolae Popovici și starostele satului Oprișeni, Mykola Karliiciuk, fost șef al raionului ș.a.. La fel de apropiați muzeului și Oprișenilor în calitate de sponsori sunt: Consulul General al României la Cernăuți, Irina Loredana Stănculescu, întreprinzătorul Dumitru Morhan, prof. Ioan Ițco, fondator al revistei „Dulce Bucovină”. Cu diplome de merit au fost distinși mai mulți jurnaliști, care oglindesc activitatea muzeului, profesori de la Universitatea din Cernăuți, parteneri ai istoricului Nicolae Bodnariuc, dar și simpli oameni ai locului, neosteniți în dorința de a contribui la prosperitatea vetrei natale, fiecare pe măsura talentului și puterilor date de Dumnezeu.

Trecutul îndepărtat și mai apropiat l-am văzut în muzeu, în galeria personalităților oprișenene și în expoziția de fotografii „Oprișenii printre ani” (autor Ion Pahon, pasionat maestru fotograf). Regret și durere am simțit la gândul că scriitorul Dumitru Covalciuc, unul din cei mai erudiți fii ai satului, colegul jurnalist de la ziarul „Zorile Bucovinei”, cercetătorul trecutului și autorul a două monografii ale Oprișenilor, apărute în volum, a

trecut de prea timpuriu la cele veșnice. E adus acasă de energicul prieten al bucovinenilor nordici, Ioan Ițco, cu bustul sculptat de artistul Cristian Botă, dar și cu secțiunea de documente și manuscrise ce o pregătește pentru inaugurare Nicolae Bodnariuc în cadrul muzeului.

Zestrea spirituală, moștenirea din străbuni, a urmașilor pandurilor au demonstrat-o copiii din ansamblul etnofolcloric „Tălăncuța”, condus de prof. Veronica Rusu, cu aleasă măiestrie și respect pentru folclorul autentic, atât în privința ținutei portului popular, cât și a repertoriului. De reușita evoluării artistice a elevilor s-a preocupat și profesoara de română Valentina Plantus, responsabilă de activitatea extrașcolară. O copilă de la grădiniță, Sofia Romaniuc, a dat glas melodios adevărului că de sărbători nicăieri nu-i mai frumos ca-n satul ei natal, mai ales când cântă fete minunate cum este ea. Nici cei mari nu rămân în urma copiilor, un buchet de melodii populare dăruindu-le oaspeților instrumentiștii ansamblului de artiști amatori ai casei de cultură, Matei Nimigean, Ion Nimigean, Vasile Casti, tână vioristă Alisa Gostiuc. Însă orice cântec este marcat de tristețe, căci bucuriile ne sunt umbrite de minutul de reculegere, de pomenirea celor ce-și jertfesc viața pentru cerul pașnic al țării. Celor mici, jurnaliștii Vitalie Zăgrea și Nicolae Șapcă le-au adus seturi de reviste, editate cu sprijinul financiar al Departamentului pentru Românii de Pretutindeni.

Cu un dar deosebit a venit și prof. din Câmpulung, domnul Ioan Ițco, fondator de reviste și inițiatorul Galeriei „Oamenii de seamă ai Bucovinei”. De-acum înainte, nu doar la Vatra Dornei sau Boian, ci și la Ciudei, și la Oprișeni își găsesc loc de cinste personalitățile din trecut și prezent, alese să promoveze cultura și spiritualitatea românească. Profesorul și cercetătorul Nicolae Bodnariuc, împreună cu tinerii din jurul său, dar și „Tălăncuța”, ne inspiră încrederea că tot ce ne așteaptă înainte, adică viitorul, va fi bogat în personalități de calibrul acelor cinstite în galeriile muzeului.

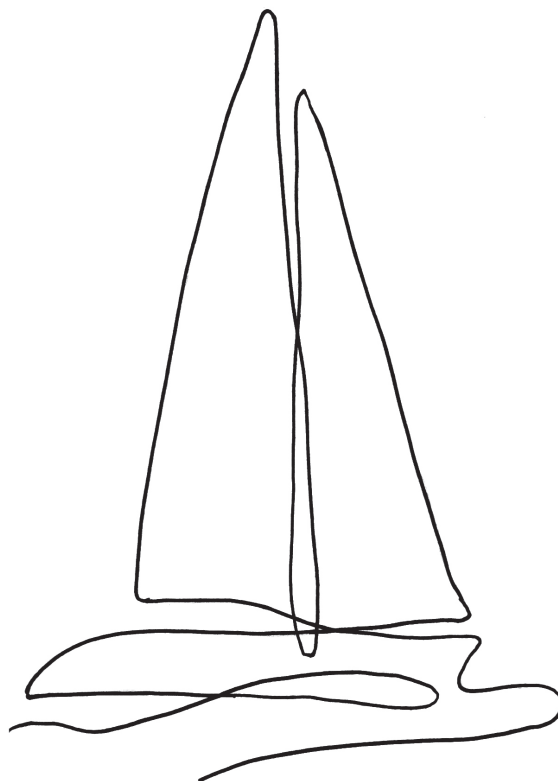
Vasile BĂCU

Flori de toamnă rece, printre rugăciuni

Trenul morții

*În memoria românilor deportați în noaptea
de 12 spre 13 iunie 1941*

Trenul ce gonea spre răsărit,
Încărcat cu tragice destine,
Nu era un tren obișnuit,
El gonea pe oase, nu pe șine.
El scotea afară fum de pipă,
Bocete scotea sirena lui
Și părea c-o strașnică aripă
Îl mâna în lumea nimănui.
Trenul ce gonea ca un blestem
Prin hățisuri de străinătate
Depănând în goan-al vieții ghem,
Să ajungă pân-la gara „Moarte”.
El și-acuma vine uneori,
Rătăcește-n vis ca o nălucă
Și țăranii noștri pe la zori
Dorm și-n vis se tot gătesc de ducă.
Trenul ce gonea spre răsărit,
Încărcat cu tragice destine,
N-a rămas în timp împotmolit,
El a fost ast-noapte după mine...

Revenire

*În memoria românilor deportați
din suburbia Roșă a orașului Cernăuți*

Gheorghe și Ioane, Ană și Marie,
Ați venit acasă din siberii reci,
A trecut o vreme, vi-s bătrâni copiii,
Nu vă știu nepoții, ați fost duși pe veci...

La masa tăcerii stați acum cuminte,
Rece-i ca-n siberii piatra de granit,

În loc de bucate vă servim cuvinte
Și-nspre a sa casă nimeni n-a pornit.

Cai nebuni sunt anii, se perindă-n ropot,
Ați venit acasă, oameni dragi și buni,
Fără de fanfare, doar cu glas de clopot –
Flori de toamnă rece printre rugăciuni.

Gheorghe și Ioane, Ană și Marie,
Ați venit acasă din siberii reci,

Peste ani și vreme iar vă plâng copiii,
Ați venit acasă, ați venit pe veci!..

08. 10. 2023
Cernăuți, suburbia Roșă

Cruci albe-n cimitir la Mahala

*În memoria mahalenilor
uciși mișelește la Lunca
în noaptea de 7 februarie 1940*

Cruci albe-n cimitir la Mahala
Răsar ca ghiociei din zăpadă,
Sunt sufletele celor ce cândva
Așa și n-au ajuns în țara dragă.

Din iad să evadeze-au încercat,
Ei, sfinți fiind, credeau că-i o greșeală,
Speranța lor în Prut s-a înecat,
Cu libertatea-n clipa lor fatală.

În cimitir e liniște mereu,
Tăcerea lor și azi spre Cer se-nalță,
La Milostivul, Bunul Dumnezeu,
Ei pentru noi se roagă cu speranță

04. 02. 2024
Cimitirul satului Mahala

Misivă din Salonul de Reanimare

Îți scriu acum, iubito, scrisoare
Din tristul salon de reanimare,
Nu ca să mă plâng, n-am făcut-o niciodată,
Am impresia că sunt la o Poartă...
Doi arhangheli m-au adus în două căruțe
Au haine albe, scrobite,
Cu butoane roșii și fețe de sticlă șlefuite.
Într-o căruță, în butelie de oțel,
Stau zilele mele, împachetate nițel...
Pe alta un arhanghel, gâfâind, mă-mpinge
pe mine,
Îmi dă mască și mie, simt cum viața vine
pe fir,
Încă o clipă... și cad în delir...
...Aici o doamnă tânără, cu fiica noastră de-o
seamă,

Mă invită la patul ei
cu deservire... *all inclusive*...
Chiar să faci pipi, poftim ulciorul, dacă vrei...
Mă ia groaza, iubito, vai, ce prăpăd...
Să constat că nici nu am ce să-i arăt...
Îi întreb pe arhangheli:
– La ce poartă astăzi voi bate?
– Noi doar te cărăm, dar te putem duce și-n
spate...

Că e destul să apară un ordin de Sus
Și-ntr-un sfert de secundă te-ai dus!...
De aceea, iubito, te rog, oricum, stai mai bine
Și ai la catastif păcate mai puține ca mine...
Roagă arhanghelii să-mi tragă o palmă la fund
Să revin pentru puțin timp
Și-n ochii tăi încă o dată să mă scufund...
Iar dacă lor li se pare că aș cere prea mult,
Să revin măcar pentru un tandru, un ultim sărut...

31. 07. 2021,
Spitalului nr. 1 din Cernăuți -
Salonul de reanimare COVID

Grafică de Oxana Gușulei

Zinaida PINTEAC

Sate românești din inima Bugeacului transformate samavolnic în poligon militar

În perioada anilor 1998-1999 locuitorii satului Staroselie (în prezent Starosillia, cu denumirea istorică: Frumușica Veche), lucrători ai Societății Deschise pe Acțiuni „Ciapaev”, raionul Sarata, regiunea Odesa, trimiteau către președintele Parlamentului Ucrainei, Olexandr Tkacenko, următoarea scrisoare:

„Noi, locuitorii satelor Staroselie și Semisotca, lucrători ai Asociației Deschise pe Acțiuni „Ciapaev”, raionul Sarata, regiunea Odesa, vă rugăm insistent să ne ajutați, în calitate de președinte al Parlamentului Ucrainei, să ieșim din situația foarte dificilă apărută în anul 1947 din cauza dictaturii staliniste, și anume: în 1947 autoritățile staliniste au ridicat instantaneu 5 sate de la vatra lor strămoșească, de pe pământul lor natal, strămutându-le în diverse părți, iar în locul lor și pe pământul lor au creat un poligon militar. Cei mai mulți locuitori ai acestor sate au fost strămutați în satele Staroselie și Semisotca, unde în prezent alcătuiesc mai mult de jumătate din numărul locuitorilor. Iar când s-au eliberat certificate funciare, lucrătorii Societății Deschise pe Acțiuni «Ciapaev», au obținut cu titlu de proprietate doar câte 2,8 ha de pământ pentru fiecare acționar, ceea ce reprezintă cea mai mică suprafață de teren pe persoană, în raionul Sarata. [Pentru comparație: locuitorii satului Svetlodolinskoie au primit certificate funciare pentru o suprafață de 10 ha de teren pentru fiecare acționar, iar acționarii din alte sate vecine au primit câte 4,5 ha de teren] Două treimi dintre locuitorii satului nostru au rămas fără pământ. Fără pământ au rămas învățătorii,

medicii ș.a. Locuitorii satului se găsesc într-o stare deplorabilă, căci, până la urmă, pământul îi dă hrană omului de la țară. Vă rugăm pe dumneavoastră, iar prin dumneavoastră rugăm și Parlamentul Ucrainei să ne ajutați să ne luăm înapoi pământul de pe teritoriul poligonului, deoarece, după cum știm cu toții, pământul basarabean este unul dintre cele mai roditoare pământuri și aduce în dar omenirii asemenea bunătăți pe care mai rar le poți găsi în alte locuri. Or, în prezent pe acest pământ explodează bombe, deasupra satelor noastre zboară proiectile echipate cu încărcături letale și cu chimicale, care atunci când erup elimină în jur substanțe otrăvitoare.

Vă aducem la cunoștință câteva incidente al căror număr este de ordinul miilor și cărora le-au căzut victimă locuitorii satelor noastre din cauza folosirii de către militarii din poligon a gazelor cu acțiune neuroparalitică și a diverselor tipuri de proiectile.

În 1954, în urma exercițiilor militare efectuate, pe poligon, cu folosirea gazelor neuroparalitice, mulți copii din satele noastre s-au născut cu malformații, 7 copii au murit după naștere, o parte au rămas infirmi pentru toată viața. În 1957, Robu Maria păștea vițeii colhozului pe teritoriul poligonului. Un proiectil a căzut între viței și a omorât 7 dintre ei. Femeia a fost rănită la ochiul stâng și la piciorul stâng. În 1958, în urma explodării unui proiectil, trei copii cu vârsta între 8 și 9 ani – Andrei Spițceac, Mihai Pinteac, Ștefan Pinteac – au fost grav răniți. În 1960, câțiva bărbați și femei din sat, care mânau vacile și oile la pășune, unde

le și mulgeau, au simțit un gust dulce pe buze, după care s-au simțit moleșiți și fără putere de muncă. Fânul cosit pe teritoriul poligonului, în special în locurile unde au loc explozii de proiectile, vitele nu vor să-l consume decât după un an de la producerea exploziei, fiindcă e îmbibat cu o mare cantitate de substanțe toxice. În anii 60, un proiectil de calibru mare a căzut peste casa săteanului Filip Pungă. Ca urmare, casa a fost complet distrusă. În 1968, proiectile de calibru mare au căzut în centrul satului, în parc, în grădină la A. N. Țocan, pe teritoriul fermei colhozului, distrugând un colț de clădire. Proiectile au mai căzut, în acel an, pe câmpurile nr.6, nr.11 și nr.3 ale colhozului. La fel, în anii 60-70, câteva proiectile au căzut în turmele de vaci ale colhozului, omorând animale. În 1975, câțiva copii din sat pășteau vacile pe teritoriul poligonului. Au găsit un proiectil și se jucau cu el. Pe neprins de veste, acesta a explodat. 2 copii au murit, iar 3 copii au fost răniți și au rămas infirmi tot restul vieții. La sfârșitul anilor 80, un desant militar aerian a fost parașutat din greșală, din cauza ceții dese, chiar la marginea satului, iar dimineata parașutiștii împușcau cu cartușe de luptă pe străzile satului. În 1997, în timpul împușcăturilor a fost rănit mecanizatorul A. Pălărie. În sat, în timpul războiului n-au fost atâția oameni răniți și atâtea distrugereri, cum sunt acum, pe timp de pace.

De asemenea, vă rugăm să trimiteți o comisie de specialiști calificați pentru a constata gradul de poluare a solului, apei și aerului cu substanțe chimice rămase de pe urma exploziilor. În perioada anilor 50-60, pe poligon au fost experimentate bombe cu gaze chimice. În prezent, în Frumușica Veche nivelul de mortalitate e cel mai ridicat, iar cele mai multe decese sunt premature. Comisia va trebui să studieze faptele constatate și să dispună plata unor compensații pentru viețile pierdute și sănătatea dăruită a sătenilor. O treime din populația satului se află în evidența instituțiilor medicale, fiind diagnosticați cu „cancer”. Prin ce ne-am făcut vinovați în fața țării și a lui Dumnezeu că suntem omorâți de vii, noi și copiii noștri nenăscuți? Scriem adevărul, deoarece

Ștefan Pinteac (1949-2022), fost consilier raional Tarutino (1990-1992) și Sarata (1992-1995), luptător pentru refacerea satelor Frumușica Nouă, Zurum, Cantemir și Roșia din sudul Basarabiei, transformate de sovietici în poligon militar

ce sunt mulți copii care se nasc prematur ori se nasc cu diagnostice grave. Mor părinți tineri, lăsând copii orfani. Întoarceți-ne pământul înapoi și dați-ne posibilitate să trăim liniștit. Iar pentru ca că puteți ajunge în satele noastre, vă rugăm să alocați mai întâi din bugetul de stat banii necesari pentru construcția unui drum cu suprafață tare, care lipsește.”

Încă în 1995, pe vremea când era deputat în Consiliul raional Sarata, Ștefan Pinteac, locuitor al satului Frumușica Vechi, a cerut desființarea poligonului militar din raionul Tarutino, aflat la hotar cu satul Frumușica Veche, sat de la care poligonul și-a tras, fără consimțământul comunității sătenilor, 5.000 ha de pământ. Într-un interviu luat de Sorin Cehan, reporter la „Evenimentul zilei”, și publicat în ziar la data de 7 august 2001, Ștefan Pinteac spunea: „Eu am cerut reconstrucția celor 4 sate românești, Frumușica Nouă, Zurum, Cantemir și Roșia, care au existat pe locul po-

Ziarul „Concordia” al românilor din Ucraina abordând în 1996 problema refacerii satului Frumușica Nouă, transformat în poligon militar

lignonului și restituirea pământurilor urmașilor românilor din acele sate. În trecut în poligon s-au testat arme chimice și în satele românești din zonă se nasc copii distrofici, iar boli precum cancerul sau leucemia afectează jumătate din populația locală”.

Problema lichidării poligonului militar, construit în coasta satului Frumușica Veche, a fost una dintre problemele prioritare ale deputatului și cetățeanului Ștefan Pinteac. Răsfoind prin teancul de scrisori și ziare, rămase după plecarea lui dintre noi, în 2022, la cele veșnice, am găsit o copie a scrisorii, semnată de sute de locuitori ai satului, trimisă de Ștefan Parlamentului Ucrainei, în care era descrisă situația gravă a satului la sfârșitul anilor 90 ai secolului XX. Comisia de la Kiev a venit în sat pe data 18 mai 1999, a mers la poligon, echipată cu diverse aparate, apoi a venit la primărie să ne spună că în poligon totul e OK în ce privește gradul de poluare. Numai că membrii comisiei au mers singuri, fără reprezentanții primăriei, fără să fie însoțiți măcar de unul dintre locui-

torii satului care s-au adresat Radei Supreme de la Kiev după ajutor. Cât despre problema stării de sănătate a locuitorilor satului, ea nu s-a discutat deloc.

După mai multe scrisori și adresări la Kiev din partea locuitorilor satului Frumușica Veche, poligonul militar Tarutino a încetat să mai funcționeze, din 2000, ca obiect militar. În prezent o mare parte din suprafața poligonului militar este folosită ca teren agricol. De multe ori se iscă lupte adevărate pentru pământ. Chiar dacă locuitorii satului Frumușica Veche au cerut să li se facă dreptate și să li se întoarcă pământul luat intempestiv de la țărani satului și dat pentru formarea poligonului, statul n-a vrut să restituie cele 5.000 ha confiscate samavolnic de la sat și atribuite poligonului militar. În schimb, în 1995, statul a dat unor fermieri străini în arendă primele 700 ha din teritoriul fostului poligon militar. În 2000, s-au mai dat vreo 300 ha, după care mâini hrăpărețe au împărțit aproape tot teritoriul poligonului. Astfel, cele 27.000 ha sunt, în același timp, și poligon militar, și sursă de venit, deoarece pământul este cultivat cu culturi agricole.

Satului Frumușica Veche așa și nu i s-au restituit pământurile agricole, confiscate în 1946. În poligon sunt stăpâni magnații funciari, care din când în când se mai iau și la bătaie. După cum povestesc locuitorii satului, ultima bătaie a avut loc o lună în urmă, pe valea satului.

Ștefan de mai multe ori s-a adresat la administrația de stat din Tarutino cu rugămintea să i se dea pământ în arendă. Nu i-au dat! Au dat altor locuitori ai satului, care își spuneau moldoveni, iar lui Ștefan Pinteac nu i-au dat posibilitate nici să muncească din simplul motiv că se considera Român! Doare? Doare și încă cum!

În 1946 a fost luată decizia înființării poligonului. La numai un an de la sfârșitul celui de-al doilea război mondial, statul comunist a hotărât să creeze un poligon militar pe locul unde se afla cel mai frumos și mai bogat sat românesc din mijlocul Bugeacului, Frumușica Nouă. Conform directivei venită de la Moscova, populația a fost evacuată cu de-a sila din case. Ca să nu se mai întoar-

că înapoi, casele au fost complet distruse. Acoperișurile erau trase în jos cu tancurile, iar casele nivelate în una cu pământul. În scrisoarea trimisă parlamentarilor din Kiev, locuitorii satului Frumușica Veche spun că distrugerea satelor românești în vederea curățirii terenului pentru noul poligon a avut loc în anul 1947. Sătenilor li s-a dat un interval de până la un an pentru părăsirea caseilor. În acest interval, din 1946 până în 1947, locuitorii din satele Frumușica Nouă, Zoreni (Zurum), Roșia, Amara, Cantemir au fost siliți să se mute cu traiul în casele nemților, plecați din Bugeac în Germania în primul an de ocupație bolșevică, în deplină înțelegere cu regimul nazist german în baza odiosului pact Ribbentrop-Molotov. Dar când a înțeles că numărul de familii ridicate de la vatră este cu mult mai mare decât numărul de case fără stăpân, rămase de la germani, statul bolșevic a luat decizia să îngrămădească și câte trei-patru familii într-o casă, înghesuindu-le acolo cu tot dinadinsul, claie peste grămadă. Cei care nu doreau să trăiască în asemenea condiții, s-au împrăștiat ca potârnichele pe la rude, în satele din jur. În felul acesta, satul

Frumușica Veche a fost unul dintre satele, care a primit un număr mare de oameni din satele distruse din poligon. Cu timpul o parte din acești oameni s-au mai rărit, plecând care și încotro, spre a nu fi greutate pentru gazda care i-a adăpostit la nevoie.

Cândva am reușit să trec pe hârtie cuvintele unei poezii de jale, devenită cu timpul un imn al durerii locuitorilor satelor ridicate din poligon. Se numea „Recviem pentru Frumușica Nouă”. Cuvintele aparțin lui Daniil Popov, fost primar al satului Frumușica Nouă. Am cântat acest cântec de jale în 2006, când am mers în poligonul militar cu mai mulți oameni, ridicați de la vatra lor în 1946. În 2006 împreună cu Ștefan Pinteac și alți români din sat am instalat o cruce și am sfințit locul de unde a început reînvierea satului Frumușica Nouă, sponsorizat de Alexandru Pălărie, fiul unui fost locuitor din Frumușica Nouă. Satul Frumușica Nouă a reînviat după 60 ani de uitare, care au trecut de la dezastrul distrugerii satelor românești din Bugeac. „Frumușică, sat vestit,/ Grele timpuri ți-au venit.../ Cine mi te-a blestemat? / Te-ai pustiit, te-ai ruinat./ Un’ ți-i casa, un’ ți-i masa,/Un’ ți-i grădina frumoasă? / Un’ ți-s

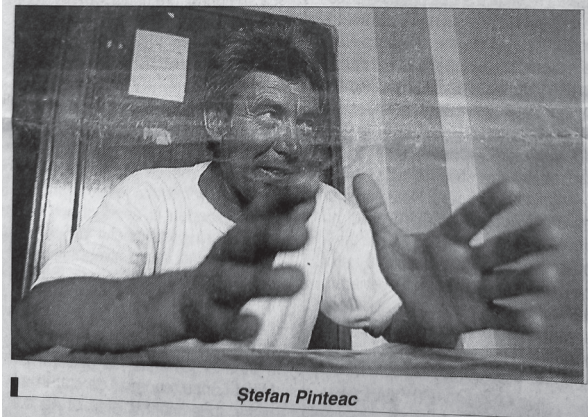

Ștefan Pinteac la poarta poligonului militar Tarutino, cu intrare din satul Frumușica Veche, raionul Sarata, regiunea Odesa. Fotografie din anii 90 ai secolului XX

lui ar putea avea și o a doua cauză. În 1995, pe vremea când era deputat în Sovietul raional din Sărata, Ștefan Pinteac a cerut desființarea poligonului militar din raionul Tarutino, din apropierea satului Frumușica Veche. „Eu am cerut refacerea celor 4 sate românești, Frumușica Nouă, Zurum, Cantemir și Roșia, care au existat pe locul poligonului, și restituirea pământurilor urmașilor românilor din acele sate. În trecut, în poligon s-au testat arme chimice, și în satele românești din zonă se nasc copii distrofici, iar boli precum cancerul sau leucemia

construită de Ștefan cel Mare. Turnul care a mai rămas din biserica cetății a fost transformat în wc public, în loc să fie protejat ca monument istoric”, a mai spus Pinteac. Am încercat de mai multe ori să luăm legătura cu secretarul de stat Doru Ionescu. Prin intermediul secretarei sale, i-am transmis întrebări referitoare la chestiunile ridicate de Ștefan Pinteac. N-am primit nici un răspuns. Tăcerea nu rezolvă însă problemele românilor din regiunea Odessa.

SORIN CEHAN

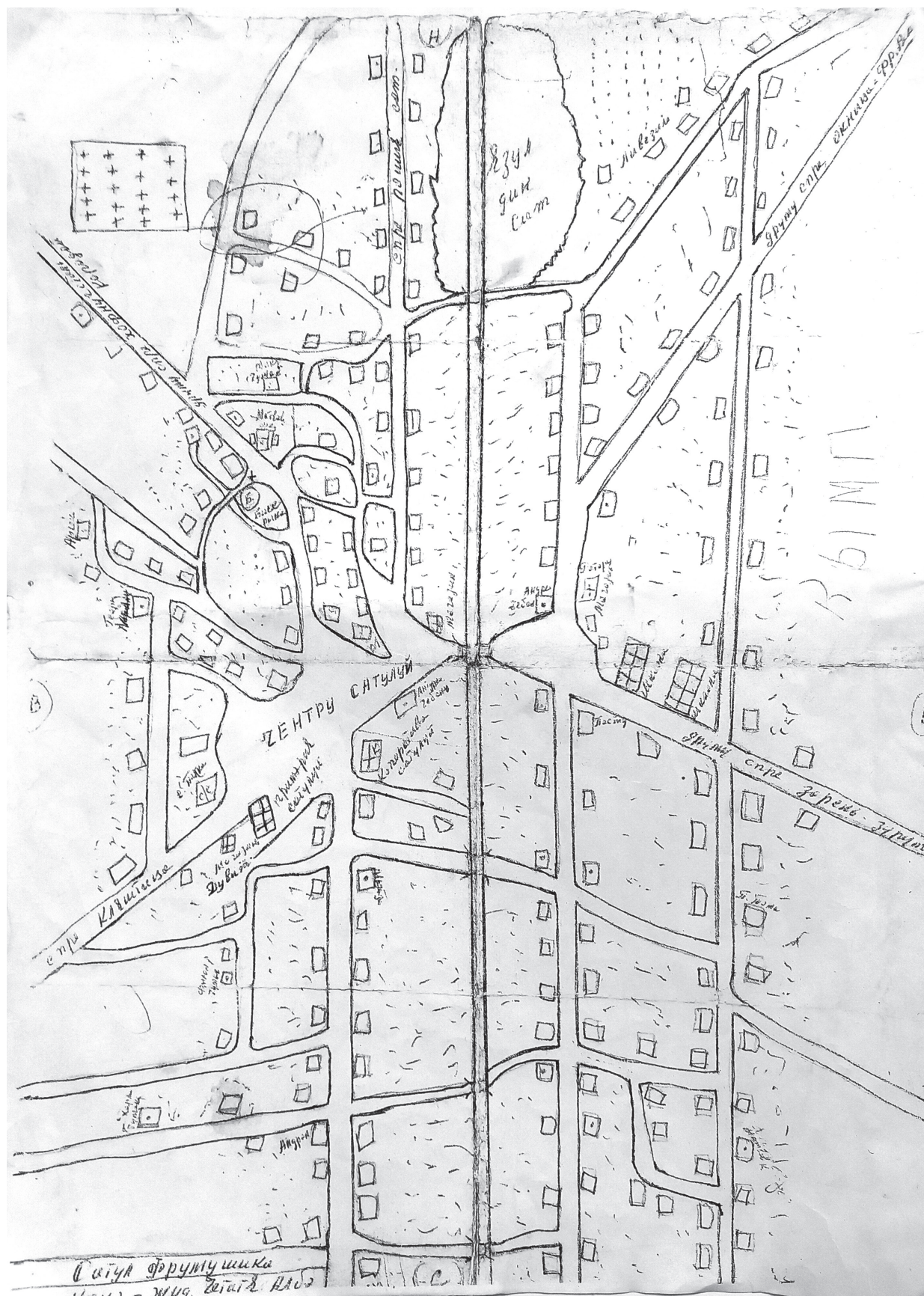
*Ziarul bucureștean „Evenimentul Zilei”
abordând tema satelor românești din sudul
Basarabiei, transformate în poligon*

de oi / Și sorocur'le de boi?/ Toamna pe când
ajungeam,/ Bogății noi culegeam./ Bogățiile
cu mii,/ Pentru iarnă la copii./ Din bisericuța
sfântă / Clopotele nu mai cântă,/ Clopotele
n-or mai bate,/ Copiii n-or merge la carte.../
Frumușică, sat vestit,/ De ce te-ai împustiit?/
Cine mi te-a blestemat? / Te-ai pustiit, te-ai ru-
inat.../ Cine mi te-a blestemat / De-așa te-ai
înstrăinat?”

În prezent pe locul satelor Roșia și Frumușica Nouă se află Complexul turistic „Frumușica Nova”, unde este amenajat un muzeu cu exponate din obiecte autohtone adunate de la populația din satele din jur. Refacerea satului Frumușica Nova a început cu construirea unei case în stil național românesc, așa cum a fost până în 1946, conform planului prezentat de Andrei Pălărie, tatăl proprietarului complexului turistic, originar din Frumușica Nouă. Cu timpul, au fost construite

mai multe case, care reproduc stilul de case specific mai multor etnii din Bugeac: casă evreiască, ucraineană, bulgară și altele. În prezent se organizează excursii la complexul turistic „Frumușica Nova”, unde turiștii pot savura gustul bucatelor naționale: plăcinte, sarmale, mămăligă, brânză de oi. Complexul are vinărie proprie, fermă de oi, albinărie. În acest complex turistic, în prezent lucrează un număr destul de mare dintre locuitorii satului Frumușica Veche. Începând cu scoaterea buturugilor și terminând cu construcția caselor și amenajarea străzilor satului Frumușica Nouă, forța de muncă au fost copiii și adulții din Frumușica Veche.

De mai multe ori satele Frumușica Veche și Frumușica Nouă s-au salvat unul pe altul. La sfârșitul secolului XVIII populația satului Frumușica Veche, prin roire, a dat naștere satului Frumușica Nouă. La venirea rușilor în Basarabia, populația din Frumușica Nouă a fost ridicată și strămutată în Frumușica Veche. Locul de unde a fost ridicat satul l-a luat în proprietate statul rus. Pe acest pământ li s-a permis să se mute cu traiul moldovenilor din raioanele nordice ale Basarabiei. Au fost aduși emigranți ruși din regiunile rusești Voronej, Kursk și din alte locuri. Deoarece satul era nou și era proprietate a statului, se alocau mulți bani pentru construirea caselor, întreprinderilor industriale. Locuitorii satului Frumușica Veche nu primeau asemenea alocații câtă vreme se judecaseră cu statul rus pentru împroprietărirea cu pământul ce îl dețineau până la venirea rușilor în Basarabia. În Frumușica Nouă s-au mutat cu traiul o parte din locuitorii satului Frumușica Veche, care au vândut pământul și s-au mutat cu traiul pe moșia statului. În 1946, când a venit ordinul de a elibera teritoriul pentru construirea poligonului militar, o parte mare dintre acești oameni au venit la rudele lor din Frumușica Veche. Două sate înfrățite, menite să se salveze unul pe altul în momentele grele.

Planul satului Frumușica Nouă înainte de a fi ras de pe fața pământului

Dragoș OLARU

Pe urmele primei statui a lui Mihai Eminescu la Cernăuți

Anul trecut am avut prilejul să asist la lucrările de renovare generală a fostului Parc „Arboroasa” din Cernăuți, situat între actuala Piață Soborna (Piața Ghica-Vodă în interbelic) și curtea Catedralei Ortodoxe. Lucrările au scos la suprafață fundația pe care fusese instalat postamentul cu bustul în bronz al lui Mihai Eminescu, dezvelit în Parcul „Arboroasa” la 7 decembrie 1930. Teoretic, în piatra de fundație realizatorii monumentului ar fi putut introduce o capsulă cu un uric scris pentru viitorime.

Fundația descoperită în fostul Parc „Arboroasa” din Cernăuți, pe care a fost ridicat în interbelic monumentul poetului Mihai Eminescu

Timp de câteva zile, împreună cu proiectanții renovării parcului, am analizat atent temelia fostului bust. După ce am scos cu multă grijă, bucată cu bucată, betonul din fundație, am constatat că mult dorita de noi capsulă lipsește. Se vede că înaintașii noștri nu au așezat la temelia monumentului râvnita capsulă pentru viitorime. Or ea ar fi fost o scumpă relicvă cu valoare istorică și culturală incontestabilă pentru cernăuțeni, ca și pentru comunitatea românească din regiunea Cernăuți. O astfel de capsulă (tub din sticlă) a fost descoperită sub Monumentul Regimentului Bucovinean de Infanterie Nr. 41 austriac, în timpul dărâmării acestuia de către sovietici, în anii '50 ai secolului trecut. Din neatenție, tubul de sticlă a fost spart, dar pergamentul cu textul scris într-un chenar ornamentat și semnat de autorii monumentului și edilii orașului a fost predat spre păstrare Arhivei de Stat din Cernăuți, unde se află și astăzi.

După ce au stabilit locul fostului monument, adică după ce i-au fixat geolocația, autorii proiectului de renovare a fostului Parc „Arboroasa” mi-au sugerat că ar fi necesar să se anunțe un concurs pentru crearea unei plăci comemorative din metal pe care să se expună poza fostului monument cu figura marelui poet, iar alături, în limbile ucraineană și română, să se consemneze faptul că pe acest loc s-a aflat bustul poetului M. Eminescu, distrus de sovietici în iunie 1940. Placa ar putea să fie amplasată pe aleea parcului, lângă locul fostului monument, punctul de pornire al viitoarei alei. Din partea noastră, ar fi un frumos semn

de respect față de marele poet, față de valorile culturale ale comunității, care nu au putut supraviețui vicisitudinilor vremurilor.

Primele informații privind locul amplasării bustului lui Mihai Eminescu la Cernăuți le-am obținut în anii de studenție 1973-1974, când profesorul de limba și literatura română de la Școala Medie Nr. 10 de la Roșă, Vasile Cauliuc, unul dintre puținii intelectuali cernăuțeni care apucaseră să-l vadă în mod real în anii interbelici, ne-a adus pe noi, câțiva studenți de la „Filologia moldovenească”, în parcul din fața fostei Catedrale Ortodoxe (transformate de sovietici într-un depozit de materiale), zicându-ne: „Uitați-vă, dragi studenți, aici, în colțul de sud-est al fostului Parc „Arboreasa”, la 7 decembrie 1930 a fost dezvelit bustul marelui poet român Mihai Eminescu. Acum el nu mai este, dar voi trebuie să știți că până la „eliberare” el a fost chiar în acest loc, parțial pe acest trotuar, care, între timp s-a lărgit, furând teren din spațiul parcului. Astăzi bustul nu mai există, dar voi (măcar voi) să știți că el a existat cu adevărat și să transmiteți și copiilor voștri această veste. Eminescu a fost pe aici, a pășit prin acest parc, a privit la aceleași clădiri, la aceiași arbori, la aceleași bucăți de cer pe care le priviți și voi astăzi. Voi sunteți obligați să păstrați, cel puțin în adâncul sufletelor voastre, acest adevăr. Și să-i citiți mereu lui Eminescu opera, fiindcă numai astfel El va fi mereu în Cernăuți, în orașul vostru, care a fost atât de mult și al Lui.”

Alte informații despre dezvelirea bustului lui M. Eminescu la Cernăuți aveam să le aflăm mai târziu, când obținusem accesul la presa interbelică și la documentele de arhivă. Atunci am putut afla că inițiativa ridicării bustului a venit din partea Ligii Culturale – Secția Cernăuți. Președinte al Secției era, în acele timpuri, profesorul universitar Vasile Gherasim, un bine cunoscut cercetător al operei și vieții poetului, care, încă în primăvara anului 1930, a anunțat un concurs de machete pentru un bust care să-l reprezinte pe Eminescu din perioada scrierii „Luceafărului”, adică din perioada de maturitate creatoare a poetului. La 1 iunie 1930 a avut loc o expoziție de machete

Membri ai echipei de renovare a fostului parc „Arboreasa” cercetând fundația înainte de a fi demontată în ideea descoperirii capsulei cu uricul pentru urmași

Uricul pentru urmași, descoperit sub fundația Monumentului austriac al Regimentului Bucovinean de Infanterie Nr. 41 din Cernăuți

*Model de placă comemorativă.
Schită de Iu. Olaru*

Catedrala Ortodoxă din Cernăuți. Vedere din interbelic realizată din fostul parc „Arboroasa”, de pe locul în care s-a aflat bustul lui Mihai Eminescu

realizate de mai mulți sculptori, iar comisia alcătuită în acest scop l-a ales câștigător, dintre cei 8 participanți, pe sculptorul Rihard Hette din Iași. Comisiunea artiștilor, întrunită la Ministerul Artelor din București, a aprobat lucrarea în unanimitate de voturi, astfel îndeplinindu-se toate formalitățile pentru inaugurarea bustului. În toamna aceluiași an, după ce au fost colectate fondurile necesare, s-a trecut la realizarea propriu-zisă a monumentului. Soclul a fost realizat de sculptorul cernăuțean Carol Moscaliuc.

Astfel, la 7 decembrie 1930, în prezența unui numeros public, s-a dezvelit bustul lui Mihai Eminescu în Cernăuți. Pentru a înțelege mai bine atmosfera acelei zile, așteptată cu înfrigurare de toată suflarea românească a orașului, vom prelua un fragment din relatarea ziarului „Glasul Bucovinei” despre acest eveniment:

„Duminică, 7 Decembrie a. c., pe o vreme admirabilă ca de primăvară, a avut loc la Cernăuți o foarte frumoasă manifestație culturală cu ocazia desvelirii bustului marelui poet Mihai Eminescu. Colțul parcului Arboroasa din fața catedralei, care a fost ales ca loc pentru bustul lui M. Eminescu, era frumos decorat cu steaguri tricolore și ghirlande de verdeață. Solemnitatea a început la orele 11 dim. Printr-un parastas de pomenire a lui M. Eminescu care a fost oficiat în catedrală de Sf. Lor părinții, consilier consistorial G.

Șandru, I. Avram, E. Hostiuc și diaconii Lazariuc și Morariu răspunsurile fiind date de corul mitropolitan. La parastas au luat parte reprezentanți ai autorităților civile și militare, profesori universitari, magistrați, un mare număr de prof. secundari, preoți, ofițerii garnizoanei, avocați, medici, învățători, meseriași și comercianți, societățile studențești cu steagurile lor, elevii dela școalele din Cernăuți, etc., etc. După parastas, publicul s-a adunat în fața bustului lui M. Eminescu, în număr așa de mare încât străzile Ștefan cel Mare și Piața Arboroasa erau înțesate, tramvaiele trebuind să-și întrerupă circulația pentru câțva timp. După ce preoții în odăjdii înaltă și acirugi pentru odihna sufletului marelui dispărut, S. S. părintele O. Soroceanu, predicatorul catedralei, a rostit o frumoasă cuvântare, scoțând în relief marea dragoste de neam și de biserică ce a stăpânit totdeauna sufletul poetului și artistului M. Eminescu.” După ce s-a dat la o parte pânza care învelea bustul, au luat cuvântul următorii vorbitori: profesorul Vasile Gherasim, directorul ministerial Teofil Sauciuc-Săveanu, istoricul Ion Nistor (în numele Academiei Române), poetul Gavril Rotică (în numele Societății Scriitorilor Români), profesorul Grigore Nandriș (în numele Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina), studentul Imbrescu (în numele Centrului studențesc), părintele

Grup de tineri bucovineni din interbelic la bustul lui Eminescu din fostul parc „Arboroasa” din Cernăuți

Gheorghe Șandru (din partea Mitropoliei). Au urmat cuvântările reprezentanților societăților studențești „Arboroasa”, „Junimea”, „Dacia”, „Academia Ortodoxa” și „Moldova”, după care V. Gherasim a predat bustul lui Eminescu primarului N. Săuciuc-Săveanu.

Seara, la Teatrul Național „Vasile Alecsandri” din oraș a avut loc Festivalul Eminescu la care a rostit un discurs festiv Vasile Gherasim. Corul și octetul Societății „Armonia” au interpretat un șir de cântece pe versuri de M. Eminescu, iar actorii N. Sireteanu, Nae și Lily Bulandra au recitat din poezia marelui poet și a Veronicăi Micle. La festival a participat și poetul Octavian Goga.

Și iată aici, în colțișorul lui Eminescu, așa ne place să numim fostul Parc „Arboroasa”, cu imaginea maiestuoasă a Catedralei în față, cu textul restabilit pe fațada bisericii „Unuia în trei ipostasuri – Dumnezeu”, mi-am pus firească întrebare: oare am făcut noi, cernăuțenii, tot ce ne-a fost în putință pentru a-i eterniza numele aici, în „dulcea Bucovină”? Am făcut multe lucruri frumoase, dar trebuie să recunoaștem că avem încă multe de realizat.

La cei 135 de ani de la trecerea-i în veșnicie era o datorie sfântă să avem un muzeu în casa lui Aron Pumnuț, care să fie un adevărat centru științific de studiere a vieții și operei, de propagare a moștenirii neapărate a Poetului. Ceea ce avem în cadrul Muzeului Etnografic Regional nu mai poate să satisfacă așteptările și năzuințele noastre. Nici inscripția de pe basorelieful instalat pe clădirea fostului Gimnaziu Superior austriac nu ne poate satisface, fiindcă exprimă un neadevăr istoric și științific. Instalarea de plăci comemorative pe clădirile existente azi și legate nemijlocit de numele marelui Poet (casa lui Nicolae Dзіerszeck, casa lui D. Isopescu-Grecu în care a locuit sora poetului, Aglaia, casa mitropolitului Silvestru Morariu-Andri-

Grup de tinere române din Bucovina interbelică la bustul lui Eminescu din fostul parc „Arboroasa” din Cernăuți

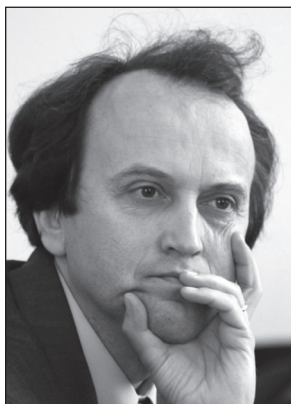
evici ș.a.) este de asemenea un deziderat major al nostru.

Proiectul instalării unei plăci comemorative pe locul primei statuii a Poetului în Cernăuți trebuie să se afle azi în centrul atenției noastre. Altfel vom aluneca pe drumul pârâlnic al unor venerații declarative față de Poet și al unor manifestări patriotarde exhibiționiste și lipsite de fond, după expresia unui regretat coleg.

Iată ce spunea Vasile Gherasim la dezvelirea monumentului în anul 1930: „Am așezat acest monument aici, în acest loc, pentru că, fiind văzut din toate părțile, să fie un continuu stimulent la mai mult idealism în gânduri, la mai multă dezinteresare în acțiuni și la mai multă sinceritate în vorbe...”

Iar tu, geniu neîntrecut, Luceafăr al cugetării și creării românești, căpătând chip de bronz – să rămâi până la plinirea vremurilor, între noi! Tu ești făcut dintr-o bucată, întocmai cum în viața ta pământească ai fost om „dintr-o bucată”. Din Nirvana te-am coborât aici între noi, pentru ca din vârtoarea vieții noastre, adesea tulburi, la tine să putem veni pentru a ne pleca genunchii în fața ta!”

Înfăptuirea acestor deziderate, precum și ale altora, ne-ar absolve de păcatul prea numeroaselor neîmpliniri în fața memoriei Poetului și ne-ar îndreptăți a ne pleca genunchii în fața Măriei Sale.

Mircea A. DIACONU

Mircea Streinul, poetul care merită a fi reevaluat

Cu toate încercările de recuperare de după 1989 – câteva reeditări, două studii monografice, un număr din „Jurnalul Literar” dedicat lui în 1995 –, Mircea Streinul (1910-1945) este un scriitor quasi-necunoscut. Istoriile literare nu-l recuperează, așa cum debaterile pe diferite teme îl ignoră; o fac și multe antologii de poezie. În cel mai bun caz, numele îi este asociat, dar într-o manieră aproximativă și vagă, cu Bucovina, cu Cernăuții interbelici, eventual cu rudimente de tradiționalism, chiar dacă în *Istoria* sa Călinescu vorbise despre „suprarealiști bucovineni”, niște suprarealiști care ar fi *devorat* expresionismul, îndreptându-și apoi atenția către literatura franceză. Or, dincolo de recuperarea operei primate în sine, câteva fenomene ar putea căpăta, prin invocarea autorului ei, valențe noi. Am în vedere expresionismul, ba chiar și ceea ce Eugen Simon numea „existențialism românesc”.

Unul dintre puținele locuri unde înainte de 1990 numele lui Mircea Streinul fusese invocat era prefața lui Nicolae Manolescu la antologia de poezie din 1968, publicată ul-

terior cu titlul *Metamorfozele poeziei*. După mărturisirea „Am întâlnit poeți care n-au lăsat o operă valabilă în ansamblu, dar pot fi memorabili pentru o poezia sau chiar două” (invocați fiind Teofil Bugnaru, Corneliu

Moldovanu sau Yvonne Rossingnon), tânărul, pe atunci, critic continua: „Poate că exemplul cel mai bun este Mircea Streinul, autor de mari cantități de poezie, din care numeroase strofe și chiar poezii întregi ar fi meritat să fie citate, dar care, în totul, e un poet ilizibil și aproape fără valoare”. Și totuși, acest poet e de luat în seamă, Spre exemplu, *Bucolice-le*, publicate în *Opera lirică. 1929-1939* (Cernăuți, 1939), constituie o dovadă că Mircea Streinul merită și trebuie să fie inclus în metabolismul poeziei românești.

Publicăm aici cinci din cele șapte secvențe ale poemului. Alături de romanul *Prăvălia diavolului* și de o selecție din articole, poemul poate fi citit integral în vol. *Scrieri de Mircea Streinul*, în curs de apariție la Editura Știința din Chișinău, în colecția *Moștenire*, nr. 104.

BUCOLICE

I

Tânăr pom!

Când pe umerii frumoși îți cade rouă, o dulce-nfiorare
te cuprinde și-n mătăsoasa paloare de lumină
care te plouă sângele roadei viitoare trunchiul ți-aprinde.

Albine, blândă lumină pe-un fagure de-amurg.

Tu-i pregătești țărânei raiul cu ploi de primăvară;
serile vin la umbra ta, ca la un tânăr Isus.
Haitele-adulmecă izul de cerbi la trunchiul mai zvelt
decât a fost mângâietoarea mână care te-a culcat
în luminata țărână. Păsările-au suflat aburii sulcinei
spre-un cer de legendă. Sfântul soare-a suit din izvoare
ceruri de palide, nouroase amiezi. Tânărul pom privește-n
ploioase livezi bătrânețea clară a stejarilor albaștri
și pământul murmură-n ierburi dorul după sămânță.

Plimbarea noastră de noapte s-a sfârșit și morții se statornicesc
familiar în noi; să-i ținem pentru rădăcinile pomului.

Să fim înțelepți ca porumbii când zboară sub nourii ploioși;
Prietenii ai serii să fim, cavalerii ai pădurii;
când steaua va sta mărturie, să ducem stejarii pe mături,
în solitudini înalte să creștem cu zările lor peste vis
și ciobanii ne vor aminti în fluier ca despre-o moarte-n pădure;
neguri... imense cum vin și-n ele întrăm solemni,
făcându-ne cruce; Capricornul de veghe lovește-n cremene;
copilăria trece prin frunzele-albastre și sângele nopții e cald
în fagii care mor sub secure; sub pasul
ciutelor
sună clopote mici. O pajură cu ochiul verde tulbură
frunzișul serii, pe când din bezne lupii urlă-n urma cerbilor
pierduți sub zarea obosită de luceferi; – tac oierii, ca-n mănăstirea
de lumină să cânte îngeri nevăzuți.

Tânăr pom!

Îl văd cum crește din verde lumină, ca apa îi curge
pe umeri frunzișul, cimbrul umbros și plăcuta sulcină
i-adie depărtate dumbrăvi și-n neguri îl cheamă feriga
cu dulcile-i otrăvuri de verde lumină. Șerpii albaștri
și roza auroră scutură zarea, stelele cad în palmele lui –
și le soarbe; soarele scoate din verdea pădurilor ciutură aburii nopții,
grei de mireasmă amară, iar melcii își urcă pe fagi și mesteceni
argintul. Sunt răsărituri mari în văile lumii!

E-o seară foarte veche, de cine-știe-când, în care-adoarme,
calmă, o leneșă livadă; nourii mai au o lumină și anii
se-adună în jurul pomului; parc-ar fi ciobani veniți dintr-o lungă ploaie –
sau niște cuvinte strânse-ntr-o carte; cerșetorii de lângă cimitire-și
jupoaie rănile de-argint. În ascunzișul cărților curge-o apă albastră.

Ploaie ți-am fost, tânăr pom! Lumină și soare... Pentru tine-am împlânzit
umbra serii într-o caldă mângâiere. Împreună am fost o unică
singurătate. Tu, țărna și veacul; eu, munte după furtună. Zăpezile-n cântec
mă sună; șoimii fruntea nu mi-o umbresc; azurul, umerii aspri și-l cresc,
în seară cobor sub frunza ciobanilor, odihnitoare mă cuprinde zarea,
aproape mi-i toată depărtarea, luncile-mi îngână umbrele moi, de lână,
nopțile mă spun lăudător cântec de dor peste slavă, peste moarte.

Sunt singur, totuși, cu tine. Înalt munte după furtună;
în suflet mi-i o tăcere, încât aud cum sună rotitoarele stele
în cerurile mele. Eu sunt peste lumi, peste toate
câte le gândești; sunt o imensă singurătate peste zboruri îngerești.

Nici o seară nu mă mai știe, veșnicia mă leagă de roată,
s-o duc în spinare toată până-n altă veșnicie, mai albastră,
mai târzie; îngerii au coborât în mărăciniș, să caute-însângeratele
păsări de lumină; stejarii cercetează după o arătare, dar de nicăieri
nu se-aude pas purtător de stele și frunzișul nu tresare sub nici un sărut
de-ngenunchere; în veacuri fără fund, pajerile moarte zborul
și-l ascund sub fruntea pădurii; țăranii au ieșit să are anii
și pământurile negre; ploile-au mirouns bătrânii stejari,
dar duhul adevărului se-ascunde sub un sfârșit dureros;
focul soarelui se pierde-n frunzișuri de ploaie bogată
și-n asfințituri curge de tot mai sus sângele rănilor
din palma lui Isus. Poeții seamănă cu hulubii cerurilor,
pe care mănăstirile fumegă o vastă, suavă tăcere;
moartea-și pregătește zărilor, sfinții își culeg în aur lepra
cu bube albastre și gerurile-adie-o înviere obosită.
Dar să coborâm în mila pământului, să-i ascultăm
vaierul tăramurilor din adânc, unde-amurgul
dăinuie-n amintirea adormirii cu zăpezile viorii
din zâmbetul născătoarei Marii; neliniștită oră!
te-adulmecă lupii și vulpile râd în ochii barbari;
moartea veghează-n lumina târzie – și-n serile din mine,

departe, Dumnezeu a-nceput să se poarte
deasupra apelor; de-acuma pot îngenunchea
și muri liniștit ca o apunere-n sângele serii.
Rănila cerului rouează ca un cântec în fluierul vântului.

Tânăr pom, înțelegi că toate acestea au fost pregătirea
zilei tale de aur? Măine, sămânța ta va crește zări!

III

Februarie; după-amiezile cern o moarte aurie, ca astăzi,
peste fruntea mea obosită, pe care-a mai rămas pulberea
umedă a stelelor. Prin cerurile palide ale ferestrelor curg
râuri de aur și sânge spre-un fastuos amurg;
cărțile mă invită la mari călătorii; discurile
de patefon ridică melci de-azur spre-o floare sângerie.
Orașul tace cu ploaia din vis; lunecă morții în nouri;
pe ziduri se strânge jilavul mușchi în amintirea
pădurilor pe care le-am trecut prin aburul soarelui;
unde, în imensitățile-albastre-ale miriștilor,
un prinț leproș își adună convivii: ei beau văzduhul
și chiuie, sperînd ogarii, care tresar în somn.

28 februarie; ce dulce sângere vinu-n amurg!
Câmpiile au de pe-acuma caldă prietenie-a ciobanilor
porniți împotriva anilor; nopțile cad peste fruntea
soarelui; pasul se-oprește sub ușă. Sărutul amintește
albastra tăcere a lumii, când se făcea din dragostea
unui cuvânt; gerurile ne lunecă-n privire toate
cerurile unui 4 aprilie; magice, ascunse
cifre, ca o moarte; dar să tăcem și-n amintirea
lor să bem veninul nopților, ca pe-un vin, ascultându-ne
destinul în cea mai înaltă stea a lui; fumul strujenilor
risipește-amintiri pe miriști; să nu pleci sub amenințarea
sângelui pe mâni. Doamne, câte frunze roșii ! Aș putea
colora o mie de toamne cu sângele meu; unde se-aud
luminile? Oare nu în inima noastră? Pasărea măiastră
își tânguie-n zbor învierea pădurilor; împăratul
din vale-o săgeată cu-ntunecimile sale.

28 februarie; nourii se-apropie de seară; imensul
oraș lumina-și începe. Sumbrii mei prieteni, iată-ne
ca la o nouă călătorie. Caii nechează-n stuful Prutului.
Suntem împărații acestui-ntuneric, din care se-aude
mersul morților înspre inima noastră. Un înger, bolnav
de veșnicie, ne cade la picioare. Lumina mi-l doare
pe fruntea albastră. Mi-i dor de-o largă și calmă dimineață,
în care să gonim pe cai spre pădurile Cuciurului-Mare,
unde să bem în bărdace răcoarea stejarilor
și să ne-ntindem ca niște ierburi la soare.

Unde ne mai așteaptă, ca amiaza de dreaptă,
liniștea cu mierle-a pădurii din toate poemele mele?

Hei, serile-mi bat în tâmpile ca-ntr-o scândură de brad!

28 februarie; spun – și parcă mi-au înviat fânețele
din Stânca. 4 aprilie; unde mi-s turmele?

Rău păstor! Zilele-mi tac, nopțile-mi cântă,
Albastre ploi de primăvară cu zăpezi bucovinene,
lăsați-mă să vă sărut stelele-oprite-n gene.

28 februarie; luminile-mi curg într-un solemn
și palid amurg. Tu nu mă știi, tu nu-mi
ghicești pasul umblându-mi prin visele tale.

Doamne, oare de ce nopțile nu vor să ne mai știe
urma prin copilărie, – și de ce zările
își duc spre mine toate cărările?

Ploierii se-adună tăcut, tăcut, s-asculte
sub imense ceruri cum sună crengile lunii inimi de lut;
tăcerea-i atât de albă sub stejari că doar îngerii i-au înțeles
luminile aspre, din care cântecul mi l-au cules; primăveri
enorme, cu licăriri de mit, la margini de pădure s-au strâns
însomnorate; lucesc zăpezi albastre în muguru-adormit
și cerbii vin s-asculte cum inima-mi bate singurătăți
de-amurguri sub cerul nesfârșit. 28 februarie – pădure
de ploi și cerbi îngenunchiați, iar fruntea de aur le-a căzut
în albastru noroi. E o dimineată ca și cum Dumnezeu
s-ar odihni pe-un munte-n furtună de lumini, din care
răsare-o după-amiază de sângerii grădini sub vis.
Și iarăși cad atâtea stele peste seara frunții mele!
28 februarie; oare pasul tău va mai suna sub fereastră
o nouă după-amiază albastră, prin care să trecem spre seară
ca o pajură prin legendă?

IV

Hei, ochelarii verzi! Munți de omăt nourii, munți verzi de omăt!
Deasupra, doar cerul cu pajuri nevăzute și cai tropotitori,
înhămați la caleașca de aur a morților călători.

Mai sus e raiul cu-ntinsul și verdele-i pomăt.

În zare sunt nourii, munți verzi de omăt.

Pe verzile-amiezii talazuri își scaldă
aripa de sânge omul cu coasa – și caldă
se zbate-n gura vulpii cloșca de aur;

Doamne, puii ei cum se tânguiesc prin grâiele grele,
iar vulpea pândește iarăși printre nevăzutele stele.

Cu pușca de-argint am plecat în zori,
ochelarii verzi: abureau ninsori; căpriori
stăteau la dunga de pădure, zbatându-se.

Corbii veneau dintre coarne să le fure-adamantul.
Am avut întâlnire mare la-un hat.
Venise din serile-i Roș-Împărat.
În spânzurătoare l-au pus pe bietul Păcală –
hei! prea știa cântece multe. Pot să vă spun un secret:
Păcală era, de fapt, poet.
Visul – știți prea bine! – trebuie pedepsit.
Hoții de cai îs mai puțin păcătoși.
Lupii râdeau la spânzurătoare,
Sfânta Vineri își avea ziua cea rea
și l-a ocărât pe sfântul soare,
iar Joița jelea c-a bârfit-o Miercurea.
În schimb, Făt-Frumos se veselea
că bietul Păcală – creatorul de iluzii – în sfârșit murea!

Dar din vâlceaua lor albastră
și din smârcuri au venit – fetele-au fugit de la fereastră... –
cumpliți zmei; totuși, umiliți și sfioși erau;
telegarii cu aripi mâncau jărat,ic,
Tândală înfulica bulci muiate-n lapte,
stelele îi cădeau ca niște muște-n mâncare
și Tândală înghițea ca la hram –
vezi, că mânca stele numai odată pe an.

Ochelarii verzi îmi aduceau tot ce voiam:
păsări de aur, cu ochii albaștri, amurguri cu turme
pe care le mânau ciobani împărătești,
inorogi albaștri, albastre fânețe, dar peste toate
curgea ploaia verde-a ochelarilor verzi.

Păcală murise. Din hoitul lui aburea poezia –
alcooluri rare, pe care doar zeii le beau.
Păunii au venit să-l acopere cu largile lor cozi,
iar oamenii încremeneau ca niște irozi
la vederea capului de profet! Scorburile plângeau cu sângele lor
de dimineață, ascuns în cele mai tainice vine.

Zmeii jeluiau, ei, oprimații, batjocura tuturor babelor,
care – stând după horn – speriau copiii cu cavalerii
întunericului, înstelați pe umeri și-având noaptea cea mare în ochi.

Făt-Frumos râdea și pupa toate fetele – că alta nu știe,
de era-n prostime râs mare și mare veselie.
Păcală: după moarte ca un munte-nconjurat de neguri –
el, de care toți tonții râdeau cu gura până la ureche.

Orașul dintre cețuri! Cernăuți... Prin livezile de piatră
toamne fumurii se pierd; îngeri palizi de lumină visul
cerului și-l poartă prin albastre ploi de Prut înnegurat
și fumul cartierului industrial – și vine zeul câmpiei,
cu plete de ploaie; străzile miroasă deodată a țărână și cimbri.

Het! Jidovi bătrâni și blânzi vând sulcină la tejghele; hamalii descarcă la gară snopi de soare; Liviu Rusu, Rudd Rybiczka, Leon Țopa și cu mine mergeam pe marginea liniei ferate: un tren de marfă aduce câmpiile Cuciurlui-Mare; ce solemnă plimbare!

Amurgul risipește liniști de aur pe Weinberg*; în fabrici imense stau nopțile și Prutul ascunde-n luncile albe silvanii; la noapte, luna-și va revărsa apele-n lumina electrică a străzilor; și, totuși, vom veghea pentru Doctorul Faust; să fim în ploaia amurgului iubitori, prieteni! – sau alții ne-au ucis și suntem morți într-o familiară plimbare duminicală? Da! Noi am omorât fagii albaștri și sângele lor ne curge mereu pe mâni – și ni-l ling cerbii înngenuncheați într-o amintire, ca-n tinda unei biserici.

Prietenii s-au dus în case. Doamne, cât de singur am rămas! Totuși, minunată mi-i singurătatea. Spăl stelele-n sudoarea frunții mele. Ascult somnul pământului. Oamenii cu păr albastru se plimbă sub cimitir. George Drumur duce la Horecea-Mânăstirii, Nr. 75, o inimă cât soarele. Hei, unde ți-i seara, Leon Țopa? Ziua ta e dureroasă. Da, vei sta odată pe malul unei ape și vei plânge. Liviu Rusu s-a burghezit și-și vinde stelele, de cresc înaltele turnuri un cer de legende. Cu mâini de-aramă cuprind sicriile voastre, Ion Roșca și George Stratoiu! Da, cred că-n curând voi fi printre voi și totul va-ncolți pentru o lume nouă, a poeziei.

Tăcută-i șura. Fânul miroasă a ploaie.
Vitele rumegă liniști în grajd. Copilăria mi s-a dus
între cai și iată-mă-s alergând hoștește pe miriști.

** Weinberg (în germ. Dealul Viilor) – colină pitorească despărțită de oraș prin pârâul Molnița, din nord-vestul urbei, azi dispărută în urma excavărilor comandate de fabricile de cărămidă din jur.*

V

Șerpia poeziei urcau dealul de aur, absconsul, păzit; săgetători albaștri vegheau; înseși cerurile ocoleau înaltul turn: poezia; atât de tainică era! Numai ciobanii cu femeile sau simplii călători ai visului îndrăzneau. Simplitate! Și ploile de aur se revărsau, ca și cum poetul ar fi scuturat frunzele mărului de aur. Hei, Faust! Ignorabimus... Doftorii și-au pus ochelarii pe nas, ca să poată număra cuvintele, crezând că ele sunt poezia, iar alții câte amante-a avut poetul, spunând: „Vai, ce tragic!” Aceștia, dacă Eminescu ar mai trăi, ar zvârli cu pietre-n dânsul. Iertare triștilor belferi! De unde să știe aceștia ce-nseamnă poezie. Arta poetică e înțelepciunea lui Dumnezeu trecută prin suava moarte de fiecare zi a poetului.

Cunoașterea lirică! – să te duci cu jivina pădurii
prin zorii apoși ai unei zile de toamnă, ca
negura să te-nvăluiască-n aripile ei adormitoare,
să te joci cu lupii și urșii în calde-amiezi,
când soarele curge-n fluvii enorme peste țarini,
să legi frăție cu iarba pământului și s-ascuți
sub tine cum freamătă viitoarele grăie – și
înger să fii, ca lacrima să te dăruiești, mângâiere
și slavă, toate Americile visului, Australia imaginii
și Asia somnului euforic, liniștita savană a
calmei ode – toate acestea să le cunoști.

Dacă n-ai plâns, nu poți fi poet.

Ah, lavalierile stupide și pletele – cum au compromis
poezia! Acești indivizi siniștri cred că e suficient
să vezi luna și stelele, ca să scrii poezie,
când, de fapt, trebuie să le faci din nou,
ca Dumnezeu din nimic luna și stelele!

Mai sunt, apoi, inspirații, care cred ca panglicile
scoase de ei pe nas sunt versuri, ignorând
travaliul clăditorilor de solemne și albe coloane.

Și poezia este lumina primită de Isus pe rănilile Sale,
adusă de hulubul Sfântului Duh! Mai mare decât
cerul este, mai mare ca moartea, mai mare ca totul
ce este din cele ce se văd. Căci a fi poet
înseamnă să știi a crea munți de aramă
și fluvii de aur, păduri cu inorogi și păsări
măiestre, dealuri cu limpezi coline și-oceane,
liniștite cătune în seară, mori de vânt pentru un
zănatic și sfânt don Quijote.

Pentru marea
și calma-i binecuvântare-a poeziei am scris,
în timp ce șerpilor ei urcau dealul de aur spre
cerul deschis, dealul de aur, absconsul, păzitul.

VI

Elegie, seara. Sau ninsori albastre. Poate brumi
pe-nalte poduri, la stâlpii căroră balaurii au murit.
Molcumă chemare luna, stinse naiuri iarba, calme
unde poezia peste marea moartă a tăceri; un ied
sălbatic l-a trezit pe-al nostru Pan; cu cimbru
și sulcină-n blană, iedul fruntea de-amăruia
scoarță a unui fag și-o freacă; zeul beat de mied –
vin vechi turnatu-i-am pe furiș în băutură –
se ia la harță cu iedul ale cărui cornițe l-au durut
dulce-n primăvară; culeg în palme ploaia serii
care va crește sub luminile tăcutelor stele.

Unde-am putea veni s-ascultăm din ramuri cum
se revarsă-n vale sufletul morților, dacă nu-n
această pădure-a poeziei? Cerul își scutură pe
fruntea ta furtuna, poete. Mâinile tale-au crescut
ca rădăcinile, din lut, iar stelele și-au muiat
luminile-n ochii tăi. Întă coroa stejarii
ți-au pus pe creștet. Parc-ar fi cununa de spini
a lui Isus. În vale ți-ai lăsat coiful, spada
și-nsângeratele zale; bucuriile, în livada cu stupi,
ca să se-mprăștie ca albinele. Tu gol ai venit aici
– ca trupul așezat pe-al învierii pristol. Ai venit
cu marea tristețe să stai, să nu te mai petreacă
lumesul orgolios alai; iată, pe fiecare mână ai
câte-un semn; le-ai răstignit pe care lemn?

Ai venit să fii cu zmeul și cu singurătatea;
te-a uitat, zgomotoasă, cetatea; acolo alții sunt
astăzi zei; versul tău e uitat, uitată ți-i fruntea
pe care se-odihnea privirea atâtor popoare de vis.

Să ne facem, deci, o nouă lume, după inima
ta anume, poete. Pan s-a trezit!

Marele poet – stejarul! El scrie
albastra-nserării poezie pe cerurile-nalte.
Cerneală de aur – atâtea stele-n călimara
lui, călimara-craiului, stejarului... Hai să mergem
sub coroana lui stufoasă – cufundare-n umbra
pământului. Luncile să-i fie argintată foaie de hârtie.

Departe de vulgara frământare-a hapsânilor
de ieftină glorie, să mergem în dulcea serilor
singurătate. Cântecul să-și bată aripa de melancolie
peste fruntea noastră, pe care-o liniștește albastră
pădurea ne-ncercată de securea hargăților
tocmiți de negustorii visului. Iată, suntem cu zmeul
și singurătatea. Pan aleargă cu albinele, să
prindă-n cornițe luminile. Ehei! Copitele-i de
țap cum scot scânteii de aur și pe frunte i se-așin
văpăi ca de-o comoară-n noaptea de Sânziene.

O pasăre geme în vis, măiastra.
Lângă ea să mergem, s-o mângâiem –
ca trecerea albă a lui Dumnezeu printr-un poem.

Vladimir ACATRINI

Bustul lui Dimitrie Onciul, dat dispărut la Cernăuți, există

Bustul de bronz al lui Dimitrie Onciul, realizat de sculptorul Corneliu Medrea, operă de artă emblematică pentru societatea studențească „Junimea” din Cernăuți, a fost inaugurat la 26 octombrie 1928 în grădina Căminului „Junimii” din strada Universității. Dezvelit în memoria primului președinte al societății, cu prilejul celei de-a 50-a aniversări a Societății „Juni-

mea”, el a stat acolo până la venirea rușilor.

Timp de aproximativ 12 ani, monumentul a stat nestingherit. Dar în iunie 1940 a venit în Bucovina Armata Roșie și, în scurt timp după aceasta, bustul a fost demontat și înlăturat din fața căminului, care și el a fost desființat ca instituție.

Prima ocupație nu a durat decât un ani și bustul a putut fi găsit. „Revista Bucovinei”, în numărul 12 din

Grup de junimeni la bustul lui Dimitrie Onciul din grădina Căminului (1935)

Ministrul-consilier Dan Constantin transmite elevilor Liceului „Mihai Eminescu” din Carapciu pe Siret salutul Consulatului General al României la Cernăuți cu prilejul sărbătorilor de Crăciun (stil vechi). Sala de festivități a Liceului „Mihai Eminescu” din Carapciu, 8 ianuarie 2024.

Foto: Ștefan HOSTIUC

